

วารสารอนัมมิกาย

Journal Of Anam Nikaya Mahayana in Thailand

ISSN 2651-1843 (Online)

ภาพจากเพจ : วัดอุทัยภาติการาม หลวงพ่อโต ซำปอกง

ปีที่ 2 ฉบับที่ 2 ประจำเดือน กรกฎาคม - ธันวาคม 2565 VOL.2 NO.2 (JULY - DECEMBER 2022)

วารสารอนันนิกาย

Journal Of Anam Nikaya Mahayana in Thailand

(สาขาพุทธศาสนา ศึกษาศาสตร์ และวัฒนธรรม)

ISSN 2651-1843 (Online)

ปีที่ 2 ฉบับที่ 2 ประจำเดือน กรกฎาคม - ธันวาคม 2565 Vol.2 No.2 (July - December 2022)

*****

กำหนดออกวารสารทุก 6 เดือน (ปีละ 2 ฉบับ)

ฉบับที่ 1 มกราคม – มิถุนายน ฉบับที่ 2 กรกฎาคม - ธันวาคม

วัตถุประสงค์

วารสารอนันนิกายเป็นวารสารของคณะสงฆ์อนันนิกายแห่งประเทศไทย ภายใต้มูลนิธิพระมหาคณาธรรมปัญญา ปัญญาปัญญาธิวัตร (เจริญกีนเจียว) มีวัตถุประสงค์เพื่อส่งเสริมการศึกษา ค้นคว้า และเผยแพร่บทความ วิจัย และบทความวิชาการแก่นักวิจัย นักวิชาการ คณาจารย์ และนักศึกษา ในมิติเพื่อสนับสนุนการศึกษา การสอน การวิจัยภายใน และภายนอกสถาบัน รวมทั้งนักวิชาการและผู้สนใจ โดยเน้นสาขาวิชาพุทธศาสนา บริหารการศึกษา ปรัชญา จิตวิทยา การพัฒนาชุมชน การพัฒนาสังคม นิติศาสตร์ รัฐศาสตร์ รัฐประศาสนศาสตร์ ภาษาศาสตร์ การจัดการสาธารณะ การศึกษาเชิงประยุกต์ รวมถึงสหวิทยาการอื่นๆ เปิดรับบทความเฉพาะภาษาไทย

วารสารมีกระบวนการประเมินคุณภาพจากผู้ทรงคุณวุฒิก่อนตีพิมพ์ โดยบทความที่ตีพิมพ์เผยแพร่ในวารสารได้ผ่านการพิจารณาจากผู้ทรงคุณวุฒิ อย่างน้อย 3 ท่าน ในลักษณะปกปิดรายชื่อ (Double blind peer-reviewed) ทั้งนี้บทความจากผู้นิพนธ์ภายในจะได้รับการพิจารณาจากผู้ทรงคุณวุฒิ ภายนอกหน่วยงานที่จัดทำวารสาร และไม่มีส่วนได้ส่วนเสียกับผู้นิพนธ์ ซึ่งจะก่อให้เกิดความเข้มข้นในการประเมินคุณภาพบทความก่อนออกตีพิมพ์เผยแพร่สู่สาธารณะ

บรรณาธิการบริหาร

ดร.สุรียา แสงอินตานิวกาการศาสนา สำนักเขตการศึกษาพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา เขต 14

กองบรรณาธิการ

1. ศ.(พิเศษ) ร.ท. ดร. บรรจบ บรรณรุจิ	จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
2. ศ. ดร. ประยงค์ แสนบุราณ	มหาวิทยาลัยขอนแก่น
5. รศ.ดร.สิน งามประโคน	มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
6. รศ.ดร.ภูสิทธิ์ ภูคำชะโนด	มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา
10. พระศรีวิจิตรวาทิ, ผศ.ดร.	มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย
13. ผศ. ดร.วราภรณ์ พูลสวัสดิ์	มหาวิทยาลัยราชภัฏนครปฐม
14. พระครูนนทกิตติคุณ, ดร. (กิจการ โขติปัญญา)	ผู้อำนวยการโรงเรียนกุศลสมาครวิทยาลัย
15.พระมหาเอกพันธ์ วรรณมณญ,ดร. (มะเต๋อ)	รองผู้อำนวยการโรงเรียนบาลีสาธิตวัดศาลาลอยสุรินทร์
16. ดร.จำรัส มุ่งเผือกกลาง	วิทยาลัยนครราชสีมา
17. ดร.กุศล บอกบุญ	ครูโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา
18. ดร.จักรพงษ์ ทิพสุนเนิน	นักวิชาการศาสนา สศปส. เขต 14

สำนักงาน วัดกุศลสมาคร แขวงสัมพันธวงศ์ กรุงเทพมหานคร

โทร.ดร.สุรียา แสงอินตา 094-464-5352

เว็บไซต์วารสาร <https://so09.tci-thaijo.org/index.php/nsc>

บทบรรณาธิการ

คณะกองบรรณาธิการประจำวารสาร ขอขอบคุณทุกท่านที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับการเผยแพร่บทความ และเนื้อหาต่างๆ ทางวิชาการในเล่มนี้ ขอขอบคุณในความไว้วางใจทุกท่านที่ให้ความเชื่อมั่นแก่ทีมงานด้วยดีตลอดมาหวังเป็นอย่างยิ่งว่า วารสารเสีียงธรรมจากมหายาน เล่มนี้จะก่อให้เกิดประโยชน์แก่สังคม เพื่อการเรียนรู้ และพัฒนาปัญญาอื่นๆ ขึ้นสืบไป

กองบรรณาธิการ

สารบัญ

//บทความวิชาการ

เรื่อง

ที่

การจัดการอารมณ์ของวัยทำงานตามหลักสังคหวัตถุ 4.....	1
พระมหาคณิศรศาสตร์ คเวสโก มั่นในบุญธรรม	
ทักษะการบริหารโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษาในศตวรรษที่ 21.....	11
พระวราชนกร กิตติญาโณ (แก้วพิลา)	
การจัดการความรู้สู่ทักษะชีวิตตามหลักเศรษฐกิจพอเพียง.....	20
พระศรีรัตน สิริรัตนโน (ศรีสง่า)	
อิทธิบาท 4 กับการประกันคุณภาพการศึกษาในสถาบันอุดมศึกษา.....	28
พระสุรชัย สุรชโย (หงษ์ตระกูล)	
แนวคิดการนำการบริหารการศึกษาเชิงพุทธ ยุคไทยแลนด์ 4.0 ไปพัฒนาตน คน งาน.....	37
พระณรงค์เดช อธิมุตโต/เดชาดิลก	

การจัดการอารมณ์ของวัยทำงานตามหลักสังคหวัตถุ 4 Managing the emotions of working people according to Principles of Sangha Vatthu 4

พระมหาคณิศศาสตร์ คเวสโก มั่นในบุญธรรม
นักวิชาการอิสระ

Phra Maha Mathat Kwesko
Independent Scholar

Corresponding Author E-mail : masathat@gmail.com

(Received : 4 July 2022 ; Edit : 19 July 2022; accepted : 20 July 2022)

บทคัดย่อ

ในชีวิตของวัยเรานั้น อารมณ์ความรู้สึกเป็นเรื่องสำคัญ ที่มีผลต่อความสุข บางครั้งเราก็อารมณ์ดี บางทีก็อารมณ์เสีย หลายครั้งที่เรตกเป็นทาสอารมณ์จนขาดการควบคุม ทำให้มีการแสดงออกที่ไม่เหมาะสม กลายเป็นความขัดแย้งระหว่างเราและผู้อื่น การเรียนรู้ที่จะควบคุมอารมณ์ จะทำให้เราเป็นนายตนเอง เป็นผู้ที่มีความฉลาดทางอารมณ์ ความฉลาดทางอารมณ์หรืออีคิว เป็นสิ่งที่พัฒนาและฝึกฝนได้ ปัจจุบันนี้เริ่มให้ความสนใจในเรื่องความฉลาดทางอารมณ์ “ความรู้คู่คุณธรรม” และ “ทำดีไม่ต้องเดี๋ยว” ซึ่งเป็นเรื่องเดียวกันกับเรื่องคิดดีทำดีฯ และเรื่องการพัฒนาความฉลาดทางอารมณ์ของวัยทำงานตามหลักสังคหวัตถุ 4 จึงเกิดเป็นแรงผลักดันอีกทางหนึ่งเพื่อจะได้เป็นทางเลือกสำหรับพัฒนาจิตใจให้กับบุคคลในวงการต่าง ๆ ต่อไป.

คำสำคัญ: การพัฒนา,ความฉลาดทางอารมณ์,วัยทำงาน,หลักสังคหวัตถุ 4

Abstract

In the life of our age. Emotions are important. That affects the happiness. Sometimes we feel good. Maybe it's upsetting. Many times we become slaves of emotion until we lose control. Make a bad expression. Become a conflict between us and others. Learning to control emotions. We will be self. Be an emotional person. Emotional Intelligence It is a development and training. Nowadays, attention is paid to emotional intelligence. "Knowledge, virtue," and "do good, do not wait," which is about the same good idea to do good. And the development of emotional intelligence of working age in accordance with the principle of the 4 objects, as a driving force to be an alternative way to develop the mind for people in the industry.

Keywords: Development, Emotional Intelligence, Working Class, Main Material, 4

บทนำ

การพัฒนาการหมายถึง ชั้นของพัฒนาการที่แบ่งตามปีปฏิทิน (อายุ) โดยตัดแบ่งช่วงชีวิต (Lifespan) ของคนเป็นตอนๆ นับตั้งแต่วัยก่อนคลอดจนถึงวัยสูงอายุ โดยอธิบายลักษณะรวมๆ ว่า แต่ละช่วงวัย จะมีลักษณะพัฒนาการเด่นๆ อะไรบ้าง ทั้งนี้เพราะแต่ละช่วงของชีวิตมีพัฒนาการเด่นที่แตกต่างกันไป

นักจิตวิทยาพัฒนาการแบ่งช่วงตอนของชีวิตเป็นวัยๆ กว้างๆ ดังนี้ วัยก่อนคลอด วัยทารกแรกเกิด วัยทารกตอนปลาย วัยแรกเริ่ม วัยรุ่น วัยผู้ใหญ่ตอนต้น วัยกลางคน และวัยสูงอายุ เพราะความแตกต่างเพราะความแตกต่างของอายุทำให้ คน มีความต้องการในการใช้เงินไม่เหมือนกัน เช่น วัยเด็กอาจจะใช้จ่ายซื้อหาสิ่งของที่เป็นแฟชั่น เครื่องแต่งตัว หรือเครื่องอำนวยความสะดวกต่างๆ ในวัยสูงอายุก็ต้องการมีเงินไว้ใช้รักษา ในเรื่องของสุขภาพ หรือท่องเที่ยว เป็นต้น สำหรับวัยหนุ่มสาวไปถึงวัยกลางคน หรือ ที่เรียกง่ายๆ ว่า "วัยสร้างฐานะ" หรือ "วัยทำงาน" ซึ่งเป็นกลุ่มคนที่มีอายุตั้งแต่ 25 ปีขึ้นไปจนถึง 55 ปี เป็นก้าวเข้าสู่วัยทำงาน ทำให้ชีวิตที่เกิดขึ้นเกิดยุ่งยากหรือตึงเครียด เพราะว่าการทำงานสามารถนำทั้งความสุข ความอิสระ และความตั้งใจเข้าไว้ด้วยกันได้ เพียงแต่ปฏิบัติให้เข้ากับเรื่องต่างๆ ได้อย่างเหมาะสม ดังนั้นมนุษย์วัยทำงานทั้งหลายรู้จักนำหลักธรรมคำสอนตามหลักพุทธศาสนา มาปรับใช้ทำให้การทำงานที่คล่องตัวและมีความสุขได้ ซึ่งธรรมะกับการทำงานนำมาผสมผสานระหว่างกัน เพื่อช่วยให้การทำงานได้อย่างมีความสุข และขจัดปัญหาที่เกิดขึ้นระหว่างการทำงานที่มักเข้ามารบกวนจิตใจ ส่งผลถึงด้านจิตใจที่แย่ หรุดโทรม การทำงานไม่มีประสิทธิภาพได้

ดังนั้นการนำธรรมะเข้ามามีส่วนช่วยในการบริหารงานจะช่วยในมนุษย์มีความสุขได้อย่างดี โดยอาศัยหลักธรรมของพุทธศาสนา นั่นคือ สังคหวัตถุ 4 เป็นหลักธรรมที่ช่วยประสานคนหมู่มากให้อยู่ร่วมกันอย่างสงบสุข เป็นเครื่องขจัดความขัดแย้งที่เกิดขึ้นทำความการอยู่ร่วมกันด้วยความรัก เป็นธรรมที่ก่อให้เกิดความผาสุกในการทำงาน บ้านเมืองและประเทศชาติ

1. หลักการแนวคิดของการพัฒนา

นักวิชาการและนักบริหารได้ให้ความหมายของหลักการและแนวคิดของการพัฒนาไว้แตกต่างกันไป แต่ในหลักการใหญ่ๆ แล้วก็มีความหมายที่ครอบคลุมตรงกันดังนี้

สืบเนื่องจากสภาพธรรมชาติที่มนุษย์เป็นสัตว์สังคม หมายถึง มนุษย์โดยธรรมชาติย่อมอยู่รวมกันเป็นกลุ่ม ไม่อยู่อย่างโดดเดี่ยว(รศ.ดร.วิรัช วิรัชนิภาวรรณ, 2554) แต่มีข้อยกเว้นที่มนุษย์อยู่โดดเดี่ยวตามลำพัง เช่น ฤๅษี การอยู่รวมกันเป็นกลุ่มของมนุษย์อาจมีได้หลายลักษณะและเรียกต่างกัน เป็นต้นว่า ครอบครัว (family) เผ่าพันธุ์ (tribe) ชุมชน (community) สังคม (society) และประเทศ (country) และเมื่อมนุษย์อยู่รวมกันเป็นกลุ่ม ย่อมเป็นธรรมชาติอีกทีในแต่ละกลุ่มจะต้องมี "ผู้นำกลุ่ม" และ "ผู้ตาม" คือ ประชาชนหรือคนในกลุ่ม รวมทั้งมี "การควบคุมดูแลกันภายในกลุ่ม" หรือ "การจัดระเบียบภายในกลุ่ม" ซึ่งอาจเรียกว่า การบริหารหรือการพัฒนาภายใน ทั้งนี้ เพื่อให้เกิดความสงบเรียบร้อย และความสุข และในบางกรณีการควบคุมดูแลอาจเกี่ยวข้องกับภายนอกด้วย เช่น กรณีการติดต่อ ประสานงาน การต่อสู้หรือการทำสงครามกับกลุ่มอื่น สภาพเช่นนี้ได้มีวิวัฒนาการตลอดมา โดยผู้นำกลุ่มขนาดใหญ่ เช่น ในระดับประเทศอาจเรียกว่า "นักบริหาร" หรือ "ผู้บริหาร" ขณะที่การควบคุมดูแลหรือการจัดระเบียบนั้น เรียกว่า การบริหาร ที่กล่าวมานี้เป็นมุมมองในแง่ของนักบริหาร แต่ถ้าในมุมมองของนักพัฒนา อาจเรียกผู้บริหารและการบริหารนั้นว่า นักพัฒนาและการพัฒนา ตามลำดับ ด้วยเหตุผลเช่นนี้ มนุษย์จึงไม่อาจหลีกเลี่ยงจากการพัฒนาได้ง่าย และทำให้กล่าวได้อย่างมั่นใจว่า "ที่ใดมีกลุ่ม ที่นั่นย่อมมีการพัฒนา"

ในมุมมองของนักพัฒนา จากสภาพของกลุ่มในยุคเริ่มแรกซึ่งธรรมชาติและทรัพยากรธรรมชาติอุดมสมบูรณ์ อิทธิพลของธรรมชาติจะมีต่อมนุษย์ที่รวมกันอยู่ในกลุ่มมาก โดยการดำรงชีวิตและการประกอบอาชีพของมนุษย์จะอยู่ใกล้ชิดกับธรรมชาติ อีกทั้งธรรมชาติและผู้นำเป็นตัวกำหนดแนวทางการพัฒนา ซึ่งครอบคลุมวิธีการประกอบอาชีพด้วย ลักษณะการพัฒนาและการประกอบอาชีพในยุคนี้ไม่ซับซ้อนและจำนวนประชากรก็มีไม่มาก ต่อมา เมื่อจำนวนมนุษย์ที่รวมตัวกันอยู่ในกลุ่มมีจำนวนเพิ่มมากขึ้น ทำให้กลุ่มมีขนาดใหญ่ขึ้น เปลี่ยนเป็นชุมชน และเป็นประเทศ ในเวลาเดียวกันทรัพยากรธรรมชาติเริ่มเสื่อมโทรม ผู้นำและผู้ตาม คือ ประชาชน พยายามเอาชนะธรรมชาติ ได้ใช้ภูมิปัญญาชาวบ้าน (Folk wisdom) และการลองผิดลองถูก (trial and error) เพื่อกำหนดแนวทางการพัฒนาและการประกอบอาชีพ

นอกจากนี้ยังมีนักวิชาการชาวต่างประเทศก็ได้ให้ความหมายของคำว่า พัฒนา อย่างน่าสนใจเช่น ผู้เชี่ยวชาญด้านพัฒนาชุมชนของอังกฤษได้ให้ความหมายของคำว่า พัฒนา หมายถึง การเปลี่ยนแปลงให้ดีขึ้น(T.R. Batten, 1959)

ส่วนอีกความหมายของการพัฒนาโดยเน้นด้านเศรษฐกิจว่า หมายถึง ความก้าวหน้าที่มีจัดสวัสดิการ เป็นต้นว่า การลดความยากจนและลดการว่างงาน การลดความไม่เสมอภาคทางเศรษฐกิจ(พิชญ์ สมพอง,2529) คำว่า พัฒนา ในความหมายของกลุ่มมาร์กซิส (Marxist) ซึ่งเน้นด้านเศรษฐกิจ มองในแง่ที่ว่า การพัฒนาของประเทศทุนนิยมอุตสาหกรรมยุโรปตะวันตก ในความเป็นจริงต้องอาศัยประเทศด้อยพัฒนาหรือประเทศโลกที่สาม ซึ่งในแง่ประเทศโลกที่สามไม่เป็นประเทศอุตสาหกรรมจะกลายเป็นประเทศบริวารที่ต้องพึ่งพาประเทศที่จะเจริญก้าวหน้ากว่า ทำให้เศรษฐกิจของประเทศโลกที่สามถูกรอบงำ ในขณะที่ Kindleberger กล่าวถึงการพัฒนาทางเศรษฐกิจว่า เป็นการขยายตัวทางเศรษฐกิจ การเปลี่ยนแปลงทางเทคนิค การเปลี่ยนแปลงโครงสร้างระบบเศรษฐกิจ การเปลี่ยนแปลงระบบการเมือง การเปลี่ยนแปลงระบบสังคม การเปลี่ยนแปลงระบบการศึกษา และการเปลี่ยนแปลงระบบการบริหารให้สอดคล้องกับความต้องการของประเทศ การเปลี่ยนแปลง ดังกล่าวนั้น ใช้ค่านิยมของแต่ละสังคมเป็นตัวกำหนดแนวทางการพัฒนาว่าจะจะไปทิศทางใด ตัวอย่างเช่น คนไทยบางส่วนมีความเชื่อหรือมีค่านิยมว่าเทคโนโลยี เป็นสิ่งที่แสดงถึงความเจริญหรือแสดงว่าประเทศไทยเป็นประเทศพัฒนา ดังนั้นจึงพยายามที่จะนำเทคโนโลยีใหม่ๆเข้ามาใช้ภายใน ประเทศให้มากเป็นต้น สำหรับ Hoogvelt เชื่อว่าการพัฒนาเป็นกระบวนการหนึ่งของการเปลี่ยนแปลงและการเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจภายใต้การแบ่งโลกออกเป็นโลกที่พัฒนาและไม่พัฒนาซึ่งฮูว์ลท์อธิบายว่า การพัฒนามีอยู่ 3 ฐานะ ได้แก่

1. การพัฒนาในฐานะที่เป็นกระบวนการในความหมายนี้หมายถึงกระบวนการวิวัฒนาการของความเจริญเติบโตและการเปลี่ยนแปลงของสังคมมนุษย์รวมทั้งขององค์กรทาง วัฒนธรรมด้วย การพัฒนาในฐานะนี้เกี่ยวกับทฤษฎีวิวัฒนาการทั้งแนวเก่า แนวใหม่ ความแตกต่างทางสังคม การผสมผสานและการปรับตัวด้วยการทำให้ดีขึ้นตลอดจนขั้นตอนของวิวัฒนาการทางสังคม

2. การพัฒนาในฐานะที่เป็นการปฏิสัมพันธ์ ในฐานะนี้ เป็นการมองการพัฒนาว่าเป็นกระบวนการเปลี่ยนแปลงและความเจริญเติบโตของสังคมด้วยการติดต่อสัมพันธ์กับสังคมต่างๆ ฮูว์ลท์ ได้อธิบายถึงการพัฒนาของสังคมที่ด้อยพัฒนาด้วยการติดต่อสัมพันธ์ทางการค้า ระบบพาณิชย์ ระบบอาณานิคม อาณานิคมยุคใหม่ การแปลงสภาพโครงสร้างของสังคมดั้งเดิมด้วยการเป็นสมัยใหม่ภายใต้ลัทธิอาณานิคม การแพร่กระจายทัศนคติ ค่านิยม สถาบันต่าง ๆ ภายใต้ลัทธิอาณานิคม และการขาดตอนของกระบวนการวิวัฒนาการ

3. การพัฒนาในฐานะที่เป็นการปฏิบัติการ การพัฒนาในฐานะนี้ถือว่า การพัฒนาจะต้องมีการวางแผนอย่างรอบคอบและตรวจสอบกระบวนการแห่งความเจริญเติบโตและการเปลี่ยนแปลงโดยมีเป้าหมายให้เลือกสำหรับการพัฒนาหลาย ๆ เป้าหมาย รวมทั้งรูปแบบของการพัฒนา เป็นต้น

สรุปว่า การพัฒนา คือ การเปลี่ยนแปลงไปในทางที่ดีขึ้น หรือเปลี่ยนแปลงไปสู่ความเจริญก้าวหน้า การกระทำให้เกิดเปลี่ยนแปลงจากสภาพหนึ่งไปสู่อีกสภาพหนึ่งที่ดีขึ้น การเปลี่ยนแปลงที่ต้องการและได้กำหนดทิศทางความก้าวหน้า และการทำให้ชีวิตความเป็นอยู่ของประชาชนมีความสุข ความสะดวกสบาย

2.หลักการและแนวคิดของความฉลาดทางอารมณ์

เนื่องจาก EQ ถูกนำไปกล่าวคู่กับ IQ เป็นประจำ และ IQ เป็นคำย่อมาจาก Intelligence Quotient ดังนั้นจึงมักเข้าใจกันว่า EQ เป็นคำย่อ จาก Emotional Quotient แต่ EQ เป็นคำย่อมาจาก Emotional Intelligence ซึ่งน่าจะเรียก EI แต่เพื่อให้สื่อความหมายและจำได้ง่ายเกี่ยวเนื่องกับ IQ อย่างมาก EI จึงกลายเป็น EQ ที่รู้จักและเรียกกันอย่างแพร่หลายในปัจจุบัน(ชัยวัฒน์ คุประตกุล,2547) นอกจากคำว่า Emotional Quotient ที่เรียกว่า อีคิวแล้ว ยังมีคำอื่น ๆ อีกหลายคำที่ นักวิชาการใช้ในความหมายใกล้เคียงกัน เช่น Emotional Intelligence, Emotional Ability, Interpersonal Intelligence, Multiple Intelligence สำหรับในภาษาไทยยังไม่มีบัญญัติศัพท์ว่า EQ เรียกว่าอย่างไร แต่มีผู้เรียกใช้อยู่หลายคำ เช่น สติอารมณ์ เซาว์อารมณ์ ปรีชาฆาณทางอารมณ์ ความฉลาดทางอารมณ์ อารมณ์อัจฉริยะ ปัญญาของอารมณ์ และวุฒิภาวะทางอารมณ์(วีระวัฒน์ ปันนิตามัย,2551)

ดังนั้นความฉลาดทางอารมณ์ (Emotional Intelligence) ซึ่งมีผู้ให้ความหมายเกี่ยวกับคำว่า ความฉลาดทางอารมณ์ไว้หลายทัศนะทั้งนักจิตวิทยา และนักการศึกษาได้ให้ความหมายของคำว่า ความฉลาดทางอารมณ์ ไว้ดังนี้

ฉลาดทางอารมณ์ว่า ความสามารถที่จะสังเกตอารมณ์ความรู้สึกของตนเองและคนรอบข้าง และทราบถึงความแตกต่างนั้น แล้วนำข้อมูลที่ได้มาใช้เพื่อนำความคิด และประพฤติปฏิบัติตนให้เหมาะสมกับสถานการณ์ที่เผชิญอยู่ (Salovey and Mayer,2548)

ต่อมาในปี ค.ศ. 1997 เมเยอร์ และซาโลเวย์ (Mayer & Salovey, 1997) ได้ให้นิยามความฉลาดทางอารมณ์ใหม่ โดยได้ขยายความในส่วนของความคิดเกี่ยวกับความรู้สึก และอารมณ์เข้าไปด้วย โดยนิยามความฉลาดทางอารมณ์ว่าเป็นความสามารถในการรับรู้ ประเมินและแสดงอารมณ์ออกมาได้อย่างเหมาะสม ดังนี้

เข้าถึงและสร้างความรู้สึกที่ดี ที่เกื้อกูลความคิดได้

เข้าใจอารมณ์ และกระบวนการของอารมณ์ได้ดี

คิดใคร่ครวญ และควบคุมภาวะอารมณ์ได้ดี ในทางที่ส่งเสริมความเจริญงอกงามของสุขภาพจิต และเขาวินิจฉัยปัญหา

ความฉลาดทางอารมณ์ คือ ความสามารถในการรับรู้ความรู้สึกของตนเองและผู้อื่น เพื่อการสร้างแรงจูงใจในตนเอง และบริหารจัดการอารมณ์ อันจะส่งผลดีต่อตนเองและความสัมพันธ์ต่อคนรอบข้าง(Daniel Goleman,1998)

ความฉลาดทางอารมณ์ ว่าเป็น ความฉลาดชนิดหนึ่งซึ่งแตกต่างกับความฉลาดทางสติปัญญา โดยกำเนิดจากสมองคนละส่วน จึงมีหน้าที่ที่ต่างกัน ความฉลาดทางอารมณ์เป็นส่วนเสริมให้แก่ปัญญา ทำหน้าที่รับรู้สิ่งต่าง ๆ รอบตัวที่เกิดขึ้นและประมวลอารมณ์(จิต แตนน์,2549)

ความฉลาดทางอารมณ์ว่า หมายถึง ความสามารถทางอารมณ์ในการดำเนินชีวิตร่วมกับผู้อื่นอย่างสร้างสรรค์ และมีความสุขประกอบด้วย 3 องค์ประกอบ คือ ความดี ความเก่ง และความสุข(กรมสุขภาพจิต,2543)

ความหมายของความฉลาดทางอารมณ์ว่า คือ ความมั่นคงของอารมณ์ การควบคุมอารมณ์ และการพัฒนาอารมณ์ทั้งในเรื่องของการประกอบอาชีพคือการทำงานและการดำเนินชีวิต(ชัยวัฒน์ คุประตกุล,2547)

ความฉลาดทางอารมณ์ว่า คือความสามารถในการรู้จักเข้าใจตนเอง เข้าใจเห็นใจผู้อื่น มองโลกด้านดี มีความมุ่งมั่นอดทนรอคอยเพื่อไปถึงเป้าหมาย เมื่อมีปัญหาที่สามารถแก้ไขความขัดแย้งลงไปได้(เทิดศักดิ์ เดชคง,2548)

ความฉลาดทางอารมณ์ว่า เป็นการเรียนรู้และรู้จักอารมณ์ความรู้สึกของตนเอง ให้ตระหนัก มีสติ รู้เท่าทันสาเหตุ และความเปลี่ยนแปลงในอารมณ์ของตนเอง และบริหารจัดการอารมณ์ของตนไปในทางที่สร้างประโยชน์กับทุกฝ่าย(วีระวัฒน์ ปันนิตามัย,2551)

สรุปว่า ความฉลาดทางอารมณ์ หมายถึง ความสามารถในการรับรู้ความรู้สึกของตนเองและผู้อื่น เพื่อการสร้างแรงจูงใจในตนเอง และบริหารจัดการอารมณ์ อันจะส่งผลดีต่อตนเองและความสัมพันธ์ต่อคนรอบข้าง

3.วัยทำงาน

ความหมายของวัยทำงาน

ข้อมูลพื้นฐานของพัฒนาการวัยผู้ใหญ่และวัยกลางคน

ระยะวัยผู้ใหญ่ (Adulthood) คือ ช่วงอายุ 21 ถึง 60 ปี ซึ่งเป็นระยะเวลาที่ยาวมาก นักจิตวิทยา จึงมักแบ่งช่วงระยะพัฒนาการวัยผู้ใหญ่ออกเป็น

วัยผู้ใหญ่ตอนต้น (Early adulthood) ตั้งแต่อายุ 20 ถึง 40 ปี

วัยกลางคน (Middle age หรือ Middle adulthood) คือช่วงอายุ 40 – 60 ปี

บุคคลเข้าสู่วัยผู้ใหญ่ คือ การเปลี่ยนแปลงบทบาท (role transition) เนื่องจากในวัยนี้มีหน้าที่ และความรับผิดชอบมากขึ้น และนักสังคมวิทยาให้ข้อสังเกตที่แสดงถึงการเริ่มต้นการปรับเปลี่ยนจาก วัยรุ่นสู่วัยผู้ใหญ่ คือ การสำเร็จการศึกษา มีอาชีพประจำ การแต่งงาน และการเป็นบิดามารดา

การแบ่งช่วงวัยทำงาน

วัยผู้ใหญ่ตอนต้น เริ่มแต่อายุราว 20, 25 ปี ไปจนถึง 40 ปี พฤติกรรมประจำวัยที่เด่น ได้แก่ การเริ่มประกอบอาชีพ ส่วนมากเข้าสู่ชีวิตสมรส และมีบุตร มีการปรับตัวให้เหมาะกับชีวิตมีครอบครัว อารมณ์ลดความรุนแรง คิดได้ทุกรูปแบบ และรอบคอบขึ้น

วัยกลางคน คือวัยระหว่าง 40 ปีไปจนถึง 60-65 ปี (ตำราแต่ก่อนมักกำหนดเพียง 60 ปี) ร่างกายและสมรรถภาพทางเพศเริ่มเสื่อม หลีกเลี่ยงกับความรู้สึกห่างไกลทางกายและใจในระยะต้นๆ ของการหมดประจำเดือน ผู้ประกอบอาชีพมักประสบความสำเร็จเรื่องเต็มที่ของอาชีพ วิถีการดำเนินชีวิตวัยกลางคนอาจมีได้ในการทำงาน ในครอบครัว

ความสัมพันธ์กับบุพการีและคู่ครองต้องมีการปรับตัวใหม่ วุฒิภาวะทางจิตใจเจริญเต็ม เปี่ยม ตอนปลายของวัยเป็นระยะเกษียณอายุ

วัยผู้ใหญ่ตอนต้น (Early adulthood)

การพัฒนาการทางร่างกาย

บุคคลในวัยผู้ใหญ่ตอนต้นมีการพัฒนาทางร่างกายอย่างเต็มที่ทั้งเพศหญิงและเพศชาย ร่างกาย สมบูรณ์ มีการพัฒนาความสูงมาจากวัยรุ่นและจะมีความสูงที่สุดในวัยผู้ใหญ่ตอนต้นนี้ รวมทั้ง กล้ามเนื้อและเนื้อเยื่อไขมัน มีการพัฒนาอย่างเต็มที่เช่นกัน เมื่อเพศชายอายุประมาณ 20 ปี ไหล่จะกว้าง มีการเพิ่มขนาดของต้นแขนและมีความแข็งแรงของกล้ามเนื้อมากขึ้น ในเพศหญิงเต้านมและ สะโพกมีการเจริญเต็มที่ ในวัยนี้ร่างกายจะมีพลัง ค่องแคล่วว่องไว การรับรู้ต่าง ๆ จะมีความสมบูรณ์เต็มที่ เช่น สายตา การได้ยิน ความสามารถในการดมกลิ่น การลิ้มรส จนกระทั่งเข้าสู่วัยกลางคน ความสามารถต่าง ๆ เหล่านี้จะลดลง

การพัฒนาการด้านอารมณ์

วัยผู้ใหญ่จะมีการควบคุมอารมณ์ได้ดีขึ้น มีความมั่นคงทางจิตใจดีกว่าวัยรุ่น คำนี้ถึงความรู้สึกของผู้อื่น รู้สึกยอมรับผู้อื่นได้ดีขึ้น มีพัฒนาการด้านอารมณ์รัก (Love) ได้ในหลายรูปแบบ เช่น รักแรกพบ (Infatuation) หรือรักแบบโรแมนติก (Romantic Love) ในวัยผู้ใหญ่ตอนต้นนี้จะมีความรู้สึกแตกต่างจากวัยรุ่น โดยจะมีความรู้สึกที่จะปรารถนาใช้ชีวิตคู่ด้วยกัน มีการใช้กลไกทางจิตใจชนิดฝันกลางวัน (Fantasy) การเก็บกด (Impulsiveness) น้อยลง แต่จะใช้การตอบสนองด้วยเหตุผลทั้งกับตนเองและผู้อื่นมากขึ้น

การพัฒนาความสัมพันธ์

ทฤษฎีพัฒนาบุคลิกภาพของอีริคสัน วัยผู้ใหญ่ตอนต้นอยู่ในขั้นพัฒนาการขั้นที่ 6 คือความใกล้ชิดสนิทสนมหรือการแยกตัว (intimacy and solidarity vs. isolation) สังคมของบุคคลวัยนี้คือ เพื่อนรัก คู่ครอง บุคคลจะพัฒนาความรัก ความผูกพัน แสวงหามิตรภาพที่สนิทสนม หากสามารถสร้างมิตรภาพได้มั่นคง จะเป็นผู้ใหญ่ที่มีความสัมพันธ์กันอย่างไว้นื้อเชื่อใจและนับถือซึ่งกันกัน ตรงข้ามกับผู้ใหญ่ที่ไม่สามารถสร้างความสนิทสนมจริงจังกับผู้อื่นได้จะมีความรู้สึกอ้างว้างเดียวดาย (isolation) หรือเป็นคนที่หลงรักเฉพาะตนเอง (narcissism)

วัยนี้จะให้ความสำคัญกับกลุ่มเพื่อนร่วมวัยลดลง จำนวนสมาชิกในกลุ่มเพื่อนจะลดลง แต่สัมพันธ์ภาพในเพื่อนที่ใกล้ชิดหรือเพื่อนรักยังคงอยู่และจะมีความผูกพันกันมากกว่าความผูกพันใน ลักษณะของคู่รักและพบว่ามีเป็นในเพื่อนเพศเดียวกัน การสัมพันธ์กับบุคคลในครอบครัวจะเพิ่มขึ้น เนื่องจากเป็นวัยที่เริ่มใช้ชีวิตครอบครัวกับคู่ของตนเองและเกิดการปรับตัวกับบทบาทใหม่

การพัฒนาการทางสติปัญญา

การพัฒนาการทางความคิดตามแนวคิดของเพียเจท์ กล่าวว่าวัยผู้ใหญ่มีพัฒนาการทางความคิด สติปัญญาอยู่ในระดับ Formal operations ซึ่งเป็นขั้นสูงสุดของพัฒนาการ มีความสามารถทางสติปัญญาสมบูรณ์ที่สุด คือ คุณภาพของความคิดจะเป็นระบบ มีความสัมพันธ์กันและมีความคิด รูปแบบนามธรรม (Abstract logic) ผู้ใหญ่จะมีความคิดเปิดกว้าง ยืดหยุ่นมากขึ้น และรู้จักจดจำ ประสบการณ์ที่ได้เรียนรู้ ทำให้สามารถปรับตัวเข้ากับสถานการณ์ต่างๆ ได้ดี และยังมึลักษณะของความคิดสร้างสรรค์และคนหาปัญหาด้วย

การปรับตัวกับบทบาทใหม่

ชีวิตการทำงาน เมื่อเข้าสู่วัยผู้ใหญ่ตอนต้นบุคคลส่วนใหญ่จะอยู่ในช่วงของการศึกษาระดับ อุดมศึกษา หรือใกล้ที่จะสำเร็จการศึกษา จะมีการวางแผนในการเลือกอาชีพ ประกอบอาชีพที่ตนมี ความรัก ความพึงพอใจในงาน และการได้พิจารณาแล้วว่ามีเหมาะสมกับตนเอง ย่อมทำให้ชีวิต การทำงานมีความสุข มีความ พร้อมที่จะปรับตัวกับเพื่อนร่วมงาน และพร้อมที่จะเผชิญปัญหาและการ แก้ไขปัญหาต่อไป ชีวิตคู่ ในวัยรุ่นอาจเริ่มต้นการมีสัมพันธ์ภาพกับเพื่อนต่างเพศจนพัฒนาเป็นความรักในวัย ผู้ใหญ่ หรือบางคนเริ่มต้นมีความสนใจเรื่องความรักอย่างจริงจัง สร้างสัมพันธ์ภาพกับคนต่างเพศ รูปแบบการในวัยผู้ใหญ่ตอนต้น โดยมีลักษณะคิดที่อยากจะใช้ชีวิตร่วมกัน อยากที่จะสร้างครอบครัวใหม่ เมื่อบุคคลสองคนตกลงใจใช้ชีวิตร่วมกันจึงต้องมีการปรับตัวกับบทบาทใหม่ที่เกิดขึ้น ได้แก่ บทบาทของการเป็นสามีหรือภรรยา มีความรับผิดชอบในบทบาทใหม่ที่ตนได้รับ โดยการเป็นสามีที่ดี ภรรยาที่ดี มีความรักความเอาใจใส่ซึ่งกันและกัน มีความอดทน รวมกันประคับประคองชีวิตคู่ รวมทั้ง ให้การดูแลครอบครัวเดิมของแต่ละคน ในระยะแรกของการใช้ชีวิตคู่อาจต้องมีการปรับตัวอย่างมาก จนกระทั่งปรับตัวได้ดี ชีวิตคู่ก็มีความสุขและจะส่งเสริมให้ชีวิตในด้านอื่นมีความสุขด้วย บทบาทการเป็นบิดามารดา ผู้ใหญ่ตอนต้นมีความปรารถนาที่จะเป็นผู้มี

ความสามารถในการ ปกป้อง ดูแลผู้ที่อ่อนแอกว่า เมื่อมีชีวิตคู่จึงมีความต้องการที่จะมีบุตรเพื่อทำ หน้าที่ดังกล่าวประกอบ ความต้องการที่จะมีทายาท เมื่อมีบุตรชีวิตครอบครัวจะต้องมีการปรับเปลี่ยนบทบาทอีกครั้งโดยการ เพิ่มเติมบทบาทของการเป็นบิดา มารดาโดยเฉพาะในผู้หญิงที่เมื่อแต่งงาน แล้วแยกครอบครัวออกจาก

ครอบครัวเดิมของตน หรือการเป็นครอบครัวเดี่ยวภายหลังการแต่งงาน การทำงานนอกบ้านกับการเพิ่ม หน้าที่ของการ เป็นมารดาอาจทำให้ประสบกับความยากลำบากในการปรับตัวในระยะแรก สามสิ่งจำเป็นต้องมีบทบาทในการ เป็นผู้ช่วยมารดาในการเลี้ยงดูบุตร การมีบุตรนี้ทำให้ทั้งสามีและภรรยาได้มี การเรียนรู้ถึงความรักอีกชนิดหนึ่ง คือ ความรักที่มีแต่การให้โดยไม่หวังสิ่งใดตอบแทน ชีวิตโสด ในสังคมปัจจุบันพบว่ามีคนจำนวนไม่น้อยมีความสุขกับชีวิตโสดซึ่ง อาจมีสาเหตุมา จากการอุทิศเวลาให้ทำงาน มีความภาคภูมิใจในตนเองอย่างมาก ไม่ต้องการที่จะมีชีวิตคู่หรือมีทัศนคติ ที่ไม่คิดต่อการมีชีวิตคู่ คนโสดต้องมีการปรับตัวเช่นกันเนื่องจากกลุ่มเพื่อนสนิทตั้งแต่ในวัยรุ่น เพื่อน ร่วมงานมักมีครอบครัว คนโสดจึงต้องหาเพื่อนใหม่ที่เป็นโสดเช่นเดียวกัน ต้องมีการปรับตัวกับเพื่อนใหม่ หรือเลี้ยงสัตว์เลี้ยงเพื่อเป็นเพื่อนและ ตอบสนองความต้องการที่จะปกป้อง ดูแลผู้ที่อ่อนแอกว่านั่นเอง

ปัญหาที่พบในวัยผู้ใหญ่ตอนต้น

ปัญหาที่พบในวัยนี้คือ ปัญหาสุขภาพ เนื่องมาจากลักษณะการดำรงชีวิต (The Lifestyle) เช่น การสูบบุหรี่ การดื่มเหล้า การรับประทานอาหารไขมันสูง ไม่มีกากใยอาหาร วิธีการจัดการกับความเครียดที่ไม่เหมาะสมและการ ตัดสินปัญหาด้วยการใช้อารมณ์ สิ่งเหล่านี้บั่นทอนสุขภาพเป็นอย่างมาก และนำไปสู่โรคที่เกิดจากพฤติกรรมสุขภาพ เช่น โรคหลอดเลือดสมอง โรคกล้ามเนื้อหัวใจขาด เลือด โรคมะเร็ง รวมทั้งการเสียชีวิตจากอุบัติเหตุ การใช้ยาสูบ เป็นต้น ประกอบกับในวัยนี้มีการปรับบทบาทใหม่อย่างมาก ปัญหาที่เกิดขึ้นจึงเป็นปัญหาที่เกิดจากการไม่สามารถปรับเข้าสู่ บทบาทใหม่ เช่น มีปัญหาในการทำงาน มีปัญหากับเพื่อนร่วมงาน - การเปลี่ยนงาน การผิดหวังในความรัก การ ลื่นสุดการหมั้น - การสมรส ความผิดหวังจากการแท้งบุตร ความผิดหวังเกี่ยวกับเพศของบุตร เป็นต้น

วัยกลางคน (Middle age หรือ Middle adulthood)

พัฒนาการทางร่างกาย

ในวัยกลางคนนี้ ทั้งเพศชายและเพศหญิงร่างกายจะเริ่มมีความเสื่อมถอยในเกือบทุกระบบของ ร่างกาย ผิวหนังจะเริ่มเหี่ยวย่น หยิบย ไม้เตงตั้ง ผมเริ่มร่วงและมีสีขาว น้ำหนักตัวเพิ่มขึ้นจากการ สะสมไขมันใต้ผิวหนังมากขึ้น ระบบสัมผัส ได้แก่ ความสามารถในการมองเห็นเปลี่ยนแปลงส่วนใหญ่สายตางจะยาวขึ้น บางคนจะมีอาการหูตึง เนื่องจากความเสื่อมของเซลล์ การลึ้มรสและการไต่กลิ่น เปลี่ยนแปลงไป อวัยวะภายในร่างกาย เช่น ผนังเส้นเลือด หัวใจ ปอด ไต และสมอง มีความเสื่อม ลงเช่นกัน

พัฒนาการทางอารมณ์

ในบุคคลที่ประสบความสำเร็จในชีวิตการทำงานจะมีอารมณ์มั่นคง รู้จักการให้อภัย ไม่เห็นแก่ประโยชน์ ส่วนตน มีความพึงพอใจในชีวิตที่ผ่านมา ลักษณะบุคลิกภาพค่อนข้างคงที่ บางคนจะมีอารมณ์เศร้าจากการที่บุตรเริ่มมี ครอบครัวใหม่ การสูญเสียบุคคลอันเป็นที่รัก เช่น บิดา มารดา หรือคู่สมรส หรือผิดหวังจากบุตร เป็นต้น

พัฒนาการทางสังคม

ทฤษฎีพัฒนาบุคลิกภาพของอิริคสัน วัยกลางคนอยู่ในขั้นพัฒนาการขั้นที่ 7 คือ การบำรุง ส่งเสริมผู้อื่น หรือการพะวงเฉพาะตน (generativity vs. self absorption) บุคคลที่มีพัฒนาการอย่างสมบูรณ์ในวัยนี้ จะแบ่งปัน เผื่อแผ่ เอื้ออาทรต่อบุคคลอื่น ๆ โดยเฉพาะกับบุคคลที่ยาววัยกว่าสร้างสรรค์ผลงานใหม่ ก่อให้เกิดความปลาบปลื้มใจ เห็นคุณค่าของตนเอง ตรงข้ามกับวัยกลางคนที่พะวงแต่จะเห็นแก่ตัว ไม่แบ่งปัน เผื่อแผ่ต่อบุคคลอื่น ชอบแสดงอำนาจ หรือเป็นคนเฉื่อยชา ขาดความกระตือรือร้นในงาน

สังคมของบุคคลในวัยกลางคนส่วนใหญ่ คือ ที่ทำงานและบ้าน กลุ่มเพื่อนที่สำคัญ ได้แก่ เพื่อน ร่วมงาน หรือ เพื่อนบ้านใกล้เคียง ความสัมพันธ์ในครอบครัวเป็นในลักษณะเฝ้าดูความสำเร็จใน การศึกษา และความก้าวหน้าในหน้าที่ การทำงานของบุตร ในบุคคลที่เป็นโสดกลุ่มเพื่อนที่สำคัญคือ เพื่อนสนิทที่ผูกพันตั้งแต่ในวัยรุ่นหรือวัยผู้ใหญ่ตอนต้น

ระยะปลายของวัยนี้ ส่วนใหญ่เข้าสู่วัยใกล้เกษียณอายุการทำงาน บางคนสามารถปรับตัวได้ดี บางคนไม่สามารถปรับตัวได้ รู้สึกท้อแท้ รู้สึกตัวเองด้อยคุณค่า อาจมีอาการซึมเศร้า

พัฒนาการทางสติปัญญา

ในระยะวัยกลางคนนี้จะมีพัฒนาการทางสติปัญญาใกล้เคียงกับในวัยผู้ใหญ่ตอนต้นมีความคิด เป็นเหตุผล รู้จัก คิดแบบประสานข้อขัดแย้งและความแตกต่าง จะสามารถรับรู้สิ่งที่ขัดแย้งต่าง ๆ ได้อย่างรวดเร็ว มีความอดทน

และมีความสามารถในการจัดการกับข้อขัดแย้งนั้น ๆ ดังนั้นจึงมีความเข้าใจเรื่องการเมือง เล่นการเมือง รู้จักจัดการกับระบบระเบียบของสังคมและรู้จักจัดการกับเรื่อง ความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลอย่างมีวุฒิภาวะ

การปรับตัวกับการเปลี่ยนแปลง

วิกฤตชีวิตครอบครัว

ปัญหาการหย่าร้าง เมื่อเกิดวิกฤตชีวิตครอบครัวและไม่สามารถแก้ปัญหาได้มักจะมีการหย่าร้างตามมา การหย่าร้างเป็นภาวะเครียดระดับสูงมาก และเป็นเรื่องของความสูญเสียอย่างรุนแรงถึงขั้นเป็นภาวะวิกฤตทางอารมณ์ ในครอบครัวที่ไม่มีบุตรปัญหาจากการหย่าร้าง อาจไม่เกิดขึ้นเลย หรือเกิดขึ้นน้อยมากอาจเป็นปัญหาเกี่ยวกับการเงิน การหย่าร้างของครอบครัวที่มี บุตรมักจะพบปัญหาผู้ที่ดูแลบุตรต่อไป บุตรอาจเป็นที่ต้องการของทั้งบิดามารดา กรณีนี้ จะมีการตกลงกันไม่ได้เนื่องจากความต้องการที่จะเลี้ยงดูบุตรของทั้งบิดามารดา บุตรที่บิดาและมารดาไม่ต้องการ จะมีปัญหาตกลงกันไม่ได้เช่นกัน สำหรับบุตรที่เป็นที่ต้องการของฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งจะสามารถตกลงกันได้ อย่างไรก็ตามปัญหาที่เกิดขึ้นคือความรู้สึกของเด็กที่บิดามารดาแยกจากกัน การมีครอบครัวใหม่ที่ ขาดบิดาหรือมารดา และอาจเป็นครอบครัวใหม่ที่มีบุคคลอื่นทำหน้าที่บทบาทแทนบิดาหรือมารดาของตน จะส่งผลกระทบต่อจิตใจของเด็กอย่างมาก

วัยหมดประจำเดือน (Menopause) ผู้หญิงในวัยหมดประจำเดือนจะมีการเปลี่ยนแปลง ทางด้านร่างกาย อันเนื่องมาจากการเปลี่ยนแปลงของระดับของฮอร์โมนในร่างกาย อาการที่พบได้บ่อย คือ ผิวหนังบริเวณลำตัวและใบหน้าแดง ปวดศีรษะ เนื่องมาจากเส้นเลือดที่ผิวหนังขยายตัว อ่อนเพลีย เจ็บตามข้อต่างๆ หัวใจเต้นแรง เป็นต้น และอาจมีสาเหตุจากความวิตกกังวลเรื่องกลัวสามีจะทอดทิ้ง ไม่มีความสุขทางเพศ จึงพบว่ามีอาการเปลี่ยนแปลงทางอารมณ์ร่วมด้วย ที่พบได้บ่อยคือ โรคเศร้าในวัยตอนต้น (involutional melancholia) มีอาการเจ้าอารมณ์ อารมณ์เปลี่ยนแปลงง่าย หงุดหงิด ตื่นเต้น ตกใจง่าย

ปัจจัยที่มีผลต่อสุขภาพของวัยผู้ใหญ่และวัยกลางคน

องค์ประกอบที่จะมีผลต่อสุขภาพของวัยผู้ใหญ่ มีมากมายและซับซ้อน แต่สามารถจัดเป็น หมวดหมู่ ง่ายๆ 4 องค์ประกอบ ด้วยกัน คือ

1. อาหาร - โภชนาการ (Diet)

1.1 การรับประทานสารอาหารมากเกินไป การรับประทานอาหารที่มีไขมัน คอลเลสเตอรอล น้ำตาล และน้ำเกลือมากเกินไป มักนำไปสู่ความอ้วน ความดันโลหิตสูง โคเรสโตรอลไขมันสูง ทำให้เกิดภาวะเสี่ยงต่อโรคหัวใจ โรคเบาหวาน เป็นลม และโรคอื่นๆ

1.2 การขาดแคลนสารอาหาร การรับประทานอาหารแปรรูป อาหารไม่สด การกินจุบกินจิบ ผู้ดื่มกาแฟหรือชามากเกินไป มักจะมีการ ขาดวิตามิน และเกลือแร่ ตลอดจนกากใยอาหาร ซึ่งส่งผลให้เกิดโรคต่างๆ เช่น โลหิตจาง เป็นหวัดง่าย หรือไข้หวัดใหญ่ เหนื่อยง่ายและอ่อนเพลีย เป็นต้น ซึ่งจะคอยๆ บั่นทอนสุขภาพของเราให้แย่ลง

1.3 การใช้สารปรุงแต่งอาหารและยาฆ่าแมลงที่ผิดวิธี สารเคมีเหล่านี้จะไม่ก่อให้เกิดภาวะ เสี่ยงต่อสุขภาพที่ชัดเจนนัก หากได้รับในจำนวนน้อยๆ แต่สำหรับผู้ที่ชอบ บริโภคอาหารขยะ เป็นจำนวนมาก หรืออาหารกระป๋อง อาหารแปรรูป อาหาร ก็มักจะมีอาการข้างเคียง เช่น อาการแพ้ ภูมิแพ้ โรคอ้วนโรคไขมันผิดปกติ หรือการสะสมของสารพิษต่างๆ

1.4 การปรุงอาหารที่ผิดวิธี อาหารหลายชนิดที่มีประโยชน์ต่อสุขภาพ แต่ได้มีการปรุงอาหาร ไม่ถูกหลักหรือไม่ถูกวิธี เช่น การย่างเกรียม ทอด หรือการย่าง จะก่อให้เกิดสารอันตราย ทำให้คุณค่า ของสารอาหารถูกทำลายไป

2. วิถีชีวิต (Lifestyle)

2.1 การสูบบุหรี่และการดื่มสุรา เป็นสิ่ง ที่อันตราย การสูบบุหรี่ นำไปสู่โรคหลอดเลือดหัวใจ และโรคเกี่ยวกับปอดชนิดต่างๆ ตลอดจน โรคมะเร็ง การเสื่อมสมรรถภาพทางเพศ และประจำเดือนหมดก่อนวัย ส่วนการดื่มสุราก็มี อันตรายไม่น้อยกว่าการสูบบุหรี่ เพราะทำให้เกิดอ้วนและมีอวัยวะในร่างกาย ที่จะไม่ถูกกระทบกระเทือน เช่น การดูดซึม การลำเลียง และเมื่อตับ ซึ่งเป็นอวัยวะที่สำคัญ ในการขับ สารพิษ ถูกทำลายจากแอลกอฮอล์ ก็จะทำให้เกิดโรคตับแข็ง โรคตับอักเสบ และมะเร็งในตับ ซึ่งเป็นสาเหตุหลักในการเสียชีวิตของนักดื่มสุรา

2.2 ขาดการออกกำลังกาย การขาดการออกกำลังกาย ทำให้การทำหน้าที่ของอวัยวะต่างๆ เชื่องช้าลง และทำให้ร่างกายอ่อนเพลีย ขาดพลังงาน และความแข็งแรง ทำให้น้ำหนักตัวเพิ่มขึ้นง่าย ดังนั้นเราควรหาเวลาในการออกกำลังกายอย่างสม่ำเสมอ เพื่อให้ร่างกายมีสุขภาพที่แข็งแรง ปราศจากโรคภัยไข้เจ็บได้

2.3 วิถีชีวิตที่ไม่สม่ำเสมอ การนอนดึก นอนหลับไม่เพียงพอ นอนไม่หลับ การดื่มน้ำน้อย การรับประทาน อาหาร หรือการขับถ่าย ไม่เป็นเวลา และความเครียด เป็นวิถีชีวิตของคนสมัยใหม่ ดังนั้นการพักผ่อนให้เต็มที่ นอน

หลับให้เต็มอิ่ม จึงเป็นพื้นฐานในการรักษาสุขภาพ ที่ถูกต้อง เพราะร่างกายของเราจำเป็นต้องใช้เวลา ที่เพียงพอในการซ่อมแซมอวัยวะต่างๆ ที่สึกหรอจากการดำรงชีวิตประจำวัน

3. สุขภาพจิต (Mental Health)

3.1 ความเครียด เมื่อเราอยู่ภายใต้ความกดดัน หรือความเครียด ไม่ว่าจะเกิดจากการงาน การเงิน การศึกษา หรือการสมรส ก็จะทำให้เราต้องการสารอาหารเพิ่มมากขึ้น ถ้าหากไม่ได้รับใน ปริมาณที่เพียงพอ ในเวลาที่เหมาะสม ก็จะทำให้ มีปัญหาสุขภาพตามมา

3.2 ลักษณะอุปนิสัย อุปนิสัยของแต่ละคนก็เป็นอีกสาเหตุหนึ่งที่มีผลต่อสุขภาพ เช่น คนที่มี อุปนิสัยราเริง จะมีแนวโน้มเป็นโรคความดันโลหิตสูง สำหรับผู้หญิงที่มีกมี อาการซึมเศร้า จะมีแนวโน้มเป็นโรคเกี่ยวกับ เต้านม มากกว่าผู้หญิงที่มีอุปนิสัยราเริง สำหรับผู้ที่สู้อัน และยังไมยอมเปลี่ยนแปลงอุปนิสัยที่ไม่ดีให้ดีขึ้น ก็จะต้องทนทุกข์ทรมานกับ ปัญหาสุขภาพเหล่านั้น

4. สภาวะสิ่งแวดล้อม (Environmental Factor) เกือบจะทุกพื้นที่ ที่เราอาศัยอยู่เต็มไปด้วยมลภาวะ เช่น ควันเสียจากรถยนต์ โรงงาน อุตสาหกรรม สารโลหะหนักในอาหารทะเล หรือยาฆ่าแมลงในผักและผลไม้ จะเข้าสู่ห่วงโซ่อาหาร (Food chains) ของเรา ไม่ว่าจะทางตรงหรือทางอ้อม และการที่เรานิยมใช้ภาชนะพลาสติก น้ายาทำ ความสะอาด และเครื่องสำอาง อาจจะทำลายความสมดุลของฮอร์โมน หรือ ดีเอ็นเอ (DNA) (ัฒณะ แทนสวัสดิ์. ม.ป.ป.) ผลของความเครียดต่อชีวิต

1. ผลต่อสุขภาพทางกาย ได้แก่ อาการไม่สบายทางกายต่างๆ เช่น ปวดหัว ปวดเมื่อยตามส่วนต่างๆ ของร่างกาย ความผิดปกติของหัวใจ ความดันโลหิตสูง โรคกระเพาะ อาการท้องผูกท้องเสียบ่อยๆ นอนไม่หลับ หอบหืดเสื่อมสมรรถภาพทางเพศ ฯลฯ

2. ผลต่อสุขภาพจิตใจ นำไปสู่ความวิตกกังวล ซึมเศร้า กลัวอย่างไรเหตุผล อารมณ์ไม่มั่นคง เปลี่ยนแปลงง่าย หรือโรคประสาทบางอย่าง นอกจากนี้ความเครียดส่งผลต่อร่างกายและจิตใจ ย่อมส่งผลไปถึงประสิทธิภาพในการทำงาน สัมพันธภาพต่อครอบครัวและบุคคลแวดล้อม และเมื่อประสิทธิภาพในงานตกต่ำ สัมพันธภาพเสื่อมทรามลง จิตใจย่อมได้รับผลตึงเครียดมากขึ้นซ้ำซ้อน นับว่าความเครียดเป็นภัยต่อชีวิตอย่างยิ่ง

4. หลักสังคหวัตถุ 4

ความหมาย สังคหวัตถุ 4

สังคหวัตถุ 4 หมายถึง เครื่องมือ หรือหลักธรรม 4 ประการ ที่ช่วยประสานคนหมู่มากให้อยู่ร่วมกันอย่างมีความสุข เป็นเครื่องช่วยขัดความขัดแย้งที่เกิดขึ้นทำให้นอนอยู่ร่วมกันด้วยความรัก สามารถนำไปใช้ได้ตั้งแต่ระดับครอบครัวจนถึงระดับสังคม เป็นธรรมที่ก่อให้เกิดความผาสุกในบ้านเมือง และประเทศชาตินั่นเอง

องค์ประกอบของสังคหวัตถุ 4

1. ทาน ทาน ในสังคหวัตถุ 4 คือ การให้ การสงเคราะห์หรือช่วยเหลือผู้อื่นด้วยการให้สิ่งของที่ตนมีให้แก่ผู้ที่ต้องการผู้ขาดแคลนหรือผู้เดือดร้อน สิ่งของที่นำมาให้นั้นต้องเป็นสิ่งของที่ได้มาโดยสุจริตเป็นประโยชน์ คือผู้ให้ก็เป็นสุข อิ่มเอิบใจ ผู้รับก็สามารถบรรเทาทุกข์ความเดือดร้อน รวมทั้งการให้ความรู้ การแนะนำที่ถูกต้อง ชัดเจนและเป็นจริงด้วย

2. ปิยวาจา ปิยวาจา ในสังคหวัตถุ 4 คือ การใช้วาจาด้วยถ้อยคำที่สุภาพ และถ้อยคำที่มีประโยชน์ พูดด้วยถ้อยคำที่เป็นจริง และถ้อยคำที่ไม่กระทบกระทั่งผู้อื่น พูดแต่ในสิ่งที่เป็นประโยชน์ รู้จักกล่าวขอโทษ รู้จักกล่าวขอบคุณ ซึ่งผู้ปฏิบัติได้ย่อมทำให้เกิดความเลื่อมใสศรัทธาในตัวผู้พูดจึงให้ละเว้นความชั่ว ทำให้การทำงานสำเร็จ เป็นประโยชน์ในการดำรงชีวิตและการงานอย่างยิ่ง

3. อัถถจริยา อัถถจริยา ในสังคหวัตถุ 4 คือ การประพฤติตนให้เป็นประโยชน์แก่ทั้งตนเอง และผู้อื่น รู้จักการเสียสละไม่เห็นแก่ตัว ไม่เห็นแก่ความสุขสบายส่วนตัว พุ่มพเพรกาย แรงใจในการบำเพ็ญสาธารณประโยชน์ และช่วยเหลือผู้อื่น พร้อมรู้จักแก้ไขปัญหาด้วยปัญญา

4. สมานัตตตา สมานัตตตา ในสังคหวัตถุ 4 คือ การวางตัวให้เหมาะสมเสมอต้นเสมอปลาย รู้จักวางตนให้เหมาะสมกับฐานะ มีจิตใจมั่นคงไม่หวั่นไหวเปลี่ยนแปลงง่าย และดำรงตนไว้ไม่ให้ตกไปในความชั่ว ปฏิบัติกับเพื่อนร่วมหรือผู้คนอื่นๆอย่างเท่าเทียมกัน รวมทั้งอยู่ร่วมทุกข์ร่วมสุข ร่วมแก้ไขปัญหากับเพื่อนร่วมงานในองค์กร

สังคหวัตถุ 4 สำหรับการทำงานร่วมกันอย่างไรให้สงบสุข

“งาน” ทุกอย่างไม่สามารถทำสำเร็จด้วยตนเพียงคนเดียว ต้องอาศัยความร่วมมือร่วมใจซึ่งกันและกัน ดังนั้น ธรรมะที่เหมาะสมสำหรับการทำงานร่วมกัน คือ สังคหวัตถุ 4 ซึ่งเป็นหลักธรรมที่เป็นเครื่องยึดเหนี่ยวน้ำใจของผู้อื่น ผู้

ไมตรี และเอื้อเฟื้อเกื้อกูล เพื่อให้บุคลากรในองค์กรอยู่ร่วมกันได้อย่างปกติสุข เป็นหลักธรรมะที่ช่วยส่งเสริมให้เกิดความสามัคคีกันในหมู่คณะไม่ว่าจะเป็นองค์กรที่มีขนาดเล็กหรือองค์กรขนาดใหญ่ย่อมมีแนวโน้มที่เหมือนกัน ดังนี้

1. ทาน คือ การเผื่อแผ่ เกื้อกูลด้วยให้ หมายถึง การให้ การเสียสละ หรือเอื้อเฟื้อแบ่งปันของๆ ตน เพื่อประโยชน์แก่บุคคลอื่น ไม่ตระหนี่ถี่เหนียว ไม่เป็นคนเห็นแก่ได้ฝ่ายเดียว ดังนั้น การทำงานจะต้องมีการช่วยเหลือกัน แบ่งปัน สามัคคี ไม่เห็นแก่ตัว นึกถึงใจเค้าใจเราในการทำงาน รวมถึงการมีน้ำใจที่ดีต่อกัน จึงทำให้การทำงานที่เกิดความสามัคคี ร่วมมือร่วมใจกันยิ่งทำให้องค์กรประสบความสำเร็จยิ่งขึ้นไป

2. ปิยวาจา คือ การใช้คำพูดหรือวาจาที่ไพเราะ ประสานไมตรี หมายถึง การพูดจาด้วยถ้อยคำที่ไพเราะ อ่อนหวาน พูดด้วยความจริงใจ ไม่พูดหยาบคาย ก้าวร้าว พูดในสิ่งที่เป็นประโยชน์และเหมาะสมกับกาลเทศะ ดังนั้น การทำงานร่วมกันนั้นจะต้องมีการพูดหรือปรึกษารื้อกัน โดยยึดถือหลักเกณฑ์ 4 ประการ คือ 1) เว้นจากการพูดเท็จ 2) เว้นจากการพูดส่อเสียด 3) เว้นจากการพูดคำหยาบ 4) เว้นจากการพูดเพ้อเจ้อ และที่สำคัญอย่างยิ่งคือ การพูดจา หรือ การเจรจาด้วยมิตรไมตรี และความปรารถนาดีต่อกัน ย่อมส่งผลให้การทำงานในองค์กรเกิดความรัก ความสามัคคี ร่วมแรงร่วมใจกัน ทำให้องค์กรประสบความสำเร็จยิ่งขึ้น

3. อตถจริยา คือ ร่วมสร้างสรรคอุดมการณ์ หมายถึง การสงเคราะห์ทุกชนิดหรือการปฏิบัติในสิ่งที่เป็นประโยชน์ให้แก่ผู้อื่น ช่วยเหลือตามกำลังแรงกายที่ตนมีอยู่ ไม่ได้ถูกบังคับด้วยความเต็มใจที่จะช่วยเหลือผู้อื่น ดังนั้น การทำงานร่วมกันจะต้องช่วยเหลือด้วยกำลังงาน (กาย) กำลังความคิด และกำลังทรัพย์ อีกทั้งชวนช่วยช่วยทำกิจกรรมต่างๆ ที่เป็นสาธารณะประโยชน์มุ่งให้เกิดประโยชน์แก่ส่วนรวม รวมทั้งช่วยแก้ปัญหาให้กับองค์กรด้วย จึงทำให้เกิดผลสำเร็จในงานได้เป็นอย่างดี

4. สมานัตตตา คือ ร่วมทุกข์ร่วมสุขในทุกคราว หมายถึง การเป็นผู้มีความสม่ำเสมอ หรือมีความประพฤติเสมอต้นเสมอปลาย หนักแน่น ให้ความเสมอภาคกับทุกคนอย่างเท่าเทียมกัน ดังนั้น การทำงานร่วมกันจะต้องถือคติว่า “มีทุกข์ร่วมทุกข์ มีสุขร่วมสุข” และผู้ทำงานร่วมกันทุกคนจะต้องไม่ถือตัว มีความเสมอภาพ วางตนเสมอต้นเสมอปลาย ทำตนให้เป็นที่น่ารัก น่าเคารพนับถือ และนำให้ความร่วมมือช่วยเหลือ รวมถึงการทำตนให้คงเส้นคงวา มีความมั่นคงในอารมณ์ (Maturity) หรือ การมี EQ ที่ดี จึงจะทำให้การทำงานร่วมกันในองค์กรมีแต่ความสงบสุข ส่งผลให้องค์กรประสบความสำเร็จอย่างมีประสิทธิภาพและประสิทธิผลดียิ่งขึ้น

สรุป

จะเห็นได้ว่า การนำหลักธรรมสังคหวัตถุ 4 มาช่วยในการปฏิบัติงานของบุคลากรเพื่อให้เกิดการร่วมงาน และ ประพฤติที่ดีต่อองค์กร และเพื่อนร่วมงาน อันจะช่วยส่งเสริมให้เกิดความสัมพันธ์อันดีระหว่างบุคลากรในองค์กรด้วยกันเองและระหว่างองค์กรกับบุคลากรมากขึ้น ซึ่งจะส่งผลให้การปฏิบัติงานเป็นไปด้วยความความสุข ความสามัคคี ความสำเร็จ ในการปฏิบัติงาน รวมไปถึงการสร้างความรักภักดีต่อองค์กรของบุคลากร และหากทุกคนสามารถปฏิบัติ ได้พร้อมกับหน้าที่ของตนเต็มกำลังความสามารถอย่างสมบูรณ์ เชื่อเหลือเกินว่าบรรยากาศในการทำงาน “งานสัมฤทธิ์ ชีวิตร่มรมย์” คงเกิดขึ้นได้ไม่ยากนัก สมดังที่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงปรารถนาที่จะเห็นคนไทยมีความสุข ด้วยการให้ คือ ให้ความรัก ความเมตตาแก่กัน ให้น้ำใจไมตรีต่อกัน ให้อภัยกัน ให้การสงเคราะห์ อนุเคราะห์กัน โดยมุ่งตั้งมุ่งเจริญกันด้วยความบริสุทธิ์ใจและจริงใจ ดังนั้น จึงให้พวกเราอนมนำหลักธรรมและกระแสพระราชดำรัสดังกล่าวมาใช้ในการดำเนินชีวิตและในการทำงาน โดยเฉพาะการรักงานที่ทำ ขยันทำงาน รับผิดชอบงาน และรู้จักไตร่ตรองให้ถี่ถ้วน รวมถึง การให้ การเกื้อกูลกัน และการปฏิบัติต่อคนอื่นเหมือนกับการปฏิบัติต่อตนเอง (เอาใจเขามาใส่ใจเรา) นั่นเอง ซึ่งทุกคนสามารถทำได้ เพราะทุกอย่างอยู่ที่ “ใจ” ใจที่จะเริ่มทำสิ่งใหม่ๆ ให้ชีวิตมีคุณค่าและมีความสุข ยังช่วยส่งเสริมให้บุคลากรเกิดความเข้าใจซึ่งกันและกัน รู้จักบทบาทหน้าที่ของตนเองมากขึ้น ให้ความสำคัญกับตนเองว่าเป็นส่วนหนึ่งขององค์กรที่จะเข้าไปช่วยแก้ปัญหาต่างๆ ที่เกิดขึ้นภายในองค์กรด้วยความเต็มใจ

เอกสารอ้างอิง

- กรมสุขภาพจิต.(2543).**คู่มือความฉลาดทางอารมณ์**.กรุงเทพฯ:กระทรวงสาธารณสุข.
- จิต แदनน์.(2549). **EQ ดีใน 7.แปลโดย ชนะ เอี่ยมอนันต์** .กรุงเทพฯ: บิสคิด.
- ชัยวัฒน์ คุประตกุล.(2547). **มหัศจรรย์แห่งชีวิต**.กรุงเทพฯ : สารคดี.
- เทิดศักดิ์ เดชคง.(2548).**ความฉลาดทางอารมณ์**.พิมพ์ครั้งที่ 18 .กรุงเทพฯ : มติชน.
- พิชญ์ สมพอง.(2529).**สังคมวิทยาว่าด้วยการพัฒนา**.กรุงเทพมหานคร: กิ่งจันทร์การพิมพ์.
- รศ.ดร.วิรัช วิรัชนิภาวรรณ.(2554). **ความหมายของการพัฒนา คำที่มีความหมายใกล้เคียง และแนวคิดพื้นฐานของการพัฒนา**.นนทบุรี: มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช.
- วีระวัฒน์ ปันนิตามัย.(2551).**เชาว์อารมณ์ (EQ) : ดัชนีเพื่อความสุขและความสำเร็จของชีวิต**.พิมพ์ครั้งที่ 7 .กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- Daniel Goleman.(1998).**Working with Emotional Intelligence** .New Youk: Bantam Book.
- T.R. Batten.(1959). **Community and Their Development** .London: Oxford University Press.

ทักษะการบริหารโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษาในศตวรรษที่ 21 Management Skills for Phrapariyattidhamma Schools in 21St Century

พระวรธนกร กิตติญาโณ (แก้วพิลา)

นักวิชาการอิสระ

Phra Worathanakorn Kittiyano (Kaewpila)

Independent Scholar

Corresponding Author E-mail : Kittiyano56@gmail.com

(Received : 20 July 2022 ; Edit : 1 August 2022; accepted : 10 August 2022)

บทคัดย่อ

ทักษะการบริหารโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษาในศตวรรษที่ 21 ผู้บริหารจำเป็นจะต้องมีเพื่อพัฒนาศักยภาพตนเอง ศักยภาพของงาน และศักยภาพบุคลากรเพื่อให้มีความรู้ความเข้าใจ มีความพร้อม มีสมรรถนะ และศักยภาพ มีขวัญกำลังใจในการปฏิบัติงาน สามารถบริหารจัดการศึกษาและดำเนินการปฏิรูปการเรียนรู้ในสถานศึกษาได้อย่างมีประสิทธิภาพและสามารถพัฒนาโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษาไปสู่ระดับโลกได้

คำสำคัญ : การพัฒนาการศึกษาสงฆ์ ,ศตวรรษที่ 21

Abstract

School management skills. 21 st Century General Education Management needs to develop itself. Potential of work And the potential of the personnel to have the knowledge, understanding, readiness, capacity and potential. The morale of the work. To manage the education and reform of learning in schools effectively and be able to develop the school. General education to the world.

Keywords : Management Skills, Phrapariyattidhamma Schools, 21St Century.

บทนำ

โรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกสามัญศึกษาปัจจุบันสังกัดกองพุทธศาสนศึกษา สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ ซึ่งมีหน้าที่กำกับดูแลจัดการศึกษาขั้นพื้นฐานแก่พระภิกษุสามเณรเพื่อมุ่งพัฒนาผู้เรียนให้เป็นผู้มีความรู้คู่คุณธรรมประพฤติปฏิบัติตามพระธรรมวินัยเป็นศาสนทายาทที่ดีของพระพุทธศาสนาการดำเนินการของโรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกสามัญศึกษา มีลักษณะการบริหารโดยมีสภาการศึกษาของคณะสงฆ์เป็นองค์กรหลักที่ควบคุมส่งเสริมการจัดการศึกษาโดยตรงส่วนการบริหารโรงเรียนเพื่อให้การบริหารให้อยู่ในการปกครองของคณะสงฆ์และได้กำหนดให้มีกลุ่มโรงเรียนเพื่อให้การบริหารโรงเรียนดำเนินไปด้วยความเรียบร้อยและมีประสิทธิภาพมีทั้งหมด 14 กลุ่ม โดยการแบ่งกลุ่มโรงเรียนนั้นอิงตามเขตการศึกษาของกรมสามัญศึกษาและเพิ่มเข้ามาอีก 2 กลุ่มคือ กลุ่มโรงเรียนที่ดำเนินการจัดการศึกษาของคณะสงฆ์เงินนิกายและคณะสงฆ์อนัมนิกาย

โรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา มีการจัดตั้งขึ้นจากความร่วมมือระหว่างมหาเถรสมาคมกับกระทรวงศึกษาธิการเพื่อการพัฒนาคุณภาพการศึกษาของพระภิกษุสามเณรให้มีความรู้และประสบการณ์ที่สอดคล้องกับการเปลี่ยนแปลงของสังคมและวิทยาการสมัยใหม่ ทำให้ผู้เรียนเป็นผู้สืบทอดพระพุทธศาสนาหรือเป็นประชากรที่มีคุณภาพของสังคม และเป็นการเปิดโอกาสให้เด็กที่ด้อยโอกาสทางเศรษฐกิจและสังคม เช่น ครอบครัวอยู่ชนบทฐานะยากจน ไม่มีทุนทรัพย์ในการศึกษาเล่าเรียน พำนักอาศัยอยู่ในเขตพื้นที่ห่างไกลความเจริญ ไม่สามารถเข้าเรียนในโรงเรียนของรัฐตามปกติได้ ให้บุตรหลานของประชาชนเหล่านั้นมีโอกาสได้เข้ามาศึกษาเล่าเรียน เพื่อพัฒนาความรู้ พัฒนาฐานะทางสังคมและเป็นคนดีของสังคมต่อไป

แต่อย่างไรก็ตาม สภาพการณ์ที่เป็นอยู่ของการจัดการศึกษาพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา มีประเด็นที่ต้องได้รับการพัฒนาที่สำคัญอยู่หลายๆ ประเด็นไม่ว่าจะเป็นในด้านคุณภาพและมาตรฐานในการจัดการศึกษาในปัจจุบันของโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษาที่ยังไม่เป็นที่ยอมรับจากสังคมในวงกว้าง ความไม่ชัดเจนในอัตลักษณ์ของการจัดการศึกษาที่สอดคล้องกับบริบทที่ควรจะเป็นอย่างแท้จริง ประสิทธิภาพของระบบการดำเนินการด้านการบริหารจัดการและการจัดการศึกษาที่ยังไม่มีทิศทางการพัฒนาและขาดความชัดเจนในการสร้างเอกภาพทางการบริหารให้กับกลุ่มโรงเรียนและสำนักงานพระพุทธศาสนาจังหวัด นอกจากนี้ยังพบว่าการสร้างพันธสัญญาการดำเนินงานและการจัดการศึกษาเพื่อการสร้างศาสนทายาทที่เป็นไปในทิศทางเดียวกันยังไม่ได้มีการกำหนดให้มีขึ้นอย่างเป็นรูปธรรมมากนัก

1. ความหมายของทักษะของผู้บริหาร

แคทซ์ (Katz; อ้างถึงใน วิโรจน์ สารรัตนะ) ได้เสนอแนวคิดเกี่ยวกับทักษะของผู้บริหารที่มีประสิทธิภาพ 3 ด้านคือ 1) ทักษะด้านมนุษยสัมพันธ์ 2) ทักษะด้านเทคนิควิธี 3) ทักษะด้านความคิดรวบยอด (Katz, 1955)

ทวนมนุษย์ ในบทความของเขาว่าหมายถึงความสามารถหลายๆอย่างที่อยู่ในตัวคนตั้งแต่เกิดแต่กำเนิด (Innate) หรือเกิดจากการสะสมเรียนรู้โดยแต่ละบุคคลที่เกิดมาจะมีนิสัยเฉพาะของแต่ละบุคคลซึ่งจะเป็นตัวบ่งชี้ความสามารถคุณลักษณะเหล่านี้เป็นคุณลักษณะที่มีคุณค่าซึ่งคุณค่านี้จะเพิ่มขึ้นเมื่อมีการลงพื้นที่เหมาะสม (1 อารังศักดิ์, 2550)

เจริญพันธุ์วงศ์ได้กล่าวถึงทักษะด้านมนุษยสัมพันธ์เป็นความสามารถในการพิจารณาหรือพินิจพิเคราะห์คนเมื่อต้องทำงานร่วมกับคนอื่นทั้งนี้รวมถึงความสามารถในการทำความเข้าใจเกี่ยวกับการสร้างแรงจูงใจให้เกิดขึ้นในการทำงานตลอดทั้งการรู้จักใช้ความสามารถในการเป็นผู้นำด้วย (นิสดารค์ เวชยานนท์, 2530)

อธิบายทักษะด้านนี้ไว้ว่าเป็นทักษะที่ผสมผสานระหว่างความรู้และความสามารถในการทำงานของตน (ปรียาพร วงศ์อนุตรโรจน์, 2546)

แนวคิดไว้ว่าผู้บริหารจะต้องมีความสามารถในการใช้เทคนิควิธีการที่เหมาะสมในการบริหารงานให้บรรลุผลหรือเรียกอีกอย่างหนึ่งว่าเก่งงานเพราะมักจะเป็นงานที่เกี่ยวข้องกับกิจกรรมเฉพาะอย่างเช่นความสามารถในการเขียนคำสั่งเป็นลายลักษณ์อักษรการพูดการเงินและบัญชีการจักระบบงานเทคนิควิธีสอนการใช้เครื่องมือต่างๆเพื่อการปฏิบัติงาน (อำภา บุญช่วย, 2537)

ทักษะของแคทซ์ (อำภา บุญช่วย, 2537) มาแจกแจงเพื่อให้ง่ายต่อการทำความเข้าใจในรายละเอียดของภารกิจของผู้บริหารในแต่ละด้านดังนี้ 1) ทักษะด้านมนุษยสัมพันธ์ 2) ทักษะด้านเทคนิควิธี 3) ทักษะด้านความคิดรวบยอด

ทักษะการบริหารสถานศึกษาไว้ 3 ด้าน ดังนี้ 1) ทักษะด้านมนุษยสัมพันธ์ 2) ทักษะด้านเทคนิควิธี 3) ทักษะด้านการประสมแนวความคิด (ถวิล อรัญเวศ, 2544)

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ ได้กำหนดการบริหารของผู้บริหารสถานศึกษาไว้ดังนี้1)ทักษะด้านเทคนิควิธี2)ทักษะด้านมนุษย์3)ทักษะด้านความคิดรวบยอด(สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ,2544)

คือทักษะทางการบริหารสถานศึกษาสรุปได้มีทั้งหมด 7 ด้าน ดังนี้1)ทักษะด้านเทคนิค2)ทักษะด้านความสัมพันธ์ระหว่างบุคคล3)ทักษะด้านความคิด4)ทักษะด้านการวินิจฉัย5)ทักษะด้านการสื่อสาร6)ทักษะด้านการตัดสินใจ7)ทักษะด้านการบริหารเวลา(ศิริวรรณ เสรีรัตน์,2544)

แนวคิดเกี่ยวกับทักษะการบริหารสถานศึกษาเป็นทักษะ 5 ด้านดังนี้1)ทักษะทางความรู้ความคิดผู้บริหารสถานศึกษา2)ทักษะทางเทคนิค3)ทักษะทางการศึกษาและการสอน4)ทักษะทางมนุษย์5)ทักษะทางความคิดรวบยอด (Drake,1986)

ทักษะทางเทคนิควิธีเป็นความสามารถในการทำงานเฉพาะอย่างซึ่งเกี่ยวกับกระบวนการและเทคนิคอาศัยความรู้การวิเคราะห์และรู้จักใช้เครื่องมือในการปฏิบัติงานทักษะนี้ถึงจะมีความจำเป็นน้อยมากสำหรับผู้บริหารสถานศึกษาเพราะไม่จำเป็นต้องทำหรือปฏิบัติเองแต่จำเป็นต้องรู้และเข้าใจเพื่อตรวจสอบงานและสร้างศรัทธาให้กับผู้ใต้บังคับบัญชา(สมหวัง พิธิยานุวัฒน์,2544)

ทักษะทางด้านเทคนิควิธีเป็นความสามารถในการใช้ความรู้วิธีการเทคนิคและอุปกรณ์ที่จำเป็นต่อการปฏิบัติหน้าที่อย่างหนึ่งโดยเฉพาะ(สมยศ นาวิการ,2545)

ทักษะด้านเทคนิคที่ผู้บริหารสถานศึกษาจะต้องมีองค์ประกอบนี้ด้วย(นพพงษ์ บุญจิตราดุล,2546)

ความหมายของทักษะคตินิยมหรือทักษะทางความคิดรวบยอดไว้ว่าเป็นความสามารถในการมององค์การได้อย่างทะลุปรุโปร่งเพื่อให้องค์การมีความสมบูรณ์โดยส่วนรวมด้วยการทำให้การทำงานของแต่ละบุคคลเหมาะสมกับองค์การ(1จันทร์ธานี สงวนนาม,2546)

ทักษะด้านความคิดรวบยอดที่ผู้บริหารสถานศึกษาควรจะต้องมี

จากการศึกษาองค์ประกอบวิเคราะห์ทักษะ การบริหารของผู้บริหารสถานศึกษา จากทัศนะและผลการศึกษาวิจัยของนักวิชาการประกอบด้วย

1. ทักษะด้านมนุษย์(Human Skills)มีองค์ประกอบที่มีความหมายเดียวกัน ดังนี้ 1) การปรับตนเองให้เข้ากับบุคคลอื่น2) การให้ผู้บังคับบัญชามีส่วนร่วมในการปฏิบัติงาน3) การยกย่องให้ความสำคัญแก่ผู้ใต้บังคับบัญชาเท่าเทียมกัน 4)การให้ความเป็นกันเอง5)การให้เวลาผู้ใต้บังคับบัญชาตัดสินใจปัญหาาร่วมกัน6) การเข้าใจปัญหาผู้ใต้บังคับบัญชา7) การเอาใจใส่ดูแลทุกข์สุขผู้ใต้บังคับบัญชาอย่างทั่วถึง8) การแสดงความยินดียกย่องชมเชยผู้ใต้บังคับบัญชา9) การเป็นผู้นำการอภิปรายที่สามารถจูงใจ10) การแนะนำระเบียบกฎหมายกฎเกณฑ์เพื่อนร่วมงานสภาพสังคมและการปฏิบัติงานต่อครูบรรจใหม่11) การจัดให้มีการพบปะสังสรรค์นอกเวลางาน

2. ทักษะด้านเทคนิควิธี(Technical Skills)มีองค์ประกอบที่มีความหมายเดียวกัน ดังนี้ 1)ความรู้ ความเข้าใจและความเชี่ยวชาญ ชำนาญ2) การวางแผนงานโครงการ3) การจัดการ (การเงิน การบัญชี การพัสดุ การจัดซื้อจัดจ้าง รวมไปถึงอุปกรณ์และวัสดุต่างๆ)4) ประชาสัมพันธ์ได้5) การฟัง พูด อ่าน เขียน ภาษาต่างประเทศได้6) สามารถพูดโน้มน้าวบุคคลอื่นได้

3. ทักษะด้านความคิดรวบยอด(Conceptual Skills) มีองค์ประกอบที่มีความหมายเดียวกัน ดังนี้ 1) ความสามารถในการวินิจฉัยโดยการวิเคราะห์เหตุผลสมผล2)ความคิดริเริ่มและความคิดใหม่3)การมองการณ์ไกล4)มีสติปัญญาและไหวพริบดี5)มีความกระตือรือร้นแสวงหาความรู้เพิ่มเติมอยู่เสมอ

4. ด้านทางการศึกษาและการสอนด้านการสื่อสารมีองค์ประกอบที่มีความหมายเดียวกัน ดังนี้ คือ เป็นทักษะที่จำเป็นสำหรับผู้บริหารสถานศึกษาในฐานะผู้นำทางการศึกษาซึ่งจะต้องมีความรู้ความเข้าใจในด้านการเรียนการสอนต้องเป็นเป็นผู้มีภูมิรู้และเป็นนักวิชาการที่ดีความสามารถทั้งการถ่ายทอดความคิดและข้อมูลข่าวสารไปยังบุคคลอื่นอย่างมีประสิทธิภาพการรับความคิดเห็นและข้อมูลข่าวสารจากบุคคลอื่นได้อย่างมีประสิทธิภาพ

5. ด้านการวินิจฉัยด้านการตัดสินใจด้านการบริหารเวลา มีองค์ประกอบที่มีความหมายเดียวกัน ดังนี้ คือ ความสามารถในการจินตนาการนึกคิดเพื่อการโต้ตอบกับสถานการณ์ได้อย่างเหมาะสมความสามารถในการยอมรับและระบุปัญหาหรือการแสวงหาโอกาสแล้วทำการเลือกให้ได้แนวทางปฏิบัติที่เหมาะสมความสามารถในการจัดเรียงลำดับงานการทำงานอย่างมีประสิทธิภาพและการมอบหมายงานอย่างเหมาะสม

โรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา เป็นศาสนศึกษาแผนกสามัญศึกษา อยู่ในความผิดชอบของ กองพุทธศาสนศึกษาสำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ ดำเนินการจัดการศึกษาทางวิชาการพระพุทธศาสนา แผนกนักธรรม-

ภาษาบาลี และหลักสูตรการศึกษาของกระทรวง ศึกษาธิการ ในระดับมัธยมศึกษาตอนต้น (ม.1-ม.3) และระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย (ม.4-ม.6) ให้แก่พระภิกษุสามเณรการศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกสามัญศึกษาเป็นการจัดการศึกษาเพื่อให้พระภิกษุสามเณรได้เรียนรู้ตามหลักสูตรกระทรวงศึกษาธิการ ซึ่งปัจจุบันสำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติเป็นผู้ดูแลรับผิดชอบการศึกษาของสงฆ์ประเภทนี้ภายใต้การควบคุมของสภาการศึกษาคณะสงฆ์ซึ่งมีสมเด็จพระสังฆราชเป็นประธานและยังมีคณะกรรมการการศึกษาโรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกสามัญศึกษากลุ่มโรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกสามัญศึกษา โดยมีนักวิชาการได้ให้ความหมายของโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา ดังนี้

1. ความหมายของโรงเรียนพระปริยัติธรรม

1) สภาการศึกษาสงฆ์

สภาการศึกษาของคณะสงฆ์เป็นองค์กรที่จัดตั้งขึ้นตามคำสั่งของมหาเถรสมาคม เมื่อพ.ศ. 2512 ประกอบด้วยสมเด็จพระสังฆราชทรงเป็นประธานแม่กองบาลีและแม่กองธรรมสนามหลวงเป็นรองประธาน 2 รูป นายกษัตริย์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัยอธิการบดีสภาการศึกษามหามกุฏราชวิทยาลัยเลขาธิการมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัยเลขาธิการสภาการศึกษาของคณะสงฆ์และผู้ทรงคุณวุฒิไม่เกิน 9 ท่านที่สมเด็จพระสังฆราชทรงแต่งตั้งตามคำกราบทูลของสภาการศึกษาของคณะสงฆ์หน้าที่สำคัญของสภาการศึกษาของคณะสงฆ์คือควบคุมและส่งเสริมการจัดการศึกษาของคณะสงฆ์โดยมีอำนาจพิจารณาให้ความเห็นชอบนโยบายงานโครงการต่างๆนอกจากนี้ยังมีหน้าที่พิจารณาให้ความเห็นชอบหลักสูตรและแบบเรียนตามโครงการศึกษาทุกระดับพิจารณาปัญหาเกี่ยวกับการศึกษาตลอดจนพิจารณาเรื่องอื่น ๆ ที่เกี่ยวกับการศึกษา ตามที่มหาเถรสมาคมมอบหมายทั้งนี้อำนาจแต่งตั้งกรรมการทำหน้าที่อย่างใดอย่างหนึ่งเกี่ยวกับการศึกษา อีกด้วย(กิตติ ธีรคานต์, 2539)

2) สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ

สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติเป็นหน่วยงานที่จัดตั้งขึ้นใหม่ตามพระราชบัญญัติปรับปรุงกระทรวงทบวงกรมปี พุทธศักราช 2545 ซึ่งมีฐานะเป็นกรมขึ้นตรงต่อนายกรัฐมนตรีโดยให้มีอำนาจหน้าที่ดังต่อไปนี้(สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ, 2546)

1. ดำเนินการตามกฎหมายว่าด้วยคณะสงฆ์กฎหมายว่าด้วยการกำหนดวิทยฐานะผู้สำเร็จการศึกษาวิชาการพระพุทธศาสนา รวมทั้งกฎหมายและระเบียบที่เกี่ยวข้อง

2. รับสนองงานประสานงานและถวายการสนับสนุนกิจการของคณะสงฆ์การบริหารการปกครอง

3. เสนอแนวทางกำหนดนโยบายและมาตรการในการคุ้มครองพระพุทธ ศาสนา

4. ส่งเสริมดูแลรักษาและทำนุบำรุงศาสนสถานและศาสนวัตถุทางพระพุทธศาสนา

5. ดูแลรักษาและจัดการศาสนสมบัติกลางทางพระพุทธศาสนา

6. พัฒนาพุทธมณฑลให้เป็นศูนย์กลางทางพระพุทธศาสนา

7. ปฏิบัติงานร่วมกับหรือสนับสนุนการปฏิบัติงานของหน่วยงานที่เกี่ยวข้องหรือที่ได้รับมอบหมาย

8. ทำนุบำรุงส่งเสริมการพุทธศาสนศึกษาเพื่อพัฒนาความรู้คู่คุณธรรม

9. ปฏิบัติการอื่นใดตามที่กฎหมายกำหนดให้เป็นอำนาจหน้าที่ของสำนักงานหรือตามที่กระทรวงหรือคณะรัฐมนตรีมอบหมายสำหรับหน่วยงานราชการสำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาตินั้นประกอบด้วยกองกลางกองพุทธศาสนศึกษา กองพุทธศาสนสถาน สำนักงานพุทธมณฑล สำนักงานศาสนสมบัติสำนักงานเลขาธิการมหาเถรสมาคม

3) กองพุทธศาสนศึกษา

เป็นหน่วยงานที่สังกัดสำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติที่ทำหน้าดูแลการบริการงานโรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกสามัญศึกษาโดยตรงซึ่งมีหน้าที่ดังนี้

1. ประสานและดำเนินการเกี่ยวกับการควบคุมดูแลจัดการศึกษาวิชาการพระพุทธศาสนาการจัดการศึกษาโรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกสามัญศึกษาและรับผิดชอบงานการศึกษาของคณะสงฆ์การศึกษาสังเคราะห์และการศึกษาอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้องกับการศาสนา

2. ดำเนินการเกี่ยวกับการจัดทำสื่อการเรียนการสอนด้านศาสนาวิเคราะห์ทางวิชาการต่างๆเกี่ยวกับพระพุทธศาสนาเป็นแหล่งความรู้ที่เป็นระบบและอ้างอิงได้

3. สนับสนุนการพัฒนาบุคลากรในสถานศึกษาทุกระดับรวมทั้งการนิเทศติดตามและประเมินผลการศึกษาทุกประเภท

4.ปฏิบัติงานร่วมกับหรือสนับสนุนการปฏิบัติงานของหน่วยงานอื่นที่เกี่ยวข้องหรือที่ได้รับมอบหมาย

4) คณะกรรมการการศึกษาโรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกสามัญศึกษาคณะกรรมการการศึกษาโรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกสามัญศึกษาประกอบด้วยอธิบดีกรมการศาสนาเป็นประธานผู้แทนกรมสามัญศึกษาผู้แทนกรมวิชาการผู้แทนสำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติผู้แทนสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาเอกชนผู้แทนกลุ่มโรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกสามัญศึกษาจำนวนไม่เกิน 4 ท่านเป็นกรรมการและผู้อำนวยการกองศาสนศึกษากรมการศาสนาเป็นกรรมการและเลขานุการคณะกรรมการการศึกษาโรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกสามัญศึกษามีอำนาจหน้าที่ดังนี้

1. กำหนดหลักเกณฑ์การจัดสรรเงินอุดหนุน
2. กำหนดนโยบายและแผนเพื่อพัฒนาโรงเรียน
3. พิจารณาวินิจฉัยคำร้องทุกข์ของผู้รับใบอนุญาตผู้จัดการครูใหญ่อาจารย์ใหญ่ผู้อำนวยการครูและเจ้าหน้าที่
4. ควบคุมดูแลการจัดการศึกษาให้มีการศึกษาพระปริยัติธรรมเป็นหลักและป้องกันมิให้มีการเปลี่ยนแปลงพระธรรมวินัยให้ผิดไปจากพระบาลีในพระไตรปิฎก
5. ให้คำแนะนำส่งเสริมการจัดการศึกษา
6. ตรวจสอบการดำเนินการของโรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกสามัญศึกษาตลอดจนหลักฐานเอกสารต่างๆทุกประเภทถ้าปรากฏมีความบกพร่องให้พิจารณาเสนอกรมการศาสนาเพื่อขอความเห็นจากประธานสภาการศึกษาของคณะสงฆ์เมื่อได้รับความเห็นชอบแล้วกรมการศาสนามีอำนาจสั่งปิดโรงเรียนได้
7. วินิจฉัยชี้ขาดปัญหาข้อขัดข้องในการปฏิบัติตามระเบียบนี้
8. แต่งตั้งคณะอนุกรรมการให้ปฏิบัติหน้าที่ตามที่คณะกรรมการการศึกษาโรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกสามัญศึกษามอบหมาย(วิชัย ธรรมเจริญ,2541)

5) กลุ่มโรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกสามัญศึกษากลุ่มโรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกสามัญศึกษาประกอบด้วยผู้แทนโรงเรียนต่างๆโรงเรียนละ 1 ท่านยกเว้นกลุ่มโรงเรียนที่มีโรงเรียนไม่เกิน 10 โรงเรียนให้มีคณะกรรมการบริหารกลุ่มโรงเรียนประกอบด้วยบุคคลดังต่อไปนี้

1. ผู้จัดการโรงเรียน
2. ผู้อำนวยการ/อาจารย์ใหญ่/ครูใหญ่
3. ครูคฤหัสถ์จากโรงเรียนกลุ่มโรงเรียนละ 1 ท่าน

ให้คณะกรรมการบริหารกลุ่มโรงเรียนเลือกประธานกรรมการและรองประธานกรรมการสำหรับรองประธานกรรมการกลุ่มโรงเรียนใดมีโรงเรียน 40 โรงเรียนให้เลือกรองประธานได้ 2 รูปและให้เลือกรองประธานเพิ่มขึ้นอีก 1 รูปต่อ 20 โรงเรียนที่เพิ่มขึ้นจาก 40 โรงเรียนส่วนตำแหน่งกรรมการและเลขานุการให้ประธานกรรมการเป็นผู้เลือกการเลือกผู้ดำรงตำแหน่งดังกล่าวให้เลือกรับจากบุคคลในคณะกรรมการบริหารกลุ่มโรงเรียนเว้นแต่ประธานกรรมการในการแต่งตั้งกรรมการศาสนาจะแต่งตั้งเฉพาะตำแหน่งประธานกรรมการส่วนตำแหน่งอื่นให้ประธานเป็นผู้แต่งตั้งแล้วรายงานกรมการศาสนาทราบผู้ได้รับเลือกให้ดำรงตำแหน่งต่างๆให้อยู่ในตำแหน่งคราวละ 2 ปีงบประมาณถ้าผู้ได้รับเลือกพ้นจากตำแหน่งก่อนครบวาระให้เลือกผู้ดำรงตำแหน่งแทนจนครบวาระสำหรับตำแหน่งประธานกรรมการถ้าวาระดำรงตำแหน่งเหลือไม่ถึง 60 วันไม่ต้องเลือกผู้ดำรงตำแหน่งแทน

สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ ให้ความหมายของหลักสูตรการจัดการศึกษาของโรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกสามัญศึกษาว่าเป็นการศึกษาพิเศษเหมือนกับหลักสูตรของสถานศึกษาด้านการกีฬา นาฏศิลป์ เกษตรกรรม เทคโนโลยี อาชีวศึกษา และการอาชีพอื่นๆ แต่เน้นการศึกษาด้านพระปริยัติธรรม แผนกธรรม บาลี เพื่อจรรโลงความรู้ในพุทธศาสนาเข้าไปด้วยซึ่งก็จัดเป็นการศึกษาขั้นพื้นฐาน จึงต้องยึดถือโครงสร้าง การเทียบโอน กิจกรรมพัฒนาผู้เรียน เกณฑ์จบหลักสูตรหรือเลื่อนช่วงชั้นและมาตรฐานการเรียนรู้ 8 กลุ่มสาระจากหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พ.ศ. 2544 เช่นกัน แต่ส่วนสาระเพิ่มเติมและหรือรายวิชาเพิ่มเติมให้สถานศึกษากำหนดผลการเรียนรู้ที่คาดหวังได้เองตามโปรแกรมวิชาที่จัดขึ้น และตามปรัชญาจุดมุ่งหมายของสถานศึกษา สำหรับโครงสร้างของหลักสูตรการศึกษาพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา โรงเรียนสามารถจัดโครงสร้างของหลักสูตรได้ดังนี้(สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ,2550)

1. สามารถปรับเวลาเรียนในแต่ละกลุ่มสาระได้ตามความเหมาะสม และบริบทของแต่ละโรงเรียน
2. โรงเรียนต้องจัดสาระการเรียนรู้เพิ่มเติมรายวิชาธรรมวินัย ศาสนปฏิบัติ และภาษาบาลี ให้กับนักเรียนทุกรูปไม่น้อยกว่าที่กำหนดไว้

3. โรงเรียนสามารถจัดการเรียนรู้ในกลุ่มสาระการเรียนรู้เพิ่มเติมอื่นๆ โดยเลือกเรียนใน 8 กลุ่มสาระที่เหมาะสมกับสมณสาธูปและสอดคล้องตามสภาพชุมชนท้องถิ่นนั้นๆ

สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติว่าด้วยประกาศมหาเถรสมาคมเกี่ยวกับโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา พ.ศ. 2553 ว่าด้วยโครงสร้างหลักสูตรโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา 2554 ตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 (ฉบับเห็นชอบของ มหาเถรสมาคม) สาระสำคัญของหลักสูตรนี้ คือ วิชาภาษาบาลีที่ ม.ต้น ต้องเรียน 360 ชั่วโมง (9นก) และม.ปลายเรียน 480 (12นก) โดยประเด็นนี้ทางกลุ่ม ฯ ได้แจ้งให้ผู้บริหารโรงเรียนทราบในการประชุมผู้บริหารวันที่ 12 พฤษภาคม 2554 ที่ผ่านมา ว่าทุกโรงเรียนจะต้องสอนภาษาบาลีหรือธรรมศึกษาในภาคเช้า(เพิ่มเติม)อย่างน้อย 3 ชั่วโมง ถึงจะเพียงพอกับชั่วโมงการเรียนการสอนตามหลักสูตร จึงแจ้งให้ถือปฏิบัติโดยทั่วกัน

ส่วนการบริหารงานของโรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกสามัญศึกษาหมายถึง การปฏิบัติงานของผู้บริหารโรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกสามัญศึกษาได้อุโลมตามภาระงานการบริหารโรงเรียนมัธยมศึกษาโดยจำแนกงานออกเป็น 6 งานดังนี้

1) การบริหารงานวิชาการหมายถึงการดำเนินงานทุกชนิดในโรงเรียนที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาและการปรับปรุงแก้ไขการเรียนการสอนนักเรียนให้ได้ผลดีและมีประสิทธิภาพ

2) การบริหารงานบุคคลหมายถึงการคัดเลือกครูเข้ามาทำการสอนการปฐมนิเทศทะเบียนงานสารสนเทศงานการเงินและบัญชี

3) การบริหารงานธุรการและการเงินหมายถึงงานที่ประกอบด้วยงานสารบรรณทะเบียนงานสารสนเทศงานการเงินและบัญชี

4) การบริหารงานอาคารสถานที่และสิ่งแวดล้อมหมายถึงการตัดแปลงอาคารสถานที่ที่มีอยู่ให้ทันสมัยและใช้ประโยชน์ได้เต็มที่เหมาะสมสะดวกสบายต่อการเรียนของนักเรียนตลอดจนครูคณาจารย์และผู้มาติดต่อให้ได้รับความสะดวกสบายตามสมควร

5) การบริหารงานกิจการนักเรียนหมายถึงการจัดการแนะแนวรวมทั้งการปฐมนิเทศการให้ความสะดวกและสวัสดิการแก่นักเรียนเช่นการจัดที่รับประทานอาหารการจัดกิจกรรมนักเรียนรวมทั้งการรักษาระเบียบวินัย

6) การสร้างความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชนหมายถึงการเผยแพร่พระพุทธศาสนาและข่าวสารต่างๆ ด้านหลักธรรมในพระพุทธศาสนาตลอดจนนโยบายและจุดประสงค์ของโรงเรียนให้แก่ชุมชนทราบและในขณะเดียวกันนั้นทางโรงเรียนก็จะได้ทราบความคิดเห็นความต้องการของชุมชนอีกด้วยเพื่อจะมาเป็นแนวทางในการปรับปรุงให้สอดคล้องกับความต้องการของทั้งสองฝ่าย

สรุปได้ว่า โรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษาในด้านของความหมายนั้น ถือว่าเป็นศาสนศึกษาแผนกสามัญศึกษา อยู่ในความผิดชอบของ กองพุทธศาสนศึกษาสำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ ดำเนินการจัดการศึกษาทางวิชาการพระพุทธศาสนา แผนกนักธรรม-ภาษาบาลี ที่คอยควบคุมและส่งเสริมการจัดการศึกษาของคณะสงฆ์โดยมีอำนาจพิจารณาให้ความเห็นชอบนโยบายงานโครงการต่างๆ โดยการกำหนดวิสัยทัศน์ผู้สำเร็จ รวมไปถึงถวายเป็นสาธารณูปการของคณะสงฆ์การบริหารการปกครองทำให้โรงเรียนพระปริยัติธรรมนั้นได้มีความหมายที่มั่นคงถาวร และโรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกสามัญศึกษานั้น ยังมีการบริหารงานด้านต่างๆ ครบทุกด้าน จึงทำให้โรงเรียนพระปริยัติธรรมนั้นเป็นสถานที่ ที่สร้างสิ่งที่ดีๆ ให้กับสังคมและชุมชน รวมไปถึงการพัฒนาบุคลากรให้ประเทศ ได้รับการเจริญก้าวหน้าทางด้านการศึกษาอีกด้านหนึ่งด้วย

การบริหารโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา ยังพบปัญหาและอุปสรรคอยู่หลายประการ กล่าวคือ ด้านบุคลากรพบว่ายังขาดแคลนครูที่มีคุณวุฒิและคุณสมบัติที่เหมาะสม ด้านอาคารสถานที่ยังมีโรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกสามัญศึกษาประมาณครึ่งหนึ่งไม่มีอาคารเรียนเป็นของตนเอง รวมทั้งปัญหาด้านการบริหารงานของโรงเรียนยังไม่มีประสิทธิภาพเท่าที่ควร และยังพบว่าโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษาไม่มีบุคลากรประจำ ครูผู้สอนเป็นเพียงแต่จ้างสอนเป็นชั่วคราวซึ่งทำให้เกิดปัญหาการเปลี่ยนบุคลากรผู้สอนบ่อยครั้ง ขวัญและกำลังใจในการปฏิบัติงานด้านอุปกรณ์การเรียนการสอนขาดแคลนไม่ได้รับการสนับสนุนเท่าที่ควร ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของพระครูอนุกุลวรการ ฝาสุขกาโม พบว่า ปัญหาการบริหารงานวิชาการอยู่ในระดับปานกลาง เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อพบว่า มีสองข้อที่มีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมาก คือ การพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษาไม่สอดคล้องกับชุมชนท้องถิ่น และการนำหลักสูตรท้องถิ่นมาใช้ในการจัดการเรียนการสอนและบริหารไม่สอดคล้องกับหลักสูตรแกนกลาง ดังนั้นจึงต้องอาศัยทักษะการบริหารของ

ผู้บริหารที่มีความเชี่ยวชาญช่วยกระตุ้นให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ที่ก้าวทันสถานการณ์ปัจจุบัน และสามารถตอบสนองสังคมได้

2. ทักษะการบริหารในศตวรรษที่ 21 เพื่อการพัฒนาโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา

ทักษะภาวะผู้นำเป็นคุณลักษณะที่สำคัญของการเป็นผู้นำที่มีประสิทธิผล ผู้บริหารซึ่งเป็นผู้บังคับการหรือหน่วยงานจึงจำเป็นต้องได้รับการพัฒนาทักษะที่จำเป็นและสำคัญต่อการบริหารงาน บริหารตนเอง และบริหารบุคลากรอย่างต่อเนื่องเพื่อนำไปสู่การบริหารงานให้มีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น สำหรับทักษะภาวะผู้นำที่จำเป็นสำหรับผู้บริหารในศตวรรษที่ 21 ที่ส่งเสริมให้เป็นผู้นำที่มีประสิทธิผลสูง ประกอบด้วย

- 1) ทักษะการสร้างทีมงานที่มีประสิทธิผลสูง (Highly effective Team building skill)
- 2) ทักษะการแก้ปัญหา (Problem- solving skills)
- 3) ทักษะการวางแผน (Planning – Project skills)
- 4) ทักษะการกำกับการทำงาน (Performance monitoring skills)
- 5) ทักษะการสื่อสารที่ดี (Communication and climate set skills)
- 6) ทักษะการสร้างสัมพันธ์ (Relationship building up skills)
- 7) ทักษะการสอนงาน (Coaching skills)
- 8) ทักษะทางสังคม (Social skill)
- 9) ทักษะการตัดสินใจ (Decision making skill)
- 10) ทักษะการกระตุ้นใจ (Motivational skills)
- 11) ทักษะการคิดเชิงสะท้อน (Reflective & thinking skills)
- 12) ทักษะการจัดการตนเอง (Self – management skills)
- 13) ทักษะด้านการใช้เทคโนโลยี (Technological skills)
- 14) ทักษะด้านการเรียนการสอน (Pedagogical skills)
- 15) ทักษะด้านความฉลาดทางอารมณ์ (Emotional intelligence skills)

การพัฒนาผู้บริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐานถือว่าเป็นกรอบสำคัญในการปฏิรูปการศึกษาในทศวรรษที่ 2 (พ.ศ. 2552 – 2561) โดยมุ่งหมายให้ผู้บริหารสถานศึกษาพัฒนาตนเองและพัฒนางานอย่างต่อเนื่อง ซึ่งการบริหารและพัฒนาการศึกษาในปัจจุบันจะมีลักษณะแตกต่างไปจากเดิม โดยสถานศึกษาจะมีอำนาจในการบริหารและจัดการศึกษาด้วยตนเองมากขึ้นทำให้ผู้บริหารสถานศึกษาจะต้องปรับบทบาทหน้าที่เพื่อปฏิบัติงานบริหารการศึกษาในรูปแบบใหม่ได้อย่างยั่งยืน จึงมีความจำเป็นต้องมีการพัฒนาผู้บริหารสถานศึกษาให้มีทักษะทางการบริหารงานอย่างต่อเนื่องเพื่อให้มีความรู้ความเข้าใจ มีความพร้อม มีสมรรถนะและศักยภาพ มีขวัญกำลังใจในการปฏิบัติงาน สามารถบริหารจัดการศึกษาและดำเนินการปฏิรูปการเรียนรู้ในสถานศึกษาได้อย่างมีประสิทธิภาพตามหลักธรรมาภิบาล สามารถบริหารจัดการและสนับสนุนเพื่อพัฒนาคุณภาพการจัดการเรียนการสอนได้อย่างมีประสิทธิภาพและเกิดประสิทธิผลส่งผลกระทบต่อคุณภาพผู้เรียนตามเจตนารมณ์ของพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ จากการศึกษาเกี่ยวกับการบริหารและพัฒนาการศึกษาของประเทศต่างๆทั่วโลกที่มีผลการจัดการศึกษาได้อย่างมีคุณภาพของ Organization for Economic Co-operation and Development : OECD ปี 2012 พบว่า ผู้บริหารสถานศึกษาในยุคศตวรรษที่ 21 ต้องได้รับการพัฒนาให้มีทักษะภาวะผู้นำที่จำเป็นอย่างต่อเนื่อง เพราะมีความสำคัญอย่างยิ่งต่อการบริหารงานในสถานศึกษาให้เกิดประสิทธิผลสูงขึ้น โดยเฉพาะอย่างยิ่งทักษะที่สำคัญที่สถาบันและองค์กรชั้นนำระดับโลกต่างๆให้ความสำคัญ ประกอบด้วย ทักษะการสร้างทีมงาน (Team building skill) และทักษะการจัดการความขัดแย้ง (Conflict management skill)

การจัดการศึกษาในยุคเทคโนโลยีสารสนเทศไร้พรมแดนนั้นเทคโนโลยีสารสนเทศได้เข้ามามีบทบาทสำคัญต่อการพัฒนาศึกษาอย่างมากโดยเฉพาะเทคโนโลยีทางด้านคอมพิวเตอร์และการสื่อสารมีการนำมาใช้ในการจัดการศึกษาโดยช่วยพัฒนาการเรียนการสอนให้มีความทันสมัยมากขึ้น การเรียนรู้ของผู้เรียนจะไม่จำกัดอยู่เฉพาะในห้องเรียนและครูการเรียนการสอนแบบดั้งเดิมจะลดน้อยลง ความสัมพันธ์ระหว่างผู้สอนจะเปลี่ยนแปลงไปเกิดกระบวนการเรียนรู้แบบใหม่และเป็นตัวนำในการสร้างบริษัทใหม่จึงจำเป็นต้องปรับปรุงโครงสร้างระบบพัฒนาองค์ความรู้ใหม่จากองค์ความรู้เดิมที่มีอยู่โดยเฉพาะองค์การพัฒนาระบบการเรียนการสอนและสภาพแวดล้อมทางการศึกษา แม้ว่าจะมีการเคลื่อนไหวระดับชาติเกี่ยวกับการบริหารจัดการศึกษาแห่งศตวรรษที่ 21 จะมีมาแล้วก็ตามแต่การเคลื่อนไหวเรื่องนี้ก็ได้ขาดหายไปทำให้ขาดความต่อเนื่อง การเริ่มต้นในวันนี้อาจจะเข้าไปแต่ยังไม่สายที่จะลงมือทำ โดยผู้บริหารสถานศึกษาทุกระดับ

จะต้องตัดสินใจดำเนินการให้ภารกิจของสถานศึกษาที่ตนเองรับผิดชอบมีการสร้างคุณภาพสำหรับอนาคตบนพื้นฐานทักษะศตวรรษที่ 21 และเริ่มให้มีการดำเนินการอย่างจริงจัง ภารกิจดังกล่าวเป็นหน้าที่ผู้บริหารสถานศึกษาจะต้องทำความเข้าใจโดยเร่งด่วน อย่างไรก็ตามโจทย์ปัญหาเบื้องต้นสำหรับผู้บริหารสถานศึกษาในยุคไร้พรมแดนก็คือ

1. จะบริหารจัดการสถานศึกษาอย่างไรให้นักเรียน/นักศึกษาทุกคน มีศักยภาพสูงสุดและครบถ้วนตามทักษะของมนุษย์ในศตวรรษที่ 21 พึ่งมี
2. จะทำอย่างไรให้นักเรียน/นักศึกษาถือว่าการเรียนรู้เป็นกิจกรรมที่ต้องทำตลอดชีวิต
3. จะทำอย่างไรให้สถานศึกษาตอบสนองความหลากหลายทางวัฒนธรรมและความเท่าเทียมกันของมนุษย์

การบริหารในสภาวะที่แตกต่างกันและมีการเปลี่ยนแปลง คือ การบริหารหรือการจัดการที่ตอบสนองต่อสภาพการณ์ที่เผชิญอยู่ องค์กรนั้นมีความแตกต่าง เผชิญกับสภาพการณ์ที่แตกต่างกันและดังนั้นจึงต้องการวิธีการในการบริหารหรือการจัดการที่แตกต่างกัน ผู้บริหารจะต้องตระหนักและตอบสนองตัวแปรตามสถานการณ์ที่ส่งผลกระทบต่อองค์รวมทั้งจำเป็นต้องอ่านและพยายามแปรสถานการณ์ที่เผชิญอยู่ก่อนที่จะตัดสินใจหาทางเลือกที่ดีที่สุดเพื่อประสานงานในกิจกรรมที่ต้องกระทำทั้งหมดขององค์กร

สรุป

ทักษะการบริหารโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษาในศตวรรษที่ 21 ผู้บริหารจำเป็นต้องมีทักษะภาวะผู้นำเป็นคุณลักษณะที่สำคัญของการเป็นผู้นำที่มีประสิทธิผลทั้ง 14 ข้อเพื่อผู้บริหารสถานศึกษาได้พัฒนาตนเองและพัฒนางานอย่างต่อเนื่อง ซึ่งการบริหารและพัฒนาการศึกษาในปัจจุบันจะมีลักษณะแตกต่างไปจากเดิม โดยสถานศึกษาจะมีอำนาจในการบริหารและจัดการศึกษาด้วยตนเองมากขึ้นทำให้ผู้บริหารสถานศึกษาต้องปรับบทบาทหน้าที่เพื่อปฏิบัติงานบริหารการศึกษาในรูปแบบใหม่ได้อย่างยั่งยืน จึงมีความจำเป็นต้องมีการพัฒนาผู้บริหารสถานศึกษาให้มีทักษะทางการบริหารงานอย่างต่อเนื่องเพื่อให้มีความรู้ความเข้าใจ มีความพร้อม มีสมรรถนะและศักยภาพ มีขวัญกำลังใจในการปฏิบัติงาน สามารถบริหารจัดการศึกษาและดำเนินการปฏิรูปการเรียนรู้ในสถานศึกษาได้อย่างมีประสิทธิภาพ

เอกสารอ้างอิง

- กิตติ ธีรสานต์.(2539).เทคนิคการบริหารโรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกสามัญ ม.ต้น-ม.ปลาย,กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์การศาสนา.
- จันทราณี สงวนนาม.(2546).ทฤษฎีและแนวปฏิบัติในการบริหารสถานศึกษา.กรุงเทพฯ:บุ๊คพอยส์.
- ถวิล อรัญเวศ.(2544).นักบริหารมืออาชีพในยุคเขตพื้นที่การศึกษา.วารสารวิชาการ.
- চারঙ্গী কঙ্গাস্বস্তী.(2550).เริ่มต้นอย่างไรเมื่อนำCompetency มาใช้ในองค์กร;พิมพ์ดีการพิมพ์.กรุงเทพฯ.
- นพพงษ์ บุญจิตราดุล.(2545).การบริหารการศึกษา.กรุงเทพมหานคร:ภาควิชาบริหารการศึกษาคณะครุศาสตร์.
- นพพงษ์ บุญจิตราดุลย์.(2546). หลักการบริหารการศึกษา.กรุงเทพฯ: องค์ศิลป์การพิมพ์.
- นิสตาร์ก เวชยานนท์.(2530). ไพฑูรย์ เจริญพันธุ์วงศ์. พฤติกรรมองค์การและการบริหารกรุงเทพมหานคร : โอ.เอส.พริ้นติ้งเฮ้าส์.
- ปรียาพร วงศ์อนุตรโรจน์.(2546). จิตวิทยาการศึกษา.ศูนย์ส่งเสริมกรุงเทพ.กรุงเทพฯ.
- วิชัย ธรรมเจริญ.(2541). คู่มือการปฏิบัติงานโรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกสามัญศึกษา, กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์การศาสนา.
- สมยศ นาวิการ.(2545). การบริหาร. กรุงเทพฯ: ดอกหญ้า.
- สมหวัง พิธิยานุวัฒน์.(2544).สาระสำคัญของพระราชบัญญัติในส่วนที่เกี่ยวข้องกับใบอนุญาตประกอบวิชาชีพผู้บริหาร. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพฯ: สำนักงานปฏิรูปวิชาชีพครู.
- สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ.(2544).แผนการศึกษาแห่งชาติ (พ.ศ.2545 – พ.ศ.2559).กรุงเทพฯ.
- สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ.(2546). ปฏิทินการศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกสามัญ, (ม.ป.ท., 2546).
- . คู่มือการปฏิบัติงาน โรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา.(2553).ประกาศมหาเถรสมาคม ว่าด้วยโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา ว่าด้วยโครงสร้างหลักสูตร.พ.ศ. 2553.
- . แนวทางการจัดการศึกษาตามหลักสูตรสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน สำหรับโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา. (2550). กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ.
- Drake, T.L, and Roe, W.H. (1986). The Principal ship. 3 rd ed. New York : Macmilan.p30.
- Katz, R.L.(1955). Skill of Effective Administrator. Harrard Business Review, 12 (1) : 33-42 ; January-February,

การจัดการความรู้สู่ทักษะชีวิตตามหลักเศรษฐกิจพอเพียง Knowledge Management in Life Skills Based on Sufficiency Economy.

พระศรีรัตน์ สิริรัตน (ศรีสง่า)

นักวิชาการอิสระ

Phra Srirat Siriratano (Srisanga)

Independent Scholar

Corresponding Author E-mail : Srisangabbd@gmail.com

(Received : 1 August 2022 ; Edit : 5 August 2022; accepted : 15 August 2022)

บทคัดย่อ

การจัดการความรู้สู่ทักษะชีวิตตามหลักเศรษฐกิจพอเพียงเป็นการนำความรู้ที่มีอยู่มาพัฒนาและเสริมทักษะขององค์ความรู้ด้วยหลักเศรษฐกิจพอเพียงเพื่อพัฒนาศักยภาพชีวิต ความเป็นอยู่ของชีวิตบนพื้นฐานของความพอประมาณ บนเหตุผลที่ดี มีภูมิคุ้มกันที่เกิดจากความรู้และประสบการณ์ที่ได้รับจากการจัดการความรู้ที่ถูกต้อง

คำสำคัญ : การจัดการความรู้, ทักษะชีวิต, หลักเศรษฐกิจพอเพียง

Abstract

Knowledge management for life skills based on sufficiency economy is to bring existing knowledge and develop the knowledge of the knowledge base with sufficient economy in order to develop the potential of life. Living on the basis of modesty. On good reason Immune to the knowledge and experience gained from the knowledge management.

Keywords : Knowledge Management, Life Skills, Sufficiency Economy.

บทนำ

การจัดการความรู้คือการผสมผสานขององค์ประกอบของความรู้ได้แก่ประสบการณ์ของคนในการตัดสินใจที่จริงพื้นฐานความซับซ้อนการเรียนรู้ด้วยตนเองค่านิยมและความเชื่อรวมทั้งคุณค่าความรอบรู้ในเนื้อหาสาระสารสนเทศและความเชี่ยวชาญที่ทำให้กรอบการทำงานมีการประเมินและเกิดการรวมเข้ากับประสบการณ์และสารสนเทศใหม่เพื่อนำไปสนับสนุนทำให้ศักยภาพความสามารถในการปฏิบัติงานของบุคคลเพิ่มขึ้นอย่างมีประสิทธิภาพและประสิทธิผล เพราะการจัดการนั้นเป็นกระบวนการสำคัญที่จะทำให้การแสวงหาความรู้ทั้งที่เป็นความรู้ชัดเจน (Explicit Knowledge) และความรู้ที่อยู่ในตัวบุคคล (Tacit Knowledge) แล้วนำความรู้เหล่านั้นไปใช้ในการดำเนินงานได้อย่างมีประสิทธิภาพการจัดการความรู้จำเป็นต้องมีการเรียนรู้อย่างเป็นระบบ เป็นกระบวนการที่ชัดเจนและมีความต่อเนื่อง เพื่อส่งผลให้เกิดพัฒนาคน การพัฒนางาน และการพัฒนาองค์กร

จากบทเรียนและประสบการณ์ที่ได้รับจากผลของการพัฒนาประเทศในสี่ทศวรรษที่ผ่านมา ทำให้มีการปรับเปลี่ยนกลยุทธ์และวิสัยทัศน์ในการพัฒนาประเทศกันอย่างขนานใหญ่ โดยมีการอัญเชิญพระราชกระแส เรื่องปรัชญาและแนวคิดเศรษฐกิจพอเพียง ของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวมาเป็นปรัชญาและวิสัยทัศน์นำในแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคม ฉบับที่ 9 โดย นายสิปนนท์ เกตุทัต ประธานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ได้มีหนังสือลงวันที่ 22 ตุลาคม 2542 กราบบังคมทูลขอพระราชทานพระบรมราชานุญาตนำถ้อยแถลงของหม่อมอัญเชิญ “ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง” มาเป็นแนวทางในการกำหนดนโยบายวางแผน และทำแผนปฏิบัติการในทุกระดับเพื่อให้ประเทศชาติรอดพ้นจากวิกฤติการณ์ทางเศรษฐกิจตลอดจนเป็นแนวทางในการดำรงชีวิตที่ดี ของคนในชาติได้อย่างยั่งยืนและมั่นคงต่อไปและในการนี้ได้ระบุไว้ในความนำของแผนพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 9 (พ.ศ.2545 - 2549) ด้วยว่าแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 9 เป็นแผนที่ได้อัญเชิญแนว ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงตามพระราชดำรัส ของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว มาเป็น ปรัชญานำทาง ในการพัฒนาและบริการประเทศ

โดยยึดหลัก ทางสายกลาง เพื่อให้ประเทศรอดพ้นจากวิกฤตสามารถดำรงอยู่ได้อย่างมั่นคงและนำไปสู่การพัฒนาที่สมดุล มีคุณภาพและยั่งยืนภายใต้กระแสโลกาภิวัตน์และสถานการณ์ที่เปลี่ยนแปลงต่าง ๆ (สำนักงานคณะ, 2549)

เหตุผลสำคัญที่ได้มีการอัญเชิญ “ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง” ในพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวมาเป็นหลัก และวิสัยทัศน์ ในการแก้ไขปัญหาวิกฤตทางเศรษฐกิจและเป็นแนวทางพัฒนาประเทศในช่วงหัวเลี้ยวหัวต่อและเป็นจุดหักเหที่สำคัญในประวัติศาสตร์การพัฒนาประเทศไทย ก็เนื่องมาจากมีการยอมรับว่า ทฤษฎีและกรอบแนวคิดของการพัฒนาประเทศโดยการอาศัยแนวคิดและทฤษฎีทุนนิยมตามแบบตะวันตกนั้น ไม่สามารถทำให้ประเทศชาติและประชาชนก้าวหน้าอย่างมั่นคงและอยู่ดีมีสุขได้ดังที่แผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 8 ก็ได้ย้ำถึงผลสรุปของการพัฒนาที่ผ่านมาว่า “เศรษฐกิจดี สังคมมีปัญหา การพัฒนาไม่ยั่งยืน” และในแผนพัฒนาฉบับที่ 9 ก็ได้วิเคราะห์และระบุไว้ในแผนฯ เช่นเดียวกันว่า “.จากการประเมินผลการพัฒนาในช่วง 4 ทศวรรษ ที่ผ่านมามีให้เห็นอย่างชัดเจน ถึงการพัฒนาที่ขาดสมดุลโดยประสบความสำเร็จเฉพาะใน เชิงปริมาณ แต่ขาดความสมดุลในด้าน คุณภาพ “จุดอ่อน” ของการบริหาร ทางเศรษฐกิจ การเมือง และราชการ ยังเป็นการรวมศูนย์อำนาจ และขาดประสิทธิภาพ..” ดังนั้นวิสัยทัศน์ของการพัฒนาประเทศไทย ในอนาคต 20 ปี ข้างหน้า จึงมีจุดมุ่งหมายเน้น

...การแก้ปัญหาความยากจน และยกระดับคุณภาพชีวิตของคน ส่วนใหญ่ ของประเทศให้เกิด “การพัฒนาที่ยั่งยืนและความอยู่ดีมีสุขของคนไทย ” และ สร้างค่านิยมร่วมให้คนไทยตระหนักถึงความจำเป็นและการปรับเปลี่ยน กระบวนการคิดทัศนคติและกระบวนการทำงาน โดยยึด “ ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง” เป็นปรัชญานำทางให้เอื้อต่อการเปลี่ยนแปลงระบบการบริหารจัดการประเทศแนวใหม่ที่มุ่งสู่ประสิทธิภาพและคุณภาพและก้าวตามโลกได้อย่างรู้ทัน...

วิสัยทัศน์ของการพัฒนาประเทศไทย ในระยะ 20 ปีในอนาคตจึงสามารถสรุปเนื้อหาสาระโดยย่อว่า วิสัยทัศน์ การพัฒนาประเทศในสองทศวรรษข้างหน้า จะมีปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงในพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวเป็น ปรัชญานำโดยจะพัฒนาประเทศไปในทางสายกลาง เพื่อให้เกิดมีความสมดุลและมีคุณภาพของการพัฒนาไม่สุดโต่งไป ด้านใดด้านหนึ่ง พร้อมทั้งการสร้างภูมิคุ้มกันและรู้เท่าทันความเปลี่ยนแปลงของโลก มีอิสรภาพในการที่จะไม่ตกอยู่ใน ความครอบงำของกระแสวัตถุนิยม และกระแสโลกาภิวัตน์บางด้านที่ไม่พึงปรารถนา และไม่สอดคล้องกับสังคมและ วัฒนธรรมไทย ทั้งนี้เพื่อสร้างสรรค์สังคมที่พึงประสงค์ คือ การเป็นสังคมคุณภาพ สังคมภูมิปัญญา และสังคมमानฉันท และเอื้ออาทร ที่เข้มแข็งและมีคุณภาพ

การปฏิรูปการศึกษาระดับอาชีวศึกษาระยะ 20 ปี (พ.ศ. 2558-2577) ในประเด็นที่เกี่ยวกับการจัดการเรียนการสอน เน้นให้ผู้เรียนมีส่วนร่วมและสามารถจัดการเรียนรู้ได้ด้วยตนเองตลอดชีวิต และสร้างคุณลักษณะแห่งความ พอเพียงในการดำเนินชีวิต ซึ่งสอดคล้องกับแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 12 (พ.ศ. 2559-2563) และ แผนพัฒนา 20 ปี ของประเทศไทย โดย ยังคงยึดหลักการสร้างทักษะของมนุษย์ในศตวรรษที่ 21 เป็นพื้นฐานอยู่ การ จัดการศึกษาในระดับอาชีวศึกษา มีความสำคัญกับเยาวชนมาก เพราะส่วนใหญ่ของผู้จบการศึกษา จะมุ่งไปประกอบ อาชีพ ดังนั้น การจัดการเรียนการสอนและอาชีพ เพื่อสร้างความรู้ ให้สมบูรณ์ตามระดับ การฝึกฝนทักษะให้มีความ เชี่ยวชาญ การสร้างเจตคติที่ดีต่ออาชีพและการดำเนินชีวิตที่จะต้องพัฒนาให้สมบูรณ์ขึ้นอย่างต่อเนื่อง นับเป็นเรื่องที่ สำคัญยิ่งสำหรับนักศึกษาอาชีวศึกษาทุกคน ที่จะเป็นกำลังสำคัญในการมีส่วนร่วมเพื่อพัฒนาประเทศให้เจริญยั่งยืนต่อไป และคุณลักษณะที่สำคัญยิ่งประการหนึ่ง ที่รัฐบาลได้กำหนดให้เป็นนโยบายในการพัฒนาประเทศ คือ การส่งเสริมให้ ประชาชนดำเนินชีวิตตามหลักเศรษฐกิจพอเพียง ตามแนวพระราชดำริของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลย เดชมหาราช รัชกาลที่ 9 แห่งกรุงรัตนโกสินทร์ ได้นำมาบรรจุไว้ในแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ตั้งแต่ฉบับที่ 8 และ 9 สืบเนื่องมาจนถึง แผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 12 ซึ่งหน่วยงานของรัฐ ทุกกระทรวง ทบวง กรม ได้นำมาประยุกต์ใช้ให้ สอดคล้องกับ แผนงานที่เกี่ยวข้องกับวิถีชีวิตของประชาชน โดยกระทรวงศึกษาธิการ ในส่วนของคณะกรรมการการ อาชีวศึกษา ได้ส่งเสริมนโยบายการจัดการเรียนการสอนให้นักศึกษาอาชีวศึกษา ได้ ฝึกฝนทักษะชีวิตตามหลักเศรษฐกิจ พอเพียงไว้ในทุกหลักสูตร

1.แนวคิดเกี่ยวกับการจัดการความรู้

1) ความหมายของการจัดการความรู้

การจัดการความรู้ หมายถึง การยกระดับความรู้ขององค์กร เพื่อสร้างผลประโยชน์จากต้นทุนทางปัญญา โดยเป็นกิจกรรมที่ซับซ้อน กว้างขวาง และครอบคลุมความหมาย ดังนี้

1. การจัดการความรู้ เป็นการรวบรวม การจัดระบบ การจัดเก็บ และการเข้าถึงข้อมูล เพื่อสร้างเป็นความรู้ เทคโนโลยีด้านข้อมูลและด้านคอมพิวเตอร์เป็นเครื่องมือช่วยเพิ่มพลังในการจัดการความรู้แต่เทคโนโลยีด้านข้อมูลและคอมพิวเตอร์ โดยตัวของมันเองไม่ใช้การจัดการความรู้

2. การจัดการความรู้เกี่ยวข้องกับการแลกเปลี่ยนความรู้ถ้าไม่มีการแลกเปลี่ยนความรู้แล้ว ความพยายามในการจัดการความรู้จะไม่ประสบผลสำเร็จ พฤติกรรมภายในที่เกี่ยวข้องกับวัฒนธรรม พลวัต และวิถีปฏิบัติมีผลต่อการแลกเปลี่ยนความรู้ โดยเฉพาะอย่างยิ่งวัฒนธรรมและสังคมมีความสำคัญต่อการจัดการความรู้อย่างยิ่ง

3. การจัดการความรู้ต้องอาศัยผู้รู้ในการตีความและประยุกต์ใช้ความรู้ในการสร้างนวัตกรรมและเป็นผู้นำทางในองค์กร รวมทั้ง ต้องการผู้เชี่ยวชาญในสาขาใดสาขาหนึ่งแนะนำวิธีประยุกต์ใช้การจัดการความรู้ ดังนั้น กิจกรรมเกี่ยวกับคน ได้แก่ การดึงดูดคนดีและเก่ง การพัฒนาคน การติดตามความก้าวหน้าของคน และดึงคนมีความรู้ไว้ในองค์กร ถือเป็นส่วนหนึ่งของการจัดการความรู้

4. การเพิ่มประสิทธิผลขององค์กร การจัดการความรู้เกิดขึ้นเพราะมีความเชื่อว่าจะช่วยสร้างความมีชีวิตชีวาและความสำเร็จให้องค์กร ประเมินต้นทุนทางปัญญา และผลสำเร็จของการประยุกต์ใช้การจัดการความรู้เป็นดัชนีบอกว่าองค์กรมีการจัดการความรู้ได้อย่างได้ผลหรือไม่(วิจารณ์ พานิช,2547)

จะเห็นได้ว่า การจัดการความรู้ขึ้นคือความสามารถในการจัดการกระบวนการสำคัญที่จะทำให้การแสวงหาความรู้ทั้งที่เป็นความรู้ชัดเจน (Explicit Knowledge) ที่อยู่ในรูปของหนังสือ เอกสาร รายงานต่างๆ และความรู้ที่อยู่ในตัวบุคคล (Tacit Knowledge) แล้วนำความรู้ขึ้นไปใช้ในการดำเนินงานได้อย่างมีประสิทธิภาพการจัดการความรู้จำเป็นต้องมีการเรียนรู้อย่างเป็นระบบ เป็นกระบวนการที่ชัดเจนและมีความต่อเนื่อง เพื่อส่งผลให้เกิดพัฒนาคน การพัฒนางาน และการพัฒนาองค์กร เพื่อเป็นรากฐานของอาเซียนที่เข้มแข็ง

2) องค์ประกอบการจัดการความรู้

องค์ประกอบการจัดการความรู้ขึ้นเกิดขึ้นจากการผสมผสานการปฏิบัติงานของคน กระบวนการ และเทคโนโลยีสารสนเทศ ที่มีคุณภาพมีความสอดคล้องไปในทิศทางเดียวกัน

คน (Man) กลยุทธ์หลักที่องค์กรใช้เพื่อสร้างความได้เปรียบทางการแข่งขัน ในทศวรรษนี้มุ่งที่ความสามารถของคนในองค์กรคนจึงมีความสำคัญเป็นอันดับแรกการจัดการความรู้เป็นกลยุทธ์กระบวนการและเทคโนโลยีที่ใช้ในองค์กรเพื่อแสวงหา สร้างจัดการแลกเปลี่ยนและทำให้การใช้ความรู้จากหลายศาสตร์ เช่นการบริหารจัดการ (Management Science) การค้นคว้าสารสนเทศ (Information Retrieval) สิ่งประดิษฐ์ทางปัญญา (Artificial Intelligence) และพฤติกรรมองค์กร (Organization Behavior)

กระบวนการ (Process) กระบวนการของการจัดการความรู้ประกอบด้วยแนวทางและขั้นตอนของการจัดการความรู้โดยต้องระบุประเภทของสารสนเทศที่ต้องการ ทั้งจากแหล่งข้อมูลภายในและภายนอก เป็นการแยกแยะความรู้ชนิดใดที่ควรนำมาใช้ในองค์กรแล้วนำความรู้นั้นมากำหนดโครงสร้าง รูปแบบ และตรวจสอบความถูกต้อง ก่อนที่จะนำมาผลิตและเผยแพร่ โดยการบริหารกระบวนการนั้นจะต้องเข้าใจวิสัยทัศน์ที่ชัดเจนขององค์กรว่าด้วยการบรรลุเป้าหมายอะไร

เทคโนโลยีสารสนเทศ (Information Technology) การจัดการความรู้มีการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศเป็นเครื่องมือ เพื่อพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานของความรู้ในองค์กรให้เป็นความรู้ที่เกิดประโยชน์ต่อบุคคลนั้นเวลาและรูปแบบที่บุคคลนั้นต้องการ เรียกว่า “ระบบบริหารความรู้” ซึ่งองค์ประกอบของระบบบริหารความรู้ได้แก่ เทคโนโลยีที่ใช้ในการจัดเก็บเอกสาร

สารสนเทศ (Repositories) แพลตฟอร์มที่ทำให้เกิดการทำงานร่วมกัน (Collaborative Platforms) การมีระบบและฐานข้อมูลที่ใช้งานร่วมกันได้ (Davenport, 2002)

จะเห็นได้ว่าองค์ประกอบความรู้เป็นบาทฐานต่อการจัดการความรู้คือการผสมผสานขององค์ประกอบของความรู้ได้แก่ประสบการณ์ของคนในการตัดสินใจที่จริงพื้นฐานความซับซ้อนการเรียนรู้ผิดถูกด้วยตนเองค่านิยมและความเชื่อรวมทั้งคุณค่าความรอบรู้ในเนื้อหาสาระสารสนเทศและความเชี่ยวชาญที่ทำให้กรอบการทำงานมีการประเมินและเกิดการรวมเข้ากับประสบการณ์และสารสนเทศใหม่เพื่อนำไปสนับสนุนทำให้ศักยภาพความสามารถในการปฏิบัติงานของบุคคลเพิ่มขึ้นอย่างมีประสิทธิภาพและประสิทธิผล

2. หลักเศรษฐกิจพอเพียง

1) ความหมายของเศรษฐกิจพอเพียง

จากการศึกษาค้นคว้าจากเอกสาร และงานวิจัยต่าง ๆ ทำให้ทราบถึงความหมาย หลักการ แนวคิด รวมถึงงานวิจัยต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับเศรษฐกิจพอเพียง ดังนี้

พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช ได้พระราชทานพระราชดำรัสเกี่ยวกับความหมายของเศรษฐกิจพอเพียง ไว้ดังนี้ เศรษฐกิจพอเพียง หมายถึง พอมี พอกิน ไม่ฟุ่มเฟือย ไม่หรูหราก็ได้แต่พอ แม้บางอย่างอาจดูฟุ่มเฟือย แต่ถ้าทำให้มีความสุข ถ้าทำได้ ก็สมควรที่จะทำสมควรที่จะปฏิบัติ(พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช,2549)

เศรษฐกิจพอเพียง หมายถึง ความพอประมาณ ความมีเหตุผล รวมถึงความจำเป็นที่จะต้องมีระบบภูมิคุ้มกันในตัวที่ดีพอสมควร ต่อการมีผลกระทบใด ๆ อันเกิดจากการเปลี่ยนแปลงทั้งภายในและภายนอก(อำพน กิตติอำพน,2550)

เศรษฐกิจพอเพียงว่าหมายถึง การมีจิตใจที่พอเพียง มีความวิริยะพอเพียง มีปัญญาพอเพียง มีวัฒนธรรมที่พอเพียง มีสิ่งแวดล้อมที่พอเพียง และมีความเอื้ออาทรต่อกัน หลักของเศรษฐกิจพอเพียงนั้น ก็คือ เศรษฐกิจที่บูรณาการได้ดุลภาพ มีความเป็นปกติยั่งยืน(ประเวศ วะสี,2541)

เศรษฐกิจพอเพียงว่าหมายถึง เศรษฐกิจที่สามารถอุ้มชูตัวเองให้อยู่ได้โดยไม่ต้องเดือดร้อน โดยสร้างพื้นฐานทางเศรษฐกิจของตนเองให้ดีเสียก่อน คือ ตั้งตัวให้มีความพอกิน พอใช้ ไม่มุ่งหวังแต่จะทุ่มเทสร้างความเจริญ ยกเศรษฐกิจให้รวดเร็วแต่เพียงอย่างเดียว เพราะผู้ที่มีอาชีพและฐานะเพียงพอที่จะพึ่งตนเองได้ย่อมสามารถสร้างความเจริญก้าวหน้าและฐานะทางเศรษฐกิจขั้นสูงขึ้นไปตามลำดับต่อไปได้(สุเมธ ตันติเวชกุล,2549)

เศรษฐกิจพอเพียงไว้ว่า หลักของปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงเป็นหลักการพัฒนาย่างยั่งยืนสำหรับทุกประเทศในโลก โดยเฉพาะการสร้างเสริมความเข้มแข็งเพื่อรองรับผลกระทบจากการเปลี่ยนแปลงอันเนื่องมาจากกระแสโลกาภิวัตน์ (เกษม วัฒนชัย,2545)

สรุปได้ว่า เศรษฐกิจพอเพียง หมายถึง หลักการดำเนินชีวิตที่มีฐานอยู่บนหลักเกณฑ์ทางศีลธรรม ซึ่งทำให้รากฐานของสังคม การเมือง และเศรษฐกิจมั่นคงสามารถดำรงชีวิตได้อย่างไม่เดือดร้อนอยู่อย่างพอประมาณตนตามฐานะ มีความพออยู่ พอกิน ไม่ฟุ่มเฟือย มีความพอดี มีความพอเพียงตามอัตภาพ ไม่หลงไหลไปตามกระแสของสังคมวัตถุนิยมจนสามารถปรับตัวเองให้สมดุลกับกระแสการเปลี่ยนแปลงของสังคมบนพื้นฐานแห่งความมั่นคง และยั่งยืนของตนเอง และสิ่งแวดล้อม

2) แนวคิดเกี่ยวกับเศรษฐกิจพอเพียง

เศรษฐกิจพอเพียง พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวได้ทรงมีพระราชดำรัสชี้แนะแนวทางการดำเนินชีวิตตามหลักเศรษฐกิจพอเพียงแก่พสกนิกรชาวไทยมาตั้งแต่ปี พ.ศ. 2517 เป็นเวลานานกว่า 25 ปี ตั้งแต่ก่อนเกิดเหตุการณ์วิกฤตทางเศรษฐกิจ และภายหลังทรงเน้นย้ำแนวทางการแก้ไขเพื่อให้รอดพ้น และสามารถดำรงอยู่ได้อย่างมั่นคงและยั่งยืน ภายใต้กระแสการเปลี่ยนแปลงของโลก ดังที่มีผู้ได้กล่าวถึงแนวคิดเกี่ยวกับเศรษฐกิจพอเพียงไว้พอจะสรุปมานำเสนอได้ดังต่อไปนี้

เศรษฐกิจพอเพียงว่าเป็นแนวทางการดำเนินชีวิต และวิถีปฏิบัติที่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวมีพระราชดำรัสชี้แนะแก่พสกนิกรชาวไทย โดยทรงเน้นย้ำถึงแนวทางการพัฒนาที่ตั้งบนพื้นฐานของทางสายกลาง และความไม่ประมาท โดยคำนึงถึงความพอประมาณ ความมีเหตุผล การสร้างภูมิคุ้มกันในตัว รวมถึงการใช้ความรู้ความสามารถที่ประกอบไปด้วยคุณธรรมในการดำรงชีวิต เพื่อป้องกันตนเองให้รอดพ้นจากวิกฤต สามารถดำรงตนอยู่ได้อย่างมั่นคง มีหลักพิจารณาอยู่ 5 ส่วน ดังนี้(สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจ,2548)

1) กรอบลักษณะ เป็นปรัชญาที่ชี้แนะแนวการดำรงอยู่และปฏิบัติตนในทางที่ควรจะเป็น โดยมีพื้นฐานมาจากวิถีชีวิตดั้งเดิมของสังคมไทย สามารถนำมาประยุกต์ใช้ได้ตลอดเวลา และการมองโลกเชิงระบบการที่มีการเปลี่ยนแปลงอยู่ตลอดเวลา มุ่งเน้นการรอดพ้นจากภัย และวิกฤต เพื่อความมั่นคงและความยั่งยืนของการพัฒนา

2) คุณลักษณะ เศรษฐกิจพอเพียงสามารถนำมาประยุกต์ใช้กับการปฏิบัติตนได้ในทุกระดับ โดยเน้นการปฏิบัติตนทางสายกลาง และการพัฒนาอย่างเป็นขั้นตอน

3) คำนียาม ความพอเพียงจะต้องประกอบด้วย 3 คุณลักษณะพร้อม ๆ กัน ดังนี้

(1) ความพอประมาณ หมายถึง ความพอดีที่ไม่น้อยเกินไปและไม่มากเกินไปโดยไม่เบียดเบียนตนเองและผู้อื่น เช่น การผลิตและการบริโภคที่อยู่ในระดับพอประมาณ

(2) ความมีเหตุผล หมายถึง การตัดสินใจเกี่ยวกับระดับของความเพียงพอนั้น จะต้องเป็นไปอย่างมีเหตุผล โดยพิจารณาจากเหตุปัจจัยที่เกี่ยวข้อง ตลอดจนคำนึงถึงผลที่คาดว่าจะเกิดขึ้นจากการกระทำนั้น ๆ อย่างรอบคอบ

(3) การมีภูมิคุ้มกันที่ดีในตัว หมายถึง การเตรียมตัวให้พร้อมรับผลกระทบและการเปลี่ยนแปลงด้านต่าง ๆ ที่เกิดขึ้น โดยคำนึงถึงความเป็นไปได้ของสถานการณ์ต่าง ๆ ที่คาดว่าจะเกิดขึ้นในอนาคตทั้งใกล้และไกล

4) เงื่อนไข การตัดสินใจและการดำเนินกิจกรรมต่าง ๆ ให้อยู่ในระดับพอเพียงนั้น ต้องอาศัยทั้งความรู้ และคุณธรรมเป็นพื้นฐาน ดังนี้

(1) เงื่อนไขความรู้ ประกอบด้วย ความรอบรู้เกี่ยวกับวิชาการต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องอย่างรอบด้าน ความรอบคอบที่จะนำความรู้เหล่านั้นมาพิจารณาให้เชื่อมโยงกัน เพื่อประกอบการวางแผนและความระมัดระวังในขั้นปฏิบัติ

(2) เงื่อนไขคุณธรรม ที่จะต้องเสริมสร้าง ประกอบด้วย มีความตระหนักในคุณธรรม มีความซื่อสัตย์สุจริต และมีความอดทน มีความเพียร ใช้สติปัญญาในการดำเนินชีวิต ไม่โลภ และไม่ตระหนี่

5) แนวทางการปฏิบัติ/ผลที่คาดว่าจะได้รับ จากการนำปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงมาประยุกต์ใช้ คือ การพัฒนาที่สมดุลและยั่งยืน พร้อมรับต่อการเปลี่ยนแปลงในทุกด้าน ทั้งด้านเศรษฐกิจ สังคม สิ่งแวดล้อม ความรู้และเทคโนโลยี

แนวคิดเกี่ยวกับเศรษฐกิจพอเพียงว่า ความพอเพียงจะต้องพอเพียง 7 ประการ ดังนี้(ประเวศ วะสี,2542)

1) พอเพียงสำหรับทุกคน ทุกครอบครัว เป็นเศรษฐกิจแบบที่ไม่ทอดทิ้งกัน

2) จิตใจพอเพียง ส่งผลให้เป็นผู้รักและเอื้ออาทรคนอื่น

3) สิ่งแวดล้อมพอเพียง ยังชีพและทำมาหากินบนพื้นฐานของการอนุรักษ์ และเพิ่มพูนสิ่งแวดล้อม เช่น ทำเกษตรผสมผสาน เป็นต้น

4) ชุมชนเข้มแข็งพอเพียง เป็นการรวมตัวกันจนเป็นชุมชนที่เข้มแข็ง จนทำให้สามารถแก้ปัญหาต่าง ๆ ได้

5) ปัญญาพอเพียง มีการเรียนรู้ร่วมกันในการปฏิบัติและปรับตัวได้อย่างต่อเนื่อง

6) ตั้งอยู่บนพื้นฐานวัฒนธรรมพอเพียง ซึ่งมีความสัมพันธ์และเติบโตขึ้นมาจากพื้นฐานทางวัฒนธรรม จึงจะมั่นคง

7) มีความมั่นคงพอเพียง ไม่ใช่ขู่วาบวบ ส่งผลให้สุขภาพจิตดี

เศรษฐกิจพอเพียงว่าเป็น ปรัชญาที่ชี้แนะแนวทางการดำรงอยู่ และปฏิบัติตนในทางที่ควรจะเป็น โดยมีพื้นฐานมาจากวิถีชีวิตดั้งเดิมของสังคมไทย สามารถนำมาประยุกต์ใช้ได้ตลอดเวลา และเป็นการมองโลกเชิงระบบที่มีการเปลี่ยนแปลงอยู่ตลอดเวลา มุ่งเน้นการรอดพ้นจากภัยและวิกฤต เพื่อความมั่นคงและยั่งยืนของการพัฒนา คุณลักษณะของปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง คือ สามารถนำมาประยุกต์ใช้กับการปฏิบัติตนได้ในทุกระดับ โดยเน้นการปฏิบัติบนทางสายกลาง และพัฒนาอย่างเป็นขั้นเป็นตอน(คณะอนุกรรมการขับเคลื่อนเศรษฐกิจพอเพียง,2547)

เศรษฐกิจพอเพียง ไว้ว่า หลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงอยู่ที่ทางสายกลาง โดยยึดคำว่า “พอเพียง” ไม่สุดโต่ง ประกอบด้วยองค์ประกอบ 3 อย่าง คือ 1) พอประมาณทั้งปริมาณและคุณภาพ 2) มีเหตุผล ในการบริโภค 3) มีภูมิคุ้มกันในตัว พร้อมรับการเปลี่ยนแปลงที่จะเกิดขึ้นในอนาคต เพื่อป้องกันวิกฤต เงื่อนไขสำคัญที่จะนำปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงไปใช้แล้วให้ประสบผลสำเร็จ มี 2 ประการ คือ 1) คุณธรรม ซึ่งเป็นกลไกการคิด และตัดสินใจของแต่ละคน หากคิดและตัดสินใจเหมือนคนทั่วโลกที่บอกว่าเป็นความดี ความงาม ความจริง แสดงว่ามีคุณธรรม หากคิดออกมาตรงกันข้าม เรียกว่า คนไร้คุณธรรม 2) วิชาการหรือความรู้ ในการวางแผนและการลงมือทำงาน ต้องใช้หลักวิชาที่เหมาะสม ความรู้จริง และความรอบคอบเป็นตัวตัดสินใจจะใช้อารมณ์และอคติไม่ได้ ซึ่งเป็นเงื่อนไขในการดำเนินชีวิตต้องใช้ความอดทน ใช้สติ ใช้ปัญญาในการดำเนินชีวิต(เกษม วัฒนชัย,2549)

สรุปได้ว่า การที่จะพัฒนาตนเองให้สามารถดำเนินชีวิตไปตามแนวทางเศรษฐกิจพอเพียงนั้น เป็นการปลูกฝังคุณค่าของความเป็นคน การคิดถูก ปฏิบัติถูก มีสติ และใช้ปัญญาไปในทางที่ถูกที่ควร เพื่อเพิ่มทางเลือกและพัฒนาศักยภาพของแต่ละคน ให้สามารถอยู่อย่างพออยู่พอกิน อิ่มชูตัวและครอบครัวได้โดยไม่เบียดเบียนทั้งต่อตนเองและผู้อื่น ทั้งสามารถอยู่ร่วมกับธรรมชาติได้อย่างสมดุลและยั่งยืน

3) ทฤษฎีใหม่เกี่ยวกับเศรษฐกิจพอเพียงของในหลวง

เศรษฐกิจพอเพียงและแนวทางปฏิบัติของทฤษฎีใหม่ เป็นแนวทางในการพัฒนาที่นำไปสู่ความสามารถในการพึ่งตนเอง ในระดับต่าง ๆ อย่างเป็นขั้นตอน โดยลดความเสี่ยงเกี่ยวกับความผันแปรของธรรมชาติ หรือการเปลี่ยนแปลงจากปัจจัยต่าง ๆ โดยอาศัยความพอประมาณและความมีเหตุผล การสร้างภูมิคุ้มกันที่ดี มีความรู้ ความเพียรและความอดทน สติและปัญญา การช่วยเหลือซึ่งกันและกัน และความสามัคคี

เศรษฐกิจพอเพียงมีความหมายกว้างกว่าทฤษฎีใหม่โดยที่เศรษฐกิจพอเพียงเป็นกรอบแนวคิดที่ชี้บอกหลักการและแนวทางปฏิบัติของทฤษฎีใหม่ในขณะที่ แนวพระราชดำริเกี่ยวกับทฤษฎีใหม่หรือเกษตรทฤษฎีใหม่ ซึ่งเป็นแนวทางการพัฒนาภาคเกษตรอย่างเป็นขั้นต่อนั้น เป็นตัวอย่างการใช้หลักเศรษฐกิจพอเพียงในทางปฏิบัติ ที่เป็นรูปธรรมเฉพาะในพื้นที่ที่เหมาะสม(คณะอนุกรรมการขับเคลื่อนเศรษฐกิจพอเพียง,2547)

ทฤษฎีใหม่ซึ่งเป็นกระบวนการหนึ่งในแนวคิดเศรษฐกิจพอเพียงอันเนื่องมาจากพระราชดำริว่า ทฤษฎีใหม่เป็นส่วนหนึ่งในบริบทของเศรษฐกิจพอเพียงอันเนื่องมาจากพระราชดำริ เป็นสัมมาทฤษฎีที่อยู่เหนือระบบแนวความคิดในทฤษฎีของการพัฒนาต่าง ๆ ที่ขาดและพร่องทางจริยธรรม โดยเห็นว่ามิติทาง จริยธรรมของทฤษฎีใหม่และแนวคิดเศรษฐกิจพอเพียงนั้น มีอยู่ในพุทธปรัชญาแล้วแต่ยังไม่มีผู้ใดนำมาจัดระบบและนำเสนออย่างเป็นรูปธรรมเท่านั้น “ทฤษฎีใหม่” ของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว เป็นทฤษฎีที่แตกต่างไปจากทฤษฎีอื่น ๆ ตรงที่มีจริยธรรมกำกับจึงเรียกได้ว่าเป็นสัจธรรมหลักของระบบความคิดและเชื่อมโยงกับมนุษย์โดยตรง ดังที่เรียกกันว่า “คนเป็นศูนย์กลาง” (Human – Centered) โดยเฉพาะคนผู้ยากไร้ด้อยโอกาสในชนบท ซึ่งเป็นคนส่วนใหญ่ของประเทศทฤษฎีใหม่ของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว มีมิติด้านจริยธรรมของการอยู่ร่วมกันของสิ่งต่างหลากหลาย โดยไม่จำเป็นต้องคู่ตรงข้าม ขัดแย้ง แข่งขัน ครอบงำซึ่งกันและกัน หากแต่เอื้ออาทร เกื้อกูล และทำให้เกิดดุลยภาพที่เคลื่อนไหวได้(Dynamic Balance) ช่วยกันแบบน้ำพึ่งเรือเสือพึ่งป่าอันเป็นการพึ่งพิงอิงกัน (Interdependence) มากกว่าเป็นเพียงการ “พึ่งพาอาศัย” (Dependence) ซึ่งเป็นหลักการในการพัฒนาอันเนื่องมาจากพระราชดำริ โดยทั่วไปอยู่แล้ว(ชัยอนันต์ สมุทวณิช,2541)

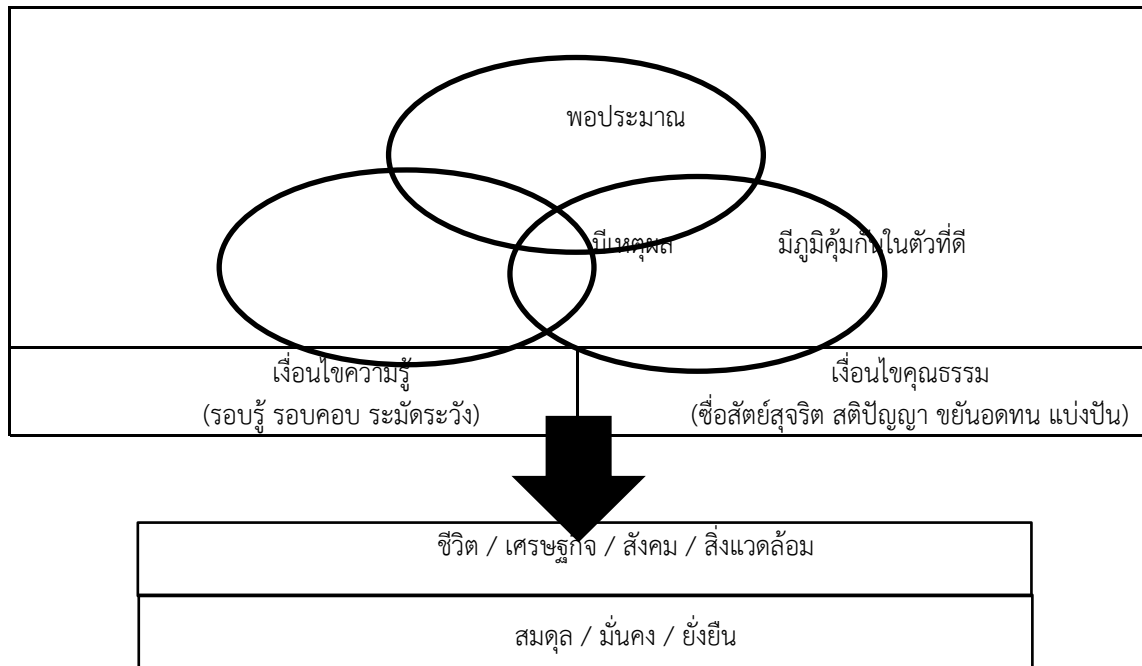
สรุปได้ว่า การสร้างเครือข่ายความร่วมมือในลักษณะเช่นนี้จะเป็ประโยชน์ในการสืบทอดภูมิปัญญา แลกเปลี่ยนความรู้ เทคโนโลยี และบทเรียนจากการพัฒนา หรือร่วมมือกันพัฒนา ตามแนวทางเศรษฐกิจพอเพียง ทำให้ประเทศอันเป็นสังคมใหญ่อันประกอบด้วยชุมชน องค์กรและธุรกิจต่าง ๆ ที่ดำเนินชีวิตอย่างพอเพียงกลายเป็นเครือข่ายชุมชนพอเพียงที่เชื่อมโยงกันด้วยหลัก ไม่เบียดเบียน แบ่งปัน และช่วยเหลือซึ่งกันและกันได้ที่สุดในที่สุด

4) หลักการของปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง

พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ทรงพระราชทานพระราชดำรัสเกี่ยวกับหลักการของปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงไว้ดังนี้ ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงเป็นแนวทางการดำรงอยู่ และปฏิบัติตนในทางที่ควรจะเป็น โดยมีพื้นฐานมาจากวิถีชีวิตดั้งเดิมของสังคมไทย สามารถนำมาประยุกต์ใช้ได้ตลอดเวลา และการเป็นการมองโลกเชิงระบบที่มีการเปลี่ยนแปลงอยู่ตลอดเวลา โดยคุณลักษณะสำคัญคือ สามารถนำมาประยุกต์ใช้กับการปฏิบัติตนได้ในทุกระดับ โดยเน้นการปฏิบัติบนทางสายกลาง และการพัฒนาอย่างเป็นขั้นตอน โดยที่ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงต้องประกอบด้วย 3 คุณลักษณะพร้อม ๆ กันคือ

- 1) ความพอประมาณ หมายถึง ความพอดีที่ไม่น้อยเกินไปและไม่มากเกินไป ไม่เบียดเบียนตนเองและผู้อื่น
- 2) ความมีเหตุผล หมายถึง การตัดสินใจเกี่ยวกับระดับของความพอเพียงนั้นจะต้องเป็นไปอย่างมีเหตุผล โดยพิจารณาจากเหตุปัจจัยที่เกี่ยวข้อง ตลอดจนคำนึงถึงผลที่คาดว่าจะเกิดขึ้นจากการกระทำนั้นอย่างรอบคอบ
- 3) การมีภูมิคุ้มกันที่ดีในตัวเอง หมายถึง การเตรียมตัวให้พร้อมรับผลกระทบ และการเปลี่ยนแปลงด้านต่าง ๆ ที่คาดว่าจะเกิดขึ้นในอนาคตทั้งใกล้และไกล

นอกจากนี้หลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงยังต้องอาศัยเงื่อนไขการตัดสินใจ และการดำเนินกิจกรรมต่าง ๆ ให้อยู่ในระดับพอเพียง ต้องอาศัยทั้งความรู้ และคุณธรรมเป็นพื้นฐาน เมื่อปฏิบัติได้เช่นนี้ผลที่จะได้รับคือ การพัฒนาที่สมดุลและยั่งยืน พร้อมรับต่อการเปลี่ยนแปลงในทุกด้าน ทั้งด้านเศรษฐกิจ สังคม สิ่งแวดล้อม ความรู้และเทคโนโลยี(ระบาทสมเด็จพระ,2553)

แผนภาพที่ 1 หลักการปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง (มาจากวารสารมูลนิธิชัยพัฒนา, 2553, หน้า 16)

สรุปการจัดการความรู้สู่ทักษะชีวิตตามหลักเศรษฐกิจพอเพียงเป็นการผสมผสานขององค์ประกอบของความรู้ ได้แก่ ประสบการณ์ของคนที่มีความรู้เฉพาะด้าน มีกระบวนการแสวงหาความรู้ จัดการความรู้ที่ถูกต้อง อาศัยเทคโนโลยี เข้ามาช่วยเหลือในการพัฒนาหลักเศรษฐกิจและมีข้อมูลสารสนเทศที่ทันสมัยเพื่อการพัฒนาหลักเศรษฐกิจพอเพียงให้เกิดเป็นทักษะชีวิต สามารถนำไปใช้ในชีวิตประจำวันได้อย่างเห็นผล ส่งผลให้มีชีวิตความเป็นอยู่อย่างพอประมาณ บนความมีเหตุผล มีภูมิคุ้มกันที่ดีเพราะมีความรู้ควบคู่กับคุณธรรมในตน ส่งผลให้ชีวิตความเป็นอยู่เรียบง่าย ไม่ฟุ่มเฟือย ใช้ชีวิตได้อย่างมีความสุขในสังคมได้เป็นอย่างดี

เอกสารอ้างอิง

เกษม วัฒนชัย.(2549). การขับเคลื่อนเศรษฐกิจพอเพียงในสถานศึกษา.กรุงเทพมหานคร : กระทรวงศึกษาธิการ.

, การปฏิรูปการศึกษาไทย.(2545). กรุงเทพมหานคร : สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ.

คณะอนุกรรมการขับเคลื่อนเศรษฐกิจพอเพียง.(2547). เศรษฐกิจพอเพียงคืออะไร, กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์คุรุสภา.

คณะอนุกรรมการขับเคลื่อนเศรษฐกิจพอเพียง.(2547). เศรษฐกิจพอเพียงคืออะไร.กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์คุรุสภา.

ชัยอนันต์ สมุทวณิช ศ.ดร.(2541). ทฤษฎีใหม่: มิติที่ยิ่งใหญ่ทางความคิด, กรุงเทพมหานคร : มูลนิธิคอนราดอเดเนาาร์ .

ประเวศ วะสี.(2541). ประชาคมตำบล : ยุทธศาสตร์เพื่อเศรษฐกิจพอเพียง ศิลธรรมและสุขภาพ., กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์มติชน.

, เศรษฐกิจชุมชนทางเลือกเพื่อทางรอดสังคมไทย.(2542). กรุงเทพมหานคร : อมรินทร์ พริ้นติ้งแอนด์พับลิชชิ่ง.

พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว.(2553). ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง, วารสารมูลนิธิชัยพัฒนา, ฉบับประจำเดือน สิงหาคม 2553, (สำนักงานมูลนิธิชัยพัฒนา : บริษัทอมรินทร์พริ้นติ้งแอนด์พับลิชชิ่ง จำกัด).

, คำพ่อสอน ประมวลพระบรมราโชวาทและพระราชดำรัสเกี่ยวกับความสุขในการดำเนินชีวิต.(2549) สำนักงานกองทุนการสร้างเสริมสุขภาพ และมูลนิธิสดศรี – สฤษดิ์วงศ์ : โรงพิมพ์กรุงเทพ.

วิจารณ์ พานิช,การจัดการความรู้คืออะไร : ไม่ทำไม่รู้.(2547).สถาบันการจัดการความรู้เพื่อสังคม : กรุงเทพมหานคร.

สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจ และสังคมแห่งชาติ.(2548). นานาคำถามเกี่ยวกับปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง.กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์คุรุสภา.

, แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 9.(2549).กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์คุรุสภา.

สุเมธ ตันติเวชกุล.(2549). ใต้เบื้องพระยุคลบาท, พิมพ์ครั้งที่ 8.กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์มติชน.

อำพน กิตติอำพน ดร.(2550). ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงกับสังคมไทย, (สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ : บริษัทเพชรรุ่งการพิมพ์.

อิทธิบาท 4 กับการประกันคุณภาพการศึกษาในสถาบันอุดมศึกษา Principle IV with Quality Assurance in Higher Education.

พระสุรชัย สุรชโย (หงษ์ตระกูล)

นักวิชาการอิสระ

Phra Surachai Surachayo (Hongtrakul)

Independent Scholar

Corresponding Author E-mail : Hongtrakulds@gmail.com

(Received : 5 August 2022 ; Edit : 7 August 2022; accepted : 18 August 2022)

บทคัดย่อ

หลักอิทธิบาท 4 เป็นหลักการปฏิบัติที่ทำให้เกิดความสำเร็จในการประกอบกิจการงานต่างๆ ได้แก่ ฉันทะ พอใจในการทำงานนั้นๆ วิริยะ มีความเพียรพยายามประกอบกิจการงานนั้น จิตตะ เอาใจฝักใฝ่ในกิจการงานนั้น และวิมังสา หมั่นไตร่ตรองพิจารณาข้อบกพร่องและนำกลับมาปรับปรุงแก้ไข ซึ่งมีความสอดคล้องกับระบบการประกันคุณภาพการศึกษา ผู้บริหาร คณาจารย์ นิสิตสามารถนำหลักอิทธิบาท 4 มาประยุกต์ใช้กับระบบการประกันคุณภาพการศึกษา สถาบันอุดมศึกษาจะเกิดประสิทธิภาพที่ดีและมั่นคงสามารถตอบสนองความต้องการของสังคมได้อย่างดีเยี่ยม

คำสำคัญ : อิทธิบาท 4, การประกันคุณภาพการศึกษา, สถาบันอุดมศึกษา

Abstract

Education Quality Assurance The quality of education and the quality of education is standardized by the internal quality assurance of basic education institutions. Educational Quality Indicators and Assessments Basic Education Standard is a specification of the qualification. And the desirable qualities that are needed in every institution. It sets clear expectation for teachers, administrators, parents, communities, and other organizations involved in ensuring that the educational system is in place to support good, good and happy learners..

Keywords : Principle IV, Quality Assurance, Higher Education.

บทนำ

ระบบประกันคุณภาพการศึกษาของสถาบันอุดมศึกษาไทยได้ดำเนินการพัฒนาอย่างต่อเนื่องตามพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ.2542แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่2) พ.ศ.2545ในหมวดที่6ว่าด้วยการประกันคุณภาพการศึกษาระบุไว้ว่า “ให้หน่วยงานต้นสังกัดและสถานศึกษาจัดให้มีระบบการประกันคุณภาพภายในสถานศึกษาและให้ถือว่าการประกันคุณภาพภายในเป็นส่วนหนึ่งของกระบวนการบริหารการศึกษาที่ต้องดำเนินการอย่างต่อเนื่อง ” (สำนักงานคณะกรรมการการอุดมศึกษา,2553) ในปัจจุบันระบบการประกันคุณภาพการศึกษาเข้ามาเป็นส่วนหนึ่งของการจัดการศึกษาในมหาวิทยาลัยต่างๆ โดยมีจุดมุ่งหมาย ให้เป็นแนวทางปฏิบัติงาน ตลอดจนการดำเนินกิจกรรมและการเรียนการสอน เพื่อให้มีการพัฒนาคุณภาพอย่างชัดเจนและต่อเนื่อง สอดคล้องกับหลักการในระดับชาติไม่ว่าจะเป็นพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ มาตรฐานการศึกษาของชาติ มาตรฐานการอุดมศึกษา เกณฑ์มาตรฐานหลักสูตรระดับอุดมศึกษา แผนการศึกษาแห่งชาติ ในขณะที่เดียวกันกับการดำเนินงานของมหาวิทยาลัยต้องเป็นไปตาม ปรัชญา ปณิธาน วิสัยทัศน์ พันธกิจ และยุทธศาสตร์ที่ตั้งไว้

จากความจำเป็นที่จะต้องประกันคุณภาพภายในสถานศึกษา เพื่อพัฒนาคุณภาพทางการศึกษา ซึ่งเป็นเรื่องที่มีความสำคัญต่อการปฏิรูปการศึกษาของไทย จึงได้มีสาระบัญญัติในพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 ที่กำหนดให้สถานศึกษาทุกแห่งต้องดำเนินการเกี่ยวกับการประกันคุณภาพภายใน ดังนี้(ณัฐพล ชุมวรฐายี,2545)

หมวด 6 มาตรา 48 ให้หน่วยงานต้นสังกัดและสถานศึกษาจัดให้มีระบบการประกันคุณภาพภายในสถานศึกษา และให้ถือว่าการประกันคุณภาพภายในเป็นส่วนหนึ่งของกระบวนการบริหารการศึกษาที่ต้องดำเนินการอย่างต่อเนื่อง

องค์กรจะปฏิบัติหน้าที่ได้ดีที่สุดก็ต่อเมื่อการปฏิบัติหน้าที่โดยสมาชิกจะต้องไม่ปฏิบัติหน้าที่ในลักษณะคนเดียว หากแต่การปฏิบัติหน้าที่ร่วมกันในลักษณะกลุ่มงานที่มีประสิทธิภาพ มีเป้าหมายการปฏิบัติงานชัดเจนเรียกว่า “ทฤษฎีหมุดเชื่อมโยง” ของไลเคิร์ท (Linking Pin function theory) เป็นการเปิดโอกาสให้ทุกคนในหน่วยงานเข้ามามีส่วนร่วมในการปฏิบัติงานใดๆ ร่วมกันด้วยการตัดสินใจ ร่วมจัดการและพัฒนา การให้ข้อเสนอแนะและให้ความคิดเห็นต่างๆ ในองค์กร การให้เกียรติและถือว่าทุกคนในองค์กรล้วนมีความสำคัญอย่างเท่าเทียมกัน หน่วยงานที่มีคุณภาพ จะมีโครงสร้างการปฏิบัติงานร่วมกันแบบหมุดเชื่อมโยง

1. การทำงานเป็นกลุ่มช่วยให้งานมีประสิทธิภาพ สิ่งจูงใจมากขึ้น หน่วยงานได้ผลงานที่ดีที่สุด เมื่อทุกคนมีส่วนร่วมในการปฏิบัติงานไม่ใช่ต่างคนต่างทำ ในการบริหารงานต้องสร้างกลุ่มปฏิบัติงานที่มีประสิทธิภาพ

2. การปฏิบัติงานกลุ่มใช้ได้กับทุกระดับองค์กร ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับหมุดเชื่อมโยง คือ ผู้บังคับบัญชาขึ้นเหนือขึ้นไปเป็นผู้นำกลุ่มหรือตัวแทนกลุ่ม เพื่อเชื่อมโยงกับกลุ่มในระดับสูงต่อไป 3. หลักการสำคัญที่สุดต้องถือว่าการวางแผนและการแก้ไขปัญหาเป็นเรื่องของกลุ่ม ให้กลุ่มตัดสินใจโดยสมาชิกทุกคน ทุกคนจะเกิดความพึงพอใจในการปฏิบัติงานผูกพันยอมรับกัน(สมคิด บางโม,2554)

1. หลักอภิปา 4 ในพระพุทธศาสนา

พระพุทธเจ้าได้ตรัสเกี่ยวกับอภิปา 4 โดยให้ความหมายว่า สมภา หมายถึง ความตั้งมั่นของจิต หรือภาวะที่จิตแน่วแน่ต่อสิ่งที่กำหนด ส่วนอภิปาซึ่งเป็นข้อปฏิบัติที่ทำให้เกิดสมาธิ และนำไปสู่ความสำเร็จที่เป็นจุดมุ่งหมายของสมาธิ สมาธิเกิดจากอภิปาข้อใด ก็มีชื่อเรียกตามอภิปาข้อนั้น โดยนัยนี้มีสมาธิ 4 ข้อ คือ

1. ฉันทะสมาธิ สมาธิที่เกิดจากฉันทะหรือสมาธิที่มีฉันทะเป็นใหญ่
2. วิริยะสมาธิ สมาธิที่เกิดจากความเพียร หรือสมาธิที่มีวิริยะเป็นใหญ่
3. จิตตะสมาธิ สมาธิที่เกิดจากความคิดจดจ่อ หรือสมาธิที่มีความคิดจดจ่อเป็น ใหญ่
4. วิมังสาสมาธิ สมาธิที่เกิดจากวิมังสา หรือสมาธิที่มีวิมังสาเป็นใหญ่

พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตโต) ได้ให้ความหมายของอภิปาว่าธรรมที่ให้ถึงอภิปา (ฤทธิ์) หรือความสำเร็จ หรือธรรมที่เป็นเหตุให้เกิดความสำเร็จหรือแปลงงายๆ ทางแห่งความสำเร็จมี 4 อย่าง คือ ฉันทะ (พอใจวิริยะ (ความเพียร) จิตตะ (ความคิดจดจ่อ) และวิมังสา (ความสอบสวนไตร่ตรอง) โดยสรุปก็คือ มีใจรัก พากเพียรทำ เอาใจใส่ฝึกฝน และใช้ปัญญาสอบสวนทั้งหมด นับเป็นสิ่งที่ทำให้บุคคลประสบความสำเร็จในสิ่งที่ตนเองปรารถนา ต้องการ

สมาธิเหล่านี้ จะเกิดมีควบคู่ไปด้วยกันกับความเพียร ที่เรียกว่า ปรานสังขาร ซึ่งแปลว่า สังขารที่เป็นตัวความเพียร หรือความเพียรที่เป็นเครื่องปรุงแต่ง แปลงงายๆ ว่าความเพียรที่เป็นแรงสร้างสรรค์ หรือความเพียรสร้างสรรค์(พระธรรมปิฎก,2543)

การใช้อภิปา 4 ในทางการศึกษาจึงมีความหมาย เพื่อจำกัดวิชา คือ การไม่รู้สิ่งที่ไม่รู้ควรรู้ (อวินทริยัม วินทตตี อวิชา) และการรู้สิ่งที่ไม่รู้ชื่อว่า วิชา (วินทียวินทตตี วิชา) ตรงกันข้ามกับคำว่า ฆมมานสภาวะวิทิตกโรตตี วิชา ซึ่งแปลว่า การรู้สภาวะแท้จริงของแหล่งที่ทำให้เกิดปัญญา 3 ประการตามที่ พระธรรมปิฎกได้กล่าว คือ

1. จิตตามยปัญญา ปัญญาเกิดแต่การคิดพิจารณาหาเหตุผล (Wisdom resulting from reflection : knowledge that is thought out)

2. สุตมยปัญญา ปัญญาเกิดแต่การเล่าเรียนมา (Wisdom resulting from study: Knowledge that is learned from others)

3. ภาวนามยปัญญา ปัญญาเกิดแต่การฝึกอบรมลงมือปฏิบัติ (Wisdom resulting from mental development : knowledge that is gained by development or practice)

อภิปา คำว่า บาท แปลว่า ฐาน เจริง เช่น เค้าหรือตีน เพราะเป็นเชิงรองรับร่างกาย ส่วนอภิปา แปลว่า ความสำเร็จ คำว่า ฤทธิ์ ก็แปลว่า ความสำเร็จ โดยรวม อภิปา จึงหมายความว่า รากฐานแห่งความสำเร็จ รวมถึง 4 อย่าง คือ ฉันทะ วิริยะ จิตตะ และวิมังสา กล่าวคือ ฉันทะ คือ ความพอใจ ในสิ่งที่ต้องทำ วิริยะ คือ พากเพียร เพียรไปในสิ่งที่พอใจ จิตตะ คือ เอาใจใส่ ฝึกฝน อยู่แต่สิ่งนั้นไม่เปลี่ยนแปลง และวิมังสา คือ ค้นคว้า สอดส่อง เพื่อจะแก้ปัญหาอุปสรรคอยู่เสมอไป(พุทธทาสภิกขุ,2518)

อิทธิบาทจึงเป็นส่วนหนึ่งของหลักที่ทำให้ถึงความสำเร็จ เป็นคุณธรรมที่นำไปสู่ความสำเร็จแห่งผลที่มุ่งหมาย กล่าวคือ หลักธรรมเหล่านี้ เป็นปัจจัยสัมพันธ์ซึ่งกันและกัน ความพอใจอย่างพอเพียงอย่างเดียวก็ไม่สร้างเหตุแห่งการเรียนรู้ ผู้เรียนต้องมีความพอใจแล้วพยายามชวนชวหาความรู้บ่อยๆ โดยไม่เลิกกลางคัน พิจารณาข้อบกพร่องในการเรียนแล้วปฏิบัติสิ่งที่เกื้อกูลต่อการเรียนเพื่อให้ประสบผลสำเร็จในการศึกษาเล่าเรียน ซึ่งหลักธรรมประกอบด้วยองค์ประกอบ 4 ประการ

1. ฉันทะ หมายถึง ความพอใจ คือ ความต้องการที่จะทำ ใฝ่ใจรักจะทำสิ่งนั้นอยู่น้อยเสมอและปรารถนาจะทำให้ได้ผลดียิ่งๆขึ้นไป

2. วิริยะ หมายถึง ความเพียร คือ ขยันหมั่นประกอบสิ่งนั้นด้วยความพยายามเข้มแข็ง อดทน เอาธุระไม่ทอดทิ้ง

3. จิตตะ หมายถึง ความคิด คือ ตั้งจิตรับรู้ในสิ่งที่ทำ และทำสิ่งนั้นด้วยความคิดเอาจิตฝึกใฝ่ไม่ปล่อยใจให้ฟุ้งซ่านเลื่อนลอยไป

4. วิมังสา หมายถึง ความไตร่ตรอง หรือ ทดลอง คือ หมั่นใช้ปัญญาพิจารณาใคร่ครวญตรวจตราเหตุผล และตรวจสอบข้อยิ่งหย่อนในสิ่งที่ทำนั้น มีการวางแผน วัดผลประเมินผล คิดค้นวิธีแก้ไขปรับปรุง เป็นต้น (พระพรหมคุณาภรณ์, 2553)

พระไตรปิฎกเล่มที่ 35 พระอภิธรรมปิฎกเล่มที่ 2 ได้มีการกล่าวถึงวิธีการเจริญหรือการปฏิบัติอิทธิบาท 4 ประการ คือ

- 1) ปฏิบัติ หรือเจริญอิทธิบาท ประกอบด้วย ฉันทสมาธิปธานสังขาร
- 2) ปฏิบัติ หรือเจริญอิทธิบาท ประกอบด้วย วิริยสมาธิปธานสังขาร
- 3) ปฏิบัติ หรือเจริญอิทธิบาท ประกอบด้วย จิตตสมาธิปธานสังขาร
- 4) ปฏิบัติ หรือเจริญอิทธิบาท ประกอบด้วย วิมังสาสมาธิปธานสังขาร

1. ฉันทสมาธิและปธานสังขาร เป็นไฉน

ฉันทะ หมายถึง ความพึงพอใจ ความใคร่เพื่อจะทำ ความฉลาด ความพอใจ ในธรรม

สมาธิ หมายถึง ความตั้งอยู่แห่งจิต ความดำรงอยู่แห่งจิต ความไม่ส่ายไปแห่งจิต ความไม่ฟุ้งซ่านแห่งจิต ภาวะที่จิตไม่ส่ายไป ความสงบ สมาธิในทรีย์ สมาธิสัมมาสมาธิ

ปธานสังขาร หมายถึง การปรารถนาความเพียรทางใจ ความขะมักเขม้น ความบากบั่น ความตั้งหน้า ความพยายาม ความอดุสาหะ ความทนทาน ความเข้มแข็ง ความหมั่น ความก้าวไปอย่างไม่ทอดทิ้ง ความไม่ทอดทิ้งฉันทะ ความไม่ทอดทิ้งวิริยะ ความประคับประครองธุระไว้ด้วยดี วิริยะ วิริยในทรีย์ วิริยะพละ สัมมาวายามะ

ภิกษุเป็นผู้เข้าไปถึงแล้ว เข้าไปถึงแล้วด้วยดี เข้ามายังแล้ว เข้ามายังแล้วด้วยดี เข้าถึงแล้ว เข้าถึงแล้วด้วยดี ประกอบด้วยวิริยะ สมาธิ และปธานสังขาร ดังกล่าวมานี้ ด้วยเหตุนี้ จึงเรียกว่า ประกอบด้วยฉันทสมาธิปธานสังขาร ด้วยประการฉะนี้

2. วิริยสมาธิและปธานสังขาร เป็นไฉน

วิริยะ หมายถึง การปรารถนาความเพียรทางใจ สัมมาวายามะ

สมาธิ หมายถึง ความตั้งอยู่แห่งจิต ความดำรงอยู่แห่งจิต ความไม่ส่ายไปแห่งจิต ความไม่ฟุ้งซ่านแห่งจิต ภาวะที่จิตไม่ส่ายไป ความสงบ สมาธิในทรีย์ สมาธิสัมมาสมาธิ

ปธานสังขาร หมายถึง การปรารถนาความเพียรทางใจ ความขะมักเขม้น ความบากบั่น ความตั้งหน้า ความพยายาม ความอดุสาหะ ความทนทาน ความเข้มแข็ง ความหมั่น ความก้าวไปอย่างไม่ทอดทิ้ง ความไม่ทอดทิ้งฉันทะ ความไม่ทอดทิ้งวิริยะ ความประคับประครองธุระไว้ด้วยดี วิริยะ วิริยในทรีย์ วิริยะพละ สัมมาวายามะ

ภิกษุเป็นผู้เข้าไปถึงแล้ว เข้าไปถึงแล้วด้วยดี เข้ามายังแล้ว เข้ามายังแล้วด้วยดี เข้าถึงแล้ว เข้าถึงแล้วด้วยดี ประกอบด้วยวิริยะ สมาธิ และปธานสังขาร ดังกล่าวมานี้ ด้วยเหตุนี้ จึงเรียกว่า ประกอบด้วยวิริยสมาธิปธานสังขาร ด้วยประการฉะนี้

3. จิตตสมาธิและปธานสังขาร เป็นไฉน

จิต หมายถึง มโน มานัส มโนวิญญาณธาตุที่สมกัน

สมาธิ หมายถึง ความตั้งอยู่แห่งจิต ความดำรงอยู่แห่งจิต ความไม่ส่ายไปแห่งจิต ความไม่ฟุ้งซ่านแห่งจิต ภาวะที่จิตไม่ส่ายไป ความสงบ สมาธิในทรีย์ สมาธิสัมมาสมาธิ

ประธานสังฆาร หมายถึง การปรารถนาความเพียรทางใจ ความขะมักเขม้น ความบากบั่น ความตั้งหน้า ความพยายาม ความอดุสาหะ ความทนทาน ความเข้มแข็ง ความหมั่น ความก้าวไปอย่างไม่ท้อถอย ความไม่ทอดทิ้งฉันทะ ความไม่ทอดทิ้งธุระ ความประคับประครองธุระไว้ด้วยดี วิริยะ วิริยอินทรีย์ วิริยะพละ สัมมาวายามะ

ภิกษุเป็นผู้เข้าไปถึงแล้ว เข้าไปถึงแล้วด้วยดี เข้ามาถึงแล้ว เข้ามาถึงแล้วด้วยดี เข้าถึงแล้ว เข้าถึงแล้วด้วยดี ประกอบด้วยจิต สมาธิ และประธานสังฆาร ดังกล่าวนี้นี้ ด้วยเหตุนี้ จึงเรียกว่า ประกอบด้วยจิตตสมาธิประธานสังฆาร ด้วยประการฉะนี้

4. วิมมังสาสมาธิและประธานสังฆาร เป็นไฉน

วิมังสา หมายถึง ปัญญา กิริยาที่รู้ชัด ความไม่หลง ความวิจยธรรม สัมมาทิฎฐิ

สมาธิ หมายถึง ความตั้งอยู่แห่งจิต ความดำรงอยู่แห่งจิต ความไม่ส่ายไปแห่งจิต ความไม่ฟุ้งซ่านแห่งจิต ภาวะที่จิตไม่ส่ายไป ความสงบ สมาธิอินทรีย์ สมาธิสัมมาสมาธิ

ประธานสังฆาร หมายถึง การปรารถนาความเพียรทางใจ ความขะมักเขม้น ความบากบั่น ความตั้งหน้า ความพยายาม ความอดุสาหะ ความทนทาน ความเข้มแข็ง ความหมั่น ความก้าวไปอย่างไม่ท้อถอย ความไม่ทอดทิ้งฉันทะ ความไม่ทอดทิ้งธุระ ความประคับประครองธุระไว้ด้วยดี วิริยะ วิริยอินทรีย์ วิริยะพละ สัมมาวายามะ

ภิกษุเป็นผู้เข้าไปถึงแล้ว เข้าไปถึงแล้วด้วยดี เข้ามาถึงแล้ว เข้ามาถึงแล้วด้วยดี เข้าถึงแล้ว เข้าถึงแล้วด้วยดี ประกอบด้วยวิมังสา สมาธิ และประธานสังฆาร ดังกล่าวนี้นี้ ด้วยเหตุนี้ จึงเรียกว่า ประกอบด้วยวิมังสาสมาธิประธานสังฆาร ด้วยประการฉะนี้

พระไตรปิฎก ได้กล่าวถึงอิทธิบาท 4 ไว้ว่าอิทธิบาท 4 คือ

- 1) ฉันทอิทธิบาท
- 2) วิริยอิทธิบาท
- 3) จิตตอิทธิบาท
- 4) วิมังสอิทธิบาท

1) ฉันทอิทธิบาท

ในอิทธิบาท 4 นั้น ฉันทอิทธิบาท เป็นไฉน ภิกษุในศาสนา นี้ เจริญโลกุตตรมานอันเป็นเครื่องนำออกไปจากโลก ให้เข้าสู่นิพพาน เพื่อละทิฎฐิ เพื่อบรรลุปฐมภูมิ สัจจจากาม สัจจจาก อกุศลธรรมทั้งหลายแล้ว บรรลุปฐมมาน ประกอบด้วยด้วยวิตก วิचार มีปีติและสุขอันเกิดแต่วิเวก เป็นทุกขาปฏิบัติทันทาภิญญา อยู่ในสมัยใด ความพอใจ การทำความพอใจ ความใคร่เพื่อจะทำความฉลาด ความพอใจในธรรม ในสมัยนั้น อันใดนี้เรียกว่า ฉันทอิทธิบาทธรรมทั้งหลายที่เหลือ เรียกว่า ธรรมที่สัมปยุตด้วยฉันทอิทธิบาท

2) วิริยอิทธิบาท

วิริยอิทธิบาท เป็นไฉน ภิกษุในศาสนา นี้ เจริญโลกุตตรมานอันเป็นเครื่องนำออกไปจากโลก ให้เข้าสู่นิพพาน เพื่อละทิฎฐิ เพื่อบรรลุปฐมภูมิ สัจจจากาม สัจจจาก อกุศลธรรมทั้งหลายแล้ว บรรลุปฐมมาน ประกอบด้วยด้วยวิตก วิचार มีปีติและสุขอันเกิดแต่วิเวก เป็นทุกขาปฏิบัติทันทาภิญญา อยู่ในสมัยใด การปรารถนาความ เพียรทางใจ ฯลฯ สัมมาวายามะ วิจยสัมโพชฌงค์ อันเป็นองค์แห่งมรรค นับเนื่องในมรรค ในสมัยนั้น อันใด นี้เรียกว่า วิริยอิทธิบาท ธรรมทั้งหลายที่เหลือ เรียกว่า ธรรมที่สัมปยุตด้วยวิริยอิทธิบาท

3) จิตตอิทธิบาท

จิตตอิทธิบาท เป็นไฉน ภิกษุในศาสนา นี้ เจริญโลกุตตรมานอันเป็นเครื่องนำออกไปจากโลก ให้เข้าสู่นิพพาน เพื่อละทิฎฐิ เพื่อบรรลุปฐมภูมิ สัจจจากาม สัจจจาก อกุศลธรรมทั้งหลายแล้ว บรรลุปฐมมาน ประกอบด้วยด้วยวิตก วิचार มีปีติและสุขอันเกิดแต่วิเวก เป็นทุกขาปฏิบัติทันทาภิญญา อยู่ในสมัยใด จิต มโน มานัส ฯลฯ มโนวิญญานธาตุที่สมกัน อันใดนี้เรียกว่า จิตตอิทธิบาท ธรรมทั้งหลายที่เหลือ เรียกว่า ธรรมที่สัมปยุตด้วยจิตตอิทธิบาท

4) วิมังสอิทธิบาท

วิมังสอิทธิบาทเป็นไฉน ภิกษุในศาสนา นี้ เจริญโลกุตตรมานอันเป็นเครื่องนำออกไปจากโลก ให้เข้าสู่นิพพาน เพื่อละทิฎฐิ เพื่อบรรลุปฐมภูมิ สัจจจากาม สัจจจาก อกุศลธรรมทั้งหลายแล้ว บรรลุปฐมมาน ประกอบด้วยด้วยวิตก วิचार มีปีติและสุขอันเกิดแต่วิเวก เป็นทุกขาปฏิบัติทันทาภิญญา อยู่ในสมัยใด ปัญญา กิริยาที่รู้ชัด ฯลฯ ความไม่หลง ความวิจยธรรม สัมมาทิฎฐิสัมโพชฌงค์ อันเป็นองค์แห่งมรรค นับเนื่องในมรรค ในสมัยนั้นอันใด นี้เรียกว่า วิมังสอิทธิบาท ธรรมทั้งหลายที่เหลือ เรียกว่า ธรรมที่สัมปยุตด้วยวิมังสอิทธิบาท

อิทธิบาท 4 คือใช้คุณธรรมนำทาง สู่ความสำเร็จที่ตนประสงค์ ต้องมีความพอใจ มีความเพียร มีสมาธิ จึงทำให้เกิดปัญญา และหัวใจของการบริหารเชิงพุทธ ที่สำคัญที่สุด คือ “พรหมวิหาร 4” ต้องมีทั้ง เมตตา กรุณา ให้ความช่วยเหลือ สั่งสอนผู้น้อย ให้เรียนรู้ที่จะอยู่ได้ด้วยตนเอง มีเมตตา ปลอบให้เขาเติบโตได้ ไม่เข้าการแทรกแซง และอุเบกขา รู้จักความพอดี ปลอ่ยวาง ฝึกจิตให้พอเพียงในสิ่งที่มีที่เป็น นี่คือหลักธรรมประจำใจ ที่จะช่วยให้เราดำรงชีวิตและบริหารงานได้อย่างที่ประเสริฐและบริสุทธิ์(พระธรรมโกศาจารย์,2551)

สรุปได้ว่าหลักอิทธิบาท 4 เป็นหลักการปฏิบัติที่ทำให้เกิดความสำเร็จในการประกอบกิจการงานต่างๆ ได้แก่ ฉันทะ พอใจในการทำงานนั้นๆ วิริยะ มีความเพียรพยายามประกอบกิจการงานนั้น จิตตะ เอาใจฝึกฝนในกิจการงานนั้น และวิมังสา หมั่นไตร่ตรองพิจารณาข้อบกพร่องและนำกลับมาปรับปรุงแก้ไข ซึ่งมีความสอดคล้องกับการระบบการประกันคุณภาพการศึกษา

2. หลักการประกันคุณภาพการศึกษา

1) ความหมายการประกันคุณภาพการศึกษา

การประกันคุณภาพศึกษานั้นจัดเป็นการบริหารจัดการและการดำเนินกิจกรรมตามภารกิจปกติของสถานศึกษาเพื่อพัฒนาคุณภาพของผู้เรียนอย่างต่อเนื่อง ซึ่งจะเป็นการสร้าง ความมั่นใจให้กับผู้บริหารทางการศึกษา ซึ่งได้แก่ ผู้เรียน, ผู้ปกครอง, และผู้รับบริการทางอ้อม ได้แก่ สถานประกอบการ, ประชาชน, และสังคมโดยรวม(สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ,2543) การประกันคุณภาพการศึกษาจึงนับว่าเป็นกลไกที่สำคัญ ในการพัฒนาผู้เรียนให้สามารถดำเนินไปสู่เป้าหมายและมาตรฐานทางการศึกษาได้ เพราะการประกันคุณภาพการศึกษานี้เป็นระบบที่จะบ่งบอกถึงความพร้อมและมาตรฐานในการจัดการศึกษา ในสถาบันการศึกษา ซึ่งจะสร้างความมั่นใจในตัวผู้รับบริการ ผู้ปกครอง และผู้มีส่วนได้ส่วนเสียในผลผลิตที่สถานศึกษาจะผลิตออกมาได้อย่างมีคุณภาพ และสามารถทำให้ผู้สำเร็จการศึกษามีลักษณะที่ตรงตามความต้องการของสังคม ได้มีนักวิชาการศึกษาได้กล่าวถึงการประกันคุณภาพการศึกษาไว้ดังนี้

การประกันคุณภาพการศึกษา หมายถึง กิจกรรมต่างๆ ที่ขึ้นเพื่อประเมินคุณภาพ ซึ่งทำโดยบุคคลภายนอกหรือผู้ตรวจสอบอิสระ ที่ไม่เกี่ยวข้องกับงานนั้นๆ ทั้งนี้เพื่อให้ผู้บริหารเพิ่มความเชื่อมั่นว่าทุกอย่างดำเนินไปด้วยดี การประกันคุณภาพ (Quality assurance) จึงเป็นกระบวนการในการประเมินคุณภาพและการรายงานผลเพื่อเพิ่มความเชื่อมั่น (ดำรง ทวีแสงสกุลไท,2533)

การประกันคุณภาพ หมายถึง การให้ความมั่นใจแก่ผู้รับบริการและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องว่า โรงเรียนมีแนวทางจัดและพัฒนาคุณภาพการศึกษาที่ชัดเจนและสอดคล้องกับหลักการ นโยบายและจุดเน้นของแผนการศึกษาของ รัฐ และโรงเรียนได้ปฏิบัติตามแนวทางดังกล่าวอย่างเป็นรูปธรรม เพื่อคุณภาพทางการศึกษาที่ดีของผู้เรียนแต่ละคนและทุกคน(วารินทร์ สิ้นสูงสุด,2542)

การประกันคุณภาพการศึกษา หมายถึง การให้หลักฐาน ข้อมูลแก่ประชาชนว่าบุคคลในโรงเรียนทำงานอย่างเต็มความสามารถ เพื่อให้ผู้ปกครองนักเรียน และสาธารณชน มีความมั่นใจในคุณภาพของนักเรียน(อุทุมพร จารมมาน ,2544)

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ ได้ให้ความหมาย การประกันคุณภาพการศึกษา หมายถึง การบริหารจัดการและการดำเนินกิจกรรมตามภารกิจปกติของสถานศึกษาเพื่อพัฒนาคุณภาพของผู้เรียนอย่างต่อเนื่อง ซึ่งจะเป็นการสร้าง ความมั่นใจให้ผู้รับบริการทางการศึกษาทั้งผู้รับบริการโดยตรง ได้แก่ ผู้เรียนและผู้ปกครอง และผู้รับบริการทางอ้อม ได้แก่ สถานประกอบการ ประชาชน และสังคม โดยรวมว่าการดำเนินงานของสถานศึกษาจะมีประสิทธิภาพ และทำให้ผู้เรียนมีคุณภาพหรือคุณลักษณะที่พึงประสงค์ตามมาตรฐานการศึกษาที่กำหนด การประกันคุณภาพมีแนวคิดอยู่บนพื้นฐานของการ “ป้องกัน” ไม่ให้เกิดการทำงานที่ไม่มีประสิทธิภาพและผลผลิตไม่มีคุณภาพ (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ,2543)

สามารถสรุปความหมายของการประกันคุณภาพการศึกษาดังนี้ คือ การสร้างมาตรฐานของการบริหารจัดการและดำเนินกิจกรรมตามภารกิจของสถานศึกษาโดยมีวิธีการติดตาม ตรวจสอบคุณภาพ มาตรฐานและประเมินผลการปฏิบัติงานเพื่อให้เกิดความมั่นใจแก่ผู้รับบริการและหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง

2) ประเภทของการประกันคุณภาพการศึกษา

สำหรับประเภทของการประกันคุณภาพการศึกษานั้นได้มีนักวิชาการให้ความหมายหลายคน ผู้วิจัยขอ ยกตัวอย่าง ดังนี้

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ ได้แบ่งประเภทของการประกันคุณภาพการศึกษา(คณะกรรมการการศึกษา,2544) ดังนี้

1. การประกันคุณภาพการศึกษาภายใน (Internal Quality Assurance) หมายถึง การประเมินผลและการติดตามตรวจสอบคุณภาพและมาตรฐานการศึกษาของสถาบันการศึกษาจากภายใน โดยวงจร PDCA (Plan - Do - Check - Act) เป็นการปฏิบัติโดยบุคลากรของสถาบันการศึกษาหรือโดยหน่วยงานต้นสังกัด ที่มีหน้าที่กำกับดูแลสถาบันการศึกษานั้นๆ

2. การประกันคุณภาพการศึกษาภายนอก (External Quality Assurance) หมายถึง การประเมินผลและการติดตามตรวจสอบคุณภาพและมาตรฐานการศึกษาของสถาบันการศึกษาจากภายนอก โดยสำนักงานรับรองมาตรฐานและประเมินคุณภาพการศึกษา (สมศ.) หรือบุคคล หรือหน่วยงานภายนอกที่สำนักงานดังกล่าวรับรอง เพื่อเป็นการประกันคุณภาพและเป็นการพัฒนาให้มีคุณภาพและมาตรฐานการศึกษาของสถาบันการศึกษานั้นๆ

ประเภทของการประกันคุณภาพการศึกษา(อุทุมพร จามรมาน,2544) ดังนี้

1. ประกันภายใน หมายถึง การประเมินผลและการติดตามตรวจสอบคุณภาพ และ มาตรฐานการศึกษาของสถานศึกษา จากภายในโดยบุคลากรของสถานศึกษานั้นเอง หรือโดย หน่วยงานต้นสังกัดที่มีหน้าที่กำกับดูแลสถานศึกษานั้น

2. ประกันภายนอก หมายถึง การประเมินผลและการติดตามตรวจสอบคุณภาพ และมาตรฐานการศึกษาของสถานศึกษาจากภายนอกโดยสำนักงานรับรองมาตรฐานและประเมิน คุณภาพการศึกษา หรือบุคคล หรือหน่วยงาน ภายนอกที่สำนักงานดังกล่าวรับรองเพื่อเป็นการ ประกันคุณภาพและให้มีการพัฒนาคุณภาพ และมาตรฐานการศึกษา ของสถานศึกษา ระบบและกลไก หมายถึง ขั้นตอนการดำเนินงานต่างๆที่มีความสัมพันธ์ และเชื่อมโยงกัน อย่างเป็นระบบ โดยอาศัยบุคลากร ทรัพยากร กฎเกณฑ์ มาตรการ แนวปฏิบัติ และปัจจัยต่างๆ เป็น กลไกให้การดำเนินงานบรรลุ เป้าหมาย

สรุปประเภทของการประกันคุณภาพการศึกษาที่สามารถสังเคราะห์รวมกันได้แบ่งประเภทของการประกันคุณภาพการศึกษาได้ 2 ประเภทซึ่งในที่นี้ประเภทที่มีนักวิชาการเห็นสอดคล้องกันว่าเป็นประเภทของการประกันคุณภาพการศึกษาจำนวน 2 ประเภท ได้แก่

1) การประกันคุณภาพการศึกษาภายใน หมายถึง การประเมินผลและการติดตามตรวจสอบคุณภาพและมาตรฐานการศึกษาของสถาบันการศึกษาจากภายใน โดยวงจร PDCA (Plan - Do - Check - Act) จากภายในโดยบุคลากรของสถานศึกษา

2) การประกันคุณภาพการศึกษาภายนอก หมายถึง การประเมินผลและการติดตามตรวจสอบคุณภาพและมาตรฐานการศึกษาของสถาบันการศึกษาจากภายนอก โดยสำนักงานรับรองมาตรฐานและประเมินคุณภาพการศึกษา เพื่อให้มีการพัฒนาคุณภาพ และมาตรฐานการศึกษาของสถานศึกษา

3) ลักษณะของการประกันคุณภาพการศึกษา

สำหรับลักษณะของการประกันคุณภาพการศึกษานั้น ผู้วิจัยได้รวบรวมลักษณะโดยภาพกว้างของการประกันคุณภาพการศึกษา โดยมีนักวิชาการได้กล่าวถึงลักษณะของการประกันคุณภาพการศึกษาโดยภาพรวม ดังนี้

แนวคิดหลักของการพัฒนาระบบประเมินภายในว่า แนวโน้มของการประเมินผลการศึกษาให้ความสำคัญกับการประเมินตนเอง (Self-evaluation) มากขึ้น ผลการประเมินตนเองหากดำเนินการอย่างถูกต้อง เหมาะสม และมีการนำไปใช้อย่างจริงจังจะส่งผลดีต่อหน่วยงาน วงจร PDCA จัดเป็นกระบวนการปฏิบัติที่มีการตรวจสอบตนเองอยู่ตลอดเวลา ประกอบด้วย การวางแผน, การปฏิบัติ, การตรวจสอบประเมินผล และการปรับปรุงแก้ไขทั้งนี้สถานศึกษาอาจเคยทำการประเมินตนเองอย่างไม่เป็นทางการ ไม่มีแบบแผน หรือไม่มีระบบที่แน่นอนก็ได้ หากสถานศึกษาประสบความสำเร็จในการดำเนินการประเมินผลภายในก็มุ่งที่จะทำให้เกิดผลผลิต 2 ประเภทคือ(สุวิมล ว่องวานิช,2544)

1. ผลผลิตที่เกิดขึ้นทันที คือ การสร้างการทำงานแบบมีส่วนร่วมในสถานศึกษา ซึ่งทำให้บุคลากรในสถานศึกษามีความรู้ ความเข้าใจ มีความตระหนักในคุณค่าของการประเมิน มีการกำหนดพันธกิจที่จะทำการประเมิน มีการร่วมมือกันทำงาน และมีการนำผลไปพัฒนาปรับปรุงการทำงาน

2. ผลผลิตปลายทาง คือ การได้รูปแบบการประเมินผลภายในที่พัฒนาโดยสถานศึกษา ได้คณะทำงานหรือทีม นักประเมินในสถานศึกษา และแนวทางการขยายผลไปยังสถานศึกษาอื่น

มาตรฐานการศึกษาที่ต้องการให้เกิดขึ้นในสถานศึกษาจึงเกี่ยวข้องกับปัจจัย กระบวนการ และผลผลิตของการจัดการศึกษาเพื่อการกำกับ ติดตาม ดูแล ตรวจสอบ และประกันคุณภาพของสถานศึกษา มาตรฐานการศึกษาจึงไม่ได้หมายถึงระดับคุณภาพในด้านหนึ่งเท่านั้น แต่รวมถึงผลผลิตทางการศึกษาที่เกิดกับตัวผู้เรียน โดยเฉพาะผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน กระบวนการจัดการเรียนการสอนของครูผู้บริหารสถานศึกษาหรือกระบวนการจัดการบริหารการศึกษา (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน,2554)

การพัฒนากระบวนการประกันคุณภาพภายในสถานศึกษาให้เข้มแข็ง มีประสิทธิภาพ และดำเนินการอย่างยั่งยืน ผู้เกี่ยวข้องทุกฝ่ายในสถานศึกษาต้องมีการทำงานที่มุ่งประโยชน์ที่เกิดแก่ผู้เรียนเป็นสำคัญโดยมีความตระหนักรับรู้ และเห็นคุณค่าของการทำงานเป็นระบบ มีคุณภาพ ผู้เรียนตามมาตรฐานการศึกษาของสถานศึกษา มีการกำหนดเป้าหมาย และดำเนินกิจกรรม/โครงการที่ใช้ผลการประเมินผลตนเอง ผลการประเมินคุณภาพจากองค์กรภายนอก หรือผลการวิจัยที่สถานศึกษาจัดทำขึ้นเพื่อแก้ปัญหาหรือพัฒนาผู้เรียนของสถานศึกษา ตลอดจนใช้ผลการวิจัยอื่นๆ ที่เกี่ยวข้องเป็นฐานในการกำหนดเป้าหมายคุณภาพผู้เรียน การติดตามตรวจสอบและปรับปรุงงานเป็นระยะ จะช่วยให้งานบรรลุผลได้อย่างดี และมีประสิทธิภาพ ผลที่เกิดกับผู้เรียนจะเป็นที่พึงพอใจกับผู้ปกครอง ชุมชน และองค์กรหรือสถานประกอบการที่รับช่วงต่อจากสถานศึกษา ด้วยการดำเนินงานที่ทุกคนมีจิตสำนึกและความรับผิดชอบร่วมกันเช่นนี้ ระบบการประกันคุณภาพภายในของสถานศึกษาจะเป็นส่วนหนึ่งของการบริหารการศึกษาอย่างแท้จริง และมีการพัฒนาอย่างต่อเนื่องจนเป็นวิถีชีวิตในการทำงานของทุกคนเป็นวัฒนธรรมขององค์กรที่ยึดคุณภาพผู้เรียนฝังแน่นอยู่ในจิตใจตลอดเวลา (กระทรวงศึกษาธิการ,2554)

ระบบการประกันคุณภาพการศึกษาภายในของสถานศึกษา (Internal Quality Assurance) เป็นระบบที่สถานศึกษา สร้างความมั่นใจ (Assure) แก่ผู้รับบริการ ทั้งผู้เรียน ผู้ปกครอง ชุมชน ตลอดจนองค์กรหรือสถานประกอบการที่รับผู้เรียนเข้าศึกษาต่อหรือทำงานว่าสถานศึกษาสามารถศึกษาให้มีคุณภาพได้ตามมาตรฐานที่สถานศึกษากำหนด และผู้สำเร็จการศึกษามีความรู้ความสามารถ ทักษะ และมีคุณลักษณะที่พึงประสงค์ตามที่หลักสูตรกำหนดและสังคมคาดหวัง สามารถดำรงชีวิตอยู่ในสังคมได้อย่างมีความสุข รวมทั้งสร้างประโยชน์ให้แก่ครอบครัวและชุมชนตามความเหมาะสมด้วยการบริหารจัดการที่มีคุณภาพทั้งองค์กรโดยใช้หลักการมีส่วนร่วม บุคลากรในสถานศึกษา โดยเฉพาะครูและผู้บริหารตระหนักถึงเป้าหมาย คือ ผลประโยชน์ที่เกิดกับผู้เรียนเป็นอันดับแรก ระบบการประกันคุณภาพการศึกษาภายในของสถานศึกษา จึงเป็นกลไกที่สำคัญประการหนึ่งในการพัฒนาคุณภาพการศึกษาของสถานศึกษาที่ผู้เกี่ยวข้องสามารถตรวจสอบได้และถูกกำหนดให้สถานศึกษาทุกแห่งต้องดำเนินการตามที่กำหนดไว้ในพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติและประกาศกฎกระทรวง ซึ่งการพัฒนาระบบการประกันคุณภาพการศึกษาภายในของสถานศึกษามีหลักการ 3 ประการ (สำนักทดสอบทางการศึกษา,2553)

สรุปลักษณะของการประกันคุณภาพการศึกษาที่สามารถสังเคราะห์รวมกันได้แบ่งลักษณะของการประกันคุณภาพการศึกษาได้ 3 ประการซึ่งในที่นี้ประเภทที่มีนักวิชาการเห็นสอดคล้องกันว่า เป็นลักษณะที่สำคัญของลักษณะของการประกันคุณภาพการศึกษาจำนวน 3 ประการ ได้แก่

- 1) ให้ความสำคัญกับการประเมินตนเอง (Self-evaluation) มากขึ้น ผลการประเมินตนเองหากดำเนินการอย่างถูกต้องทำให้เกิดผลผลิต 2 ประการคือผลผลิตที่เกิดขึ้นทันที และผลผลิตปลายทางเกี่ยวข้องกับปัจจัย
- 2) เป็นกระบวนการ และผลผลิตของการจัดการศึกษาเพื่อการกำกับ ติดตาม ดูแล ตรวจสอบ และประกันคุณภาพของสถานศึกษาตรวจสอบและตัดสินคุณภาพ โดยเพื่อให้มีประสิทธิภาพ และดำเนินการอย่างยั่งยืน
- 3) เป็นระบบที่สถานศึกษา สร้างความมั่นใจ แก่ผู้รับบริการ ทั้งผู้เรียน ผู้ปกครอง ชุมชน ตลอดจนองค์กรหรือสถานประกอบการที่รับผู้เรียนเข้าศึกษาต่อหรือทำงานว่าสถานศึกษาสามารถศึกษาให้มีคุณภาพได้ตามมาตรฐานที่สถานศึกษากำหนดเพื่อพัฒนาการศึกษาไทยให้มีมาตรฐาน หลักการสำคัญของการประกันคุณภาพการศึกษาได้กำหนดไว้เป็น 3 ข้อ คือ
  1. รัฐกระจายอำนาจกำหนดนโยบายการบริหารงานวิชาการ, งบประมาณ บุคลากรและทรัพยากร ให้จังหวัดและสถานศึกษาทุกระดับทุกประเภท
  2. รัฐสนับสนุนให้ผู้ปกครอง ผู้นำชุมชน, องค์กรปกครองท้องถิ่น ได้มีส่วนร่วมรับผิดชอบในการจัดการศึกษา
  3. โรงเรียนต้องแสดงภาระหน้าที่ความรับผิดชอบต่อนักเรียนและผู้ปกครองตามมาตรฐานที่กำหนดของผู้รับผิดชอบของการจัดการศึกษาความสำคัญของการประกันคุณภาพการศึกษานั้นจัดเป็นรากฐานสำคัญประการหนึ่งในการสร้างความเจริญก้าวหน้าและแก้ไขปัญหาต่างๆ ในสังคมโดยยึดหลักการจัดการศึกษา 3 ประการ คือเป็นการศึกษาตลอดชีวิต

สำหรับประชาชนให้สังคมมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษา และพัฒนาสาระกระบวนการเรียนรู้ให้เป็นไปอย่างต่อเนื่องการประเมินผล การติดตาม ตรวจสอบคุณภาพ และมาตรฐานของสถานศึกษา ว่าได้ดำเนินการครบถ้วนถูกต้องตามลักษณะคุณภาพที่พึงประสงค์หรือไม่ ถ้าพบว่ายังบกพร่องก็จะได้ปรับปรุง แก้ไข หรือถ้าอยู่แล้วก็จะได้แสวงหาวิธีการเพื่อจัดทำให้ดียิ่งๆขึ้น

สรุป

ได้ว่าหลักอิทธิบาท 4 เป็นหลักการปฏิบัติที่ทำให้เกิดความสำเร็จในการประกอบกิจการงานต่างๆ ได้แก่ ฉันทะ พอใจในการทำงานนั้นๆ วิริยะ มีความเพียรพยายามประกอบกิจการงานนั้น จิตตะ เอาใจฝักใฝ่ในกิจการงานนั้น และวิมังสา หมั่นไตร่ตรองพิจารณาข้อบกพร่องและนำกลับมาปรับปรุงแก้ไข ซึ่งมีความสอดคล้องกับระบบการประกันคุณภาพการศึกษา ระบบ PDCA ได้แก่ P (Plan มีการวางแผนการปฏิบัติงานด้วยความพอใจ สมครใจในการปฏิบัติงานนั้น), D (Do ลงมือปฏิบัติตามแผนที่วางไว้อย่างขยันขันแข็ง ไม่ย่อท้อต่ออุปสรรค), C (Check ตรวจสอบการปฏิบัติงานด้วยจิตมุ่งมั่นในการปฏิบัติงานนั้น) และ A (Act พิจารณาการปฏิบัติงานนั้นด้วยจิตใจที่รอบคอบและนำผลการปฏิบัติมาปรับปรุงแก้ไขให้ดียิ่งขึ้น) หากผู้บริหาร คณาจารย์ นิสิตนำหลักอิทธิบาท 4 มาประยุกต์ใช้กับระบบการประกันคุณภาพการศึกษา สถาบันอุดมศึกษาจะเกิดประสิทธิภาพที่ดีและมั่นคงสามารถตอบสนองความต้องการของสังคมได้อย่างดีเยี่ยม

เอกสารอ้างอิง

- มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.(2539). **พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย**. กรุงเทพมหานคร: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- กระทรวงศึกษาธิการ.(2554). **แนวทางการพัฒนาระบบประกันคุณภาพภายในของสถานศึกษา**, กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์ชุมนุมสหกรณ์การเกษตรแห่งประเทศไทย จำกัด.
- คณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ.(2544).สำนักงาน. **แนวทางการประกันคุณภาพการศึกษาตามมาตรฐานการศึกษาขั้นพื้นฐานเพื่อการประกันคุณภาพภายในของสถานศึกษา**. . กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ.
- ณัฐพล ชุมวราฐยี่.(2545). **บันไดสู่การประกันคุณภาพการศึกษา การบริหารจัดการคุณภาพในโรงเรียนเพื่อการประเมินภายนอก**, กรุงเทพมหานคร : บริษัท บุ๊คพอยท์ จำกัด.
- ดำรง ทวีแสงสกุลไท.(2533). **การควบคุมคุณภาพสำหรับนักบริหารและกรณีศึกษา**, กรุงเทพมหานคร : บริษัทเอเชียเพรส จำกัด.
- พระธรรมโกศาจารย์ (ประยูร ธมฺมจิตฺโต).(2551). **ธรรมในใจของนักบริหารไฮโซ ไทยรัฐ 20 มิถุนายน 2551**.
- พระธรรมปิฎก(ป.อ.ปยุตฺโต).(2543). **พุทธธรรม ฉบับปรับปรุงและขยายความ**, พิมพ์ครั้งที่ 9 กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตฺโต).(2553). **พจนานุกรมพุทธศาสตร์ ฉบับประมวลธรรม**, พิมพ์ครั้งที่ 19,บริษัท เอส, อาร์ พรินติ้งแมสโปรดักส์ จำกัด.
- วารินทร์ สีนสูงสุด.(2542). **การประกันคุณภาพการศึกษา**, กรุงเทพมหานคร : สยามมิตรการพิมพ์.
- สมคิด บางโม.(2554). **องค์การและการจัดองค์กร**, พิมพ์ครั้งที่ 6, กรุงเทพมหานคร : บริษัท วิทย์พัฒน์ จำกัด.
- สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน.(2554). **การกำหนดมาตรฐานการศึกษาของสถานศึกษา เล่ม 2**, กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์ชุมนุมสหกรณ์การเกษตรแห่งประเทศไทย จำกัด.
- สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ.(2543). **แนวทางการประกันคุณภาพภายในสถานศึกษา : เพื่อพร้อมรับการประเมินภายนอก**, กรุงเทพมหานคร : สกศ..
- สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ.(2543). **แนวทางการประกันคุณภาพภายในสถานศึกษา**, เพื่อพร้อมรับการประเมินภายนอก, กรุงเทพมหานคร : พิมพ์ดี.
- สำนักงานคณะกรรมการการอุดมศึกษา.(2553). **คู่มือการประกันคุณภาพการศึกษาภายในสถานศึกษา ระดับอุดมศึกษา พ.ศ. 2553**, พิมพ์ครั้งที่ 2, กรุงเทพมหานคร : ห้างหุ้นส่วนจำกัดภาพพิมพ์.
- สำนักทดสอบทางการศึกษา.(2553). **กระทรวงศึกษาธิการ, แนวทางการพัฒนาระบบการประกันคุณภาพภายในของสถานศึกษา**.กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์ชุมนุมสหกรณ์การเกษตรแห่งประเทศไทย จำกัด.
- สุวิมล ว่องวานิช.(2544). **แนวทางการประกันคุณภาพภายในสถานศึกษา**.กรุงเทพมหานคร : พิมพ์ดี.
- อุทุมพร จามรมาน.(2544). **การประกันคุณภาพการศึกษาระดับอุดมศึกษา**. กรุงเทพมหานคร : ฟันนี่ พับลิชชิ่ง.

แนวคิดการนำการบริหารการศึกษาเชิงพุทธ ยุคไทยแลนด์ 4.0 ไปพัฒนาคน คน งาน The concept of bringing the administration of education in Buddhist Thailand, 4.0 to develop their workers.

พระณรงค์เดช อธิมุตโต/เดชาดิлок
นักวิชาการอิสระ

Phra Narongdet Athimutto/Detchadilok

Independent Scholar

Corresponding Author E-mail : Detchadilokpps@gmail.com

(Received : 4 October 2022 ; Edit : 9 October 2022; accepted : 1 November 2022)

บทคัดย่อ

ผู้บริหารการศึกษาเป็นผู้ที่มีส่วนสำคัญในการที่จะนำการบริหารการศึกษาเชิงพุทธ ไปดำเนินกิจกรรมให้ให้มีประสิทธิภาพในสถานศึกษา ที่จำเป็นต้องรู้จักหลักการบริหารการศึกษาเชิงพุทธ เพื่อนำไปพัฒนาบุคลากรในสถานศึกษาของตน

การนำการบริหารการศึกษาเชิงพุทธ ในยุคไทยแลนด์ 4.0 นี้ไปสร้างสรรค์การพัฒนาบุคลากรในสถานศึกษาของตน เพื่อพัฒนาสถานศึกษาของตนเองเป็นภาระสำคัญที่ ผู้บริหารการศึกษาต้องเลือกการจัดการที่ดี และการนำหลักการบริหารสถานศึกษาเชิงพุทธ ก็เป็นแนวการจัดการที่น่าสนใจ แนวหนึ่งของผู้บริหารสถานศึกษาจะนำไปพัฒนาคน พัฒนางาน ของสถานศึกษา

ในฐานะที่ผู้วิจัยได้ศึกษาพุทธบริหารเชิงพุทธ ในด้านการศึกษาเชิงพุทธอยู่ ปัจจัยในการนำหลักการบริหารการศึกษาเชิงพุทธไปใช้ในสถานศึกษาของผู้บริหารนั้น เป็นสิ่งที่น่าสนใจยิ่ง ถึงผลการนำแนวคิดนี้ไปบริหารตามโจทย์ ที่จะนำไปบริหาร ผลจะประสพประสิทธิภาพประสิทธิผลเพียงใด

คำสำคัญ : ผู้บริหารการศึกษา การบริหารการศึกษาเชิงพุทธ พัฒนาคน พัฒนางาน

Abstract

Executive education is important in order to bring the educational administration Buddhist to give effective activities in schools. Need to know the main Buddhist Educational Administration In order to develop personnel in their school

The administration of Buddhist era in Thailand 4.0 to creative staff development in schools; In order to develop the education of self is important. Educational administrators must choose a good deal. And the application of the principles of school administration Buddhist It is the management of interest. The one that administrators will be developing people to develop their work of schools.

As we study the Buddhist Buddhist-management in the study of Buddhist. Factors in the principle of administration of Buddhist used in the education of management it is even more interesting to the result of this concept to the plaintiff. To the management, the efficiency and effectiveness will suffer much.

Keywords: executive education. Education Buddhist develop their people develop active development.

บทนำ

การศึกษาในสถานศึกษา มีความสำคัญอย่างยิ่ง ต่อความรุ่งเรืองของประเทศชาติ ในยุคไทยแลนด์ 4.0 ยิ่งประเทศที่มีผู้ได้รับการศึกษาในระดับสูง โดยเฉพาะทางด้านที่เป็นที่ต้องการมากเท่าใด ประเทศก็จะมีศักยภาพในการพัฒนางานด้านต่าง ๆ ที่จำเป็นมากขึ้นเท่านั้น ผลงานต่าง ๆ ทั้งของภาครัฐและเอกชนก็จะมีคุณภาพมากขึ้นเพราะผู้ปฏิบัติมีความรู้และความสามารถเป็นอย่างดี เมื่อประชาชนมีความรู้มากขึ้น มีความเข้าใจในความถูกต้องผิดชั่วดีมากขึ้น การกระทำผิดกฎหมายและจริยธรรมก็อาจจะลดลง และทำให้ประเทศมีความระดับความสามารถในการแข่งขันกับประเทศอื่นสูงขึ้นตามไปด้วย

ที่สำคัญที่สุดในยุคไทยแลนด์ 4.0 ผู้ที่เป็นผู้บริหารการศึกษา ต้องมีความเข้าใจอย่างถ่องแท้ ถึงความสำคัญและหลักการที่สำคัญของการเป็นผู้บริหารสถานศึกษาที่ดี และเชี่ยวชาญในการบริหารสถานศึกษาไปในแนวทางที่ถูกต้องและเหมาะสมกับสถานศึกษาที่ตนเองบริหารงานอยู่ นั่นก็คือ ผู้ที่จะมาเป็นผู้บริหารการศึกษานี้ได้ ต้องผ่านการศึกษาและเรียนรู้ถึงสิ่งที่จำเป็นในการใช้บริหารสถานศึกษานั้นเอง

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัยให้ความสำคัญเรื่องระบบการศึกษาด้านการบริหารศึกษาเชิงพุทธ เพราะหลักการบริหารการศึกษาเชิงพุทธ เป็นวิชาที่สำคัญของผู้ที่ศึกษาในสาขาวิชาพุทธบริหารการศึกษาต้องศึกษา เนื่องจากเป็นวิชาที่ผู้ศึกษาต้องเรียนรู้เพื่อไปบริหารสถานศึกษาที่ตนเองสังกัดอยู่ รวมถึงการนำไปพัฒนาส่วนสำคัญ 3 ส่วนได้แก่ ตนเอง บุคลากร และงานที่ทำให้ประสิทธิภาพบรรลุตามวัตถุประสงค์ ที่ได้กำหนดไว้นั่นเอง

ความหมายของคำว่า “การบริหาร” (Administration)

การบริหารการศึกษาเชิงพุทธ ในยุคไทยแลนด์ 4.0 ความหมายของคำว่า “การบริหาร” (Administration) นี้หมายถึงการบริหารจัดการที่มีแนวคิด มาจากธรรมชาติของมนุษย์ ที่เป็นสัตว์สังคมซึ่งจะต้องอยู่รวมกันเป็นกลุ่ม โดยต้องมีผู้นำกลุ่มและมีแนวทางที่จะควบคุมดูแลกันภายในกลุ่มเพื่อให้เกิดความสุขและความสงบเรียบร้อย อาจเรียกว่า **ผู้บริหาร** โดยเมื่อมีการบริหารที่ใด มีกลุ่มที่นั้น ย่อมมีการบริหาร.

การบริหาร - Administration มีรากศัพท์มาจากภาษาละติน “administrare” หมายถึง ช่วยเหลือ (assist) หรืออำนวยความสะดวก (direct) มีความหมายใกล้เคียงกับคำว่า “minister” ซึ่ง หมายถึง การรับใช้หรือผู้รับใช้ หรือผู้รับใช้รัฐคือ รัฐมนตรี

สำหรับคำว่า administer เป็นความหมายดั้งเดิมของการบริหาร หมายถึง การติดตามดูแลสิ่งต่าง ๆ

สำหรับคำว่า การจัดการ (Management) นิยมใช้ในส่วนภาคเอกชนและภาครัฐกิจซึ่งมีวัตถุประสงค์ในการจัดตั้ง เพื่อมุ่งแสวงหากำไร (profits)

การบริหารในยุคไทยแลนด์ 4.0 นี้ คำว่า “การบริหาร” (Administration) นี้มีผู้ให้ความหมายของคำว่า “การบริหาร” ไว้หลายท่าน ยกตัวอย่าง คือ

การบริหารเป็นการประสานความพยายามของมนุษย์ (อย่างน้อย 2 คน) และทรัพยากรต่าง ๆ เพื่อทำให้เกิดผลตามต้องการ

การบริหาร คือ การจัดการทรัพยากรที่มีอยู่ให้มีประสิทธิภาพมากที่สุด เพื่อตอบสนองความต้องการของบุคคล องค์กร หรือประเทศ หรือการ จัดการเพื่อผลกำไรของทุกคนในองค์กร

การบริหาร คือศิลปะในการทำให้สิ่งต่าง ๆ ได้รับการกระทำจนเป็นผลสำเร็จ

การบริหารเป็นการตัดสินใจ

ได้ให้นิยามว่า การบริหารคือกระบวนการทางสังคมที่ประกอบด้วยทางโครงสร้างทาง หน้าที่ และ ทางปฏิบัติการ

สรุปได้ว่า “การบริหาร” (Administration) หมายถึง “การทำงานให้สำเร็จด้วยการจัดให้คนอื่นทำ โดยการวางแผน จัดส่วนงาน การนำและการควบคุม โดยสามารถอธิบายคำว่า “การบริหาร”(Administration) และ “การจัดการ” (Management) ได้ดังนี้

- เป็นเรื่องที่เกี่ยวข้องกับแนวนโยบายมักจะใช้การบริหาร
- บุคคลที่ทำหน้าที่กำหนดนโยบายเรียกว่าผู้บริหาร ส่วน บุคคลที่รับเอานโยบายไปปฏิบัติเรียกว่าผู้จัดการ

- การบริหารมักนำไปใช้กับองค์การราชการ ส่วนองค์การ ทางธุรกิจมักจะใช้คำว่าจัดการ

ทักษะการบริหารของผู้บริหาร ในยุคไทยแลนด์ 4.0 ทางพระพุทธศาสนา

ทางพระพุทธศาสนา ในพระไตรปิฎก ทศตปิฎกสุตตร ได้กล่าวไว้ว่า ทักษะการบริหารของผู้บริหาร นักบริหารที่จะทำหน้าที่สำเร็จด้วยดี ต้องมีคุณลักษณะ 3 ประการ คือ

- 1.) จักขุมา หมายถึง มีปัญญามองการณ์ไกล มองสถานการณ์ธุรกิจออก ฉลาดวางแผน และฉลาดใช้คน
- 2.) วิธูโร หมายถึง จัดการธุระได้ดี เชี่ยวชาญในสายงาน
- 3.) นิสสยสัมปันโน หมายถึง มีมนุษยสัมพันธ์ดี พึงพาคนอื่นได้

ลักษณะของการบริหารในยุคไทยแลนด์ 4.0

จากการศึกษาของผู้เขียนบทความนี้ จะเห็นว่าลักษณะการบริหารในยุค ไทยแลนด์ 4.0 มีลักษณะสามารถจำแนกได้ คือ

1. การบริหารในยุคไทยแลนด์ 4.0 การบริหารด้านต่าง ๆ (ทฤษฎี 9 M)

วิรัช วิรัชนิการวรรณ ได้กล่าวถึงลักษณะการบริหารด้วย ทฤษฎี 9 M สามารถแบ่งได้ ดังนี้

- การบริหารคน (Man)
- การบริหารเงิน (Money)
- การบริหารวัสดุอุปกรณ์ (Material)
- การบริหารงานทั่วไป (Management)
- การบริหารการให้บริการประชาชน (Market)
- การบริหารคุณธรรม (Morality)
- การบริหารข้อมูลข่าวสาร (Message)
- การบริหารเวลา (Minute)
- การบริหารการวัดผล (Measurement)

2. การบริหารในยุคไทยแลนด์ 4.0 ด้วยรูปแบบ POSDCoRB

POSDCoRB คือ หลักการพื้นฐานในการบริหารงาน ประกอบด้วย

- 1.) การวางแผน (Planning) เป็นการกำหนดลำดับกิจกรรมที่จะต้องกระทำเพื่อให้บรรลุเป้าหมาย ตามที่ต้องการ การวางแผนที่ดีย่อมทำให้ประสบผลสำเร็จถึงครั้งหนึ่ง
- 2.) การจัดองค์การ (Organizing) คือ การกำหนดตำแหน่งสายการบังคับบัญชาในองค์การ มี ตำแหน่งอะไรบ้าง แต่ละตำแหน่งมีอำนาจหน้าที่อย่างไร ใครสั่งการใคร
- 3.) การจัดสรรบุคคล (Staffing) หมายถึง การสรรหาบุคคลเข้าทำงานในองค์การตามตำแหน่ง หน้าที่ที่กำหนดไว้ โดยใช้หลักการใช้คนให้เหมาะกับงาน (Put the right man on the right job)
- 4.) การอำนวยการ (Directing) หมายถึง การกำกับ สั่งการและมอบหมายงานให้แต่ละฝ่ายหรือ แต่ละงานนำไปปฏิบัติตามแผนหรือเป้า หมายที่วางไว้
- 5.) การกำกับดูแล (Controlling) เป็นการติดตามฝ่ายหรืองานต่างๆ ว่าได้ดำเนินการถึงไหน มี ปัญหาอุปสรรคเกิดขึ้นที่ใดเพื่อป้องกันไม่ให้ผู้ร่วมงานละทิ้งงานหรือ ทุจริตต่อหน้าที่
- 6.) การรายงาน (Reporting) เป็นการรายงานผลงานที่ได้ดำเนินการไปแล้วว่าประสบผลสำเร็จมากน้อยเพียงใด มีปัญหาอุปสรรคอะไรบ้าง ซึ่งเป็นการควบคุมการทำงานอย่างมีหลักฐาน (การรายงาน) เพื่อการปรับปรุงงานให้ดีขึ้น
- 7.) การงบประมาณ (Budgeting) เป็นการจัดทำรายการงานการใช้เงินในการดำเนินงานต่าง ๆ และ รายงานเงินที่คงเหลือ เพื่อการวางแผนทางการเงิน POSDCoRB

3. การบริหารในยุคไทยแลนด์ 4.0 ด้วยรูปแบบ PDCA

PDCA เป็นหลักวัฏจักรเดมมิง (Deming Cycle) ประกอบด้วย

- 3.1 การวางแผน (Plan)

- 3.2 การปฏิบัติ(Do)
- 3.3 การตรวจสอบ(Check)
- 3.4 การแก้ไขปรับปรุง(Action)

ความหมายของ PDCA

PDCA คือ วงจรที่พัฒนามาจากวงจรที่คิดค้นโดยวอลท์เตอร์ ชิวฮาร์ท (Walter Shewhart) ผู้บุกเบิกการใช้สถิติสำหรับวงการอุตสาหกรรมและต่อมาวงจรนี้เริ่มเป็นที่รู้จักกันมากขึ้นเมื่อ **เอ็ดวาร์ดเดมมิ่ง (W.Edwards Deming)** ปรมาจารย์ด้านการบริหารคุณภาพเผยแพร่ให้เป็นเครื่องมือสำหรับการปรับปรุงกระบวนการทำงานของพนักงานภายในโรงงานให้ดียิ่งขึ้น และช่วยค้นหาปัญหาอุปสรรคในแต่ละขั้นตอนการผลิตโดยพนักงานเอง จนวงจรนี้เป็นที่รู้จักกันในอีกชื่อว่า “วงจรเดมมิ่ง” ต่อมาพบว่าแนวคิดในการใช้วงจร PDCA นั้นสามารถนำมาใช้ได้กับทุกกิจกรรม จึงทำให้เป็นที่รู้จักกันอย่างแพร่หลายมากขึ้นทั่วโลก (Deming,1995)

PDCA เป็นอักษรนำของศัพท์ภาษาอังกฤษ 4 คำ คือ

- P : Plan = วางแผน
- D : DO = ปฏิบัติตามแผน
- C : Check = ตรวจสอบ / ประเมินผลและนำผลประเมินมาวิเคราะห์
- A : Action = ปรับปรุงดำเนินการให้เหมาะสมตามผลการประเมิน

ตามรูปภาพ ที่ 1 ภาพวงจรเดมมิ่ง

มีลำดับขั้นตอนดังต่อไปนี้

(1) การวางแผน (Plan: P) เป็นส่วนประกอบของวงจรที่มีความสำคัญเนื่องจากการวางแผนเป็นจุดเริ่มต้นของงานและเป็นส่วนสำคัญที่จะทำให้การทำงานในส่วนอื่น เป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ การวางแผนในวงจรเดมมิ่ง เป็นการหาองค์ประกอบของปัญหา โดยวิธีการระดมความคิด การหาสาเหตุของปัญหา การหาวิธีการแก้ปัญหา การจัดทำตารางการปฏิบัติงาน การกำหนดวิธีดำเนินการ การกำหนดวิธีการตรวจสอบ และประเมินผล ในขั้นตอนนี้ มีการดำเนินการดังนี้

(1.1) ตระหนักและกำหนดปัญหาที่ต้องการแก้ไข หรือปรับปรุงให้ดีขึ้น โดยสมาชิกแต่ละคนร่วมมือและประสานกันอย่างใกล้ชิด ในการระบุปัญหาที่เกิดขึ้น ในการดำเนินงาน เพื่อที่จะร่วมกันทำการศึกษาและวิเคราะห์หาแนวทางแก้ไขต่อไป

(1.2) เก็บรวบรวมข้อมูล สำหรับการวิเคราะห์และตรวจสอบการดำเนินงาน หรือหาสาเหตุของปัญหา เพื่อใช้ในการปรับปรุง หรือแก้ไขปัญหที่เกิดขึ้น ซึ่งควรที่จะวางแผนและดำเนินการเก็บข้อมูลให้เป็นระบบระเบียบ เข้าใจง่าย และสะดวกต่อการใช้งาน เช่น ตารางตรวจสอบ แผนภูมิ แผนภาพหรือแบบสอบถาม เป็นต้น

(1.3) อธิบายปัญหาและกำหนดทางเลือก วิเคราะห์ปัญหา เพื่อใช้กำหนดสาเหตุของความบกพร่อง ตลอดจนแสดงสภาพปัญหาที่เกิดขึ้น ซึ่งนิยมใช้วิธีการเขียนและวิเคราะห์แผนภูมิหรือแผนภาพเช่น แผนภูมิ ก้างปลา แผนภูมิพาเรโต และแผนภูมิการควบคุม เป็นต้น เพื่อให้สมาชิกทุกคน ในทีมงานคุณภาพเกิดความเข้าใจในสาเหตุและปัญหาอย่างชัดเจน แล้วร่วมกันระดมความคิด (Brainstorm) ในการแก้ปัญหา โดยสร้างทางเลือกต่าง ๆ ที่เป็นไปได้ในการตัดสินใจแก้ปัญหา เพื่อมาทำการวิเคราะห์และตัดสินใจเลือกที่เหมาะสมที่สุดมาดำเนินการ

(1.4) เลือกวิธีการแก้ไขปัญหา หรือปรับปรุงการดำเนินงาน โดยร่วมกันวิเคราะห์ และวิจารณ์ทางเลือกต่าง ๆ ผ่านการระดมความคิด และการแลกเปลี่ยนความคิดเห็นของสมาชิก เพื่อตัดสินใจเลือกวิธีการแก้ไข ปัญหาที่เหมาะสมที่สุดในการดำเนินงาน ให้สามารถบรรลุตามเป้าหมายได้อย่างมีประสิทธิภาพ ซึ่งอาจจะต้องทำวิจัย และหาข้อมูลเพิ่มเติม หรือกำหนดทางเลือกใหม่ที่มีความน่าจะเป็นในการแก้ปัญหาได้มากกว่าเดิม

(2) การปฏิบัติตามแผน (Do: D) เป็นการลงมือปฏิบัติตามแผนที่กำหนดไว้ในตารางการปฏิบัติงาน ทั้งนี้ สมาชิกกลุ่มต้องมีความเข้าใจถึงความสำคัญและความจำเป็นในแผนนั้น ๆ ความสำเร็จของการนำแผนมาปฏิบัติต้องอาศัยการทำงานด้วยความร่วมมือเป็นอย่างดีจากสมาชิก ตลอดจนการจัดการจัดการทรัพยากรที่จำเป็นต้องใช้ในการปฏิบัติงานตามแผนนั้น ๆ ในขั้นตอนนี้ ขณะที่ลงมือปฏิบัติจะมีการตรวจสอบไปด้วย หากไม่เป็นไปตามแผนอาจจะต้องมีการ ปรับแผนใหม่และเมื่อแผนนั้นใช้งานได้อีกก็นำไปใช้เป็นแผนและถือปฏิบัติต่อไป

(3) การตรวจสอบ (Check: C) หมายถึง การตรวจสอบดูว่าเมื่อปฏิบัติงานตามแผน หรือการแก้ปัญหา งานตามแผนแล้ว ผลลัพธ์เป็นอย่างไร สภาพปัญหาได้รับการแก้ไขตรงตามเป้าหมายที่กลุ่มตั้งใจหรือไม่ การไม่ประสบผลสำเร็จอาจจะเกิดจากสาเหตุหลายประการ เช่น ไม่ปฏิบัติตามแผน ความไม่เหมาะสมของแผนการเลือกใช้เทคนิคที่ไม่เหมาะสม เป็นต้น

(4) การดำเนินการให้เหมาะสม (Action : A) เป็นการกระทำภายหลังที่กระบวนการ 3 ขั้นตอน ตามวงจรได้ดำเนินการเสร็จแล้ว ขั้นตอนนี้เป็นกรนำเอาผลจากขั้นการตรวจสอบ (C) มาดำเนินการให้เหมาะสมต่อไป (สถาพร พิลาดี,2560)

4. การบริหารในยุคไทยแลนด์ 4.0 ทางพุทธศาสนา

หลักธรรมทางพระพุทธศาสนาที่เกี่ยวข้องกับการบริหารมีอยู่หลายข้อ แต่หลักธรรมที่ยกมานี้ คือ หลักอิทธิบาท 4

พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ได้กล่าวถึง อิทธิบาทวิภังค์ สุตตันตภาษาขณีย์ ดังนี้ คำว่า อิทธิ มีอธิบายว่า ความสำเร็จ ความสำเร็จด้วยดีกิริยาที่สำเร็จ กิริยาที่สำเร็จด้วย ดีความได้ความได้เฉพาะความถึงความถึงด้วยดีความถูกต้อง การทำให้แจ้ง ความเข้าถึง ธรรมเหล่านั้น คำว่า อิทธิบาท มีอธิบายว่า เวทนาขันธสัญญาขันธสังขารขันธและวิญญาณขันธของ บุคคลผู้เป็นอย่างนั้น (ผู้ได้ธรรมที่มีฉันทะ วิริยะ จิตตะ และวิมังสา) คำว่า เจริญอิทธิบาท มีอธิบายว่า ภิกษุ เสาะเจริญทำให้มากซึ่งธรรมเหล่านั้น เพราะฉะนั้นจึงเรียกว่า เจริญอิทธิบาท 4 คือ คุณธรรมที่ทำให้ผู้ปฏิบัติตามประสบความสำเร็จ 4 ประการ กล่าวโดยสรุป

อิทธิบาท 4 หมายถึง ฐานหรือหนทางสู่ความสำเร็จ หรือ คุณ เครื่องให้ถึงความสำเร็จ เป็นคุณธรรมที่นำไปสู่ความสำเร็จแห่งผลที่มุ่งหมาย มี 4 ประการ คือ

- 1.) ฉันทะ (ความพอใจ) คือ ความต้องการที่จะทำ ไฟใจรักจะทาสั่งนั้นอยู่เสมอ
- 2.) วิริยะ (ความเพียร) คือ ขยันหมั่นประกอบสิ่งนั้นด้วยความพยายาม เข้มแข็ง อดทน
- 3.) จิตตะ (ความคิด) คือ ตั้งจิตรับรู้ในสิ่งที่ทำ และทำสิ่งนั้นด้วยความคิด เอาจิตฝึกไฟ
- 4.) วิมังสา (ความไตร่ตรอง) คือ หมั่นใช้ปัญญา พิจารณาใคร่ครวญ ตรวจสอบหาเหตุผล

ประเภทของผู้นำ ในยุคไทยแลนด์ 4.0

Lewin K., Lippitt & R.K. White. ได้แบ่งประเภทของผู้นำตามลักษณะของการบริหารงานเป็น 3 ประเภท คือ

- 1.) ผู้นำแบบเผด็จการ (The Autocratic Style)
- 2.) ผู้นำแบบประชาธิปไตย (The Democratic Leader)
- 3.) ผู้นำแบบตามสบายหรือแบบเสรี (The Laissez-faire or Anarchic Leader)

จุดอ่อนของผู้นำ 5 ประการ ในยุคไทยแลนด์ 4.0

อำนวยการปฏิบัติหน้าที่ได้. ได้อ่าง คำเตือนของปราชญ์จีน “ซุนวู” ที่กล่าวถึงจุดอ่อนของผู้นำ 5 ประการ คือ

- 1) ผู้นำที่คิดรุกตลอดเวลา ถูกทำลายได้
- 2) ผู้นำที่ห่วงภัยเฉพาะตน ถูกจับกุมได้
- 3) ผู้นำที่ฉุนเฉียวง่ายตาย เป็นที่คู่ถูกได้
- 4) ผู้นำที่พิถีพิถันจู้จี้ เป็นที่ขบขันได้
- 5) ผู้นำที่อ่อนไหว ลำบากใจได้ การบริหารในศาสตร์สมัยใหม่

การบริหารตน บริหารคน บริหารงาน ในการบริหารการศึกษาเชิงพุทธในยุคไทยแลนด์ 4.0

เป็นที่รู้กันว่า ผู้นำที่ประสบความสำเร็จได้ผู้นำนั้นจะต้องบริหาร 3 ปัจจัยได้อย่างมีประสิทธิภาพและประสิทธิผล อัน ได้แก่ การบริหารตนเอง การบริหารคน การบริหารงาน ในการบริหารการศึกษาเชิงพุทธ ในยุคไทยแลนด์ 4.0 นี้ การบริหารตน คือ การรู้จักตนเอง รู้จักควบคุมตนหรือมีวินัยแห่งตน มีความมั่นคงตั้งมั่นกับเป้าหมาย แห่งตน มีความอดทนมีการพัฒนาตนเอง การบริหารคน คือ การรู้จักคนอื่น มองคนอื่นในแง่ดี ในการทำงานร่วมกับคนอื่น การบริหารคน การครองคนเป็น เรื่องที่ยากที่สุด จึงควรทราบหลักการครองใจคน การบริหารงาน คือ การรู้จักงานที่ตนเองกำลังทำ และทำงานอย่างมีความสุข รักและชอบในงานที่ ตนเอง กำลังทำอยู่

วิธีการครองงาน การบริหารตน บริหารคน บริหารงาน

เป็นศิลปะการทำงานให้มีความสุขในทางพระพุทธศาสนา

หลักการบริหารตน บริหารคน บริหารงาน ในการบริหารการศึกษาเชิงพุทธ ในยุคไทยแลนด์ 4.0 ทางพระพุทธศาสนา มีหลักผละ 4 เป็นเครื่องมือในการบริหาร ซึ่ง พระเมธีธรรมาภรณ์(ประยูร ธมมจิตโต) ได้นำเสนอคุณธรรมของผู้บริหารไว้ 4 ประการ เรียกว่า ผละ 4 ประการ

ผละ 4 คือ ธรรมอันเป็นพลังในการดำเนินชีวิตให้ประสบความสำเร็จ ประกอบด้วย

- (1) ปัญญาผละ – กำลังความรู้ ความฉลาด
- (2) วิริยผละ – กำลังแห่งความเพียร
- (3) อนวัชชผละ – กำลังการงานที่ไม่มีโทษ
- (4) สังคหผละ – กำลังการสงเคราะห์ หรือมนุษยสัมพันธ์ “ฉลาด ขยัน สุจริต มนุษย์สัมพันธ์”

ผู้บริหารและผู้นำที่ดีต้องมีให้ครบ ควรพิจารณา ตนเองว่าขาดข้อใด และพัฒนาให้เท่าเทียมกัน บริหารตน บริหารคน บริหารงาน บริหารคน

(1) บริหารตนด้วย “ปัญญาผละ”

ปัญญา คือ ความรอบรู้ มีความหมายลึกซึ้งกว่า สัจญา คือ ความจำได้หมายรู้

ผู้บริหารต้องมีปัญญารอบรู้ใน 3 เรื่อง คือ

รู้ตน - รู้จุดแข็ง จุดอ่อนตนเอง รู้ข้อผิดพลาดของตน

รู้คน - รู้จักเพื่อนร่วมงานและผู้ร่วมงาน เพื่อใช้งานคนให้เหมาะกับจริตของเขา

รู้งาน - รู้ในงานที่ต้องทำ คือ รู้ขั้นตอนและวิธีการทำงาน และรู้วิธีแก้ปัญหาเฉพาะหน้าได้

วิธีพัฒนาปัญญา

สุตมยปัญญา - ปัญญาที่เกิดจากการรับข้อมูลทางการอ่านและการฟัง

จินตามยปัญญา - ปัญญาที่เกิดจากการคิดวิเคราะห์ข้อมูลที่ได้มาจากการฟังและอ่าน (โยนิโสมนสิการ)

ภาวนามยปัญญา - ปัญญาที่เกิดจากการลงมือปฏิบัติ ทำให้มีผลงานเป็นรูปธรรม

(2) บริหารตนด้วย “วิริยผละ”

วิริยะ คือ กำลังความเพียร และความขยัน กำลังใจต้องมาคู่ปัญญา คนมีปัญหาแต่ขาดกำลังใจ จะ เป็นคนฉลาด คนมีกำลังใจแต่ขาดปัญญาจะเป็นคนบ้าบิ่น ถ้ามีทั้งปัญญาและกำลังใจก็เปรียบเหมือน นักมวยที่มีทั้งชั้นเชิงและหมัดหนัก

วิริยะในการบริหารมี 2 ประเภท

- 1) สสังขาริกวิริยะ – ความขยันที่ต้องมีคนอื่นปลุกใจ หรือสถานการณ์บีบบังคับ
- 2) อสังขาริกวิริยะ – ความขยันที่เกิดจากกำลังใจตัวเอง

(3) บริหารคนด้วย “สังคหผละ”

สังคหผละ คือกำลังแห่งการสงเคราะห์ หรือ หลักการสร้างมนุษย์สัมพันธ์ด้วยสังคหวัตถุ 4 (อง.จต กก. 21/32/44) ประกอบด้วย

- 1) ทาน คือการให้ โอบอ้อมอารี ผู้บริหารสามารถให้ทานได้ 3 วิธี คือ
  - อามิสทาน (ให้สิ่งของ รางวัล),
  - วิद्याทาน (ให้คำแนะนำในการทำงาน) และ
  - อภัยทาน (ให้อภัยเมื่อลูกน้องทำผิดพลาด)
- 2) ปิยวาจา คือการพูดคำไพเราะอ่อนหวาน คำพูดที่ไพเราะอ่อนหวานสามารถผูกใจคนได้
- 3) อัถถจริยา คือ การทำตัวให้เป็นประโยชน์แก่ผู้อื่น เช่น เป็นประธานในงานพิธีของลูกน้อง
- 4) สมานัตตา คือ การวางตัวสม่ำเสมอ ร่วมรับผิดชอบในปัญหา กล้าตัดสินใจ

(4) บริหารงานด้วย “อนวัชชผละ”

อนวัชชผละ คือ กำลังแห่งการทำงานที่ไม่มีโทษ คือการทำงานที่ไม่มีความเสียหาย เป็นการ งานที่สุจริต

การบริหารตน การบริหารงาน

บริหารคน บริหารงาน ด้วยผละ 4 สามารถกล่าวโดยสรุปรวมในคาถา หัวใจเศรษฐี 4 (ทิฎฐธัมมิกัตถะ)

ทิฎฐธัมมิกัตถะประโยชน์ 4

ทิฎฐธัมมิกัตถะประโยชน์ 4 หรือหัวใจเศรษฐีนี้ หมายถึง ธรรมที่เป็นไปเพื่อประโยชน์ในปัจจุบัน หลักธรรมอันอำนวยประโยชน์สุขขั้นต้น มีประโยชน์ในปัจจุบัน 4 อย่าง คือ

อุ มาจากคำว่า อุฏฐานสัมปทา คือ พร้อมด้วยความขยัน หมั่นเพียร ในการประกอบสัมมาอาชีพ หรือจำง่าย ๆ ว่า ขยันหา

อา มาจากคำว่า อารักขสัมปทา คือ การเก็บรักษาทรัพย์สินที่ได้มา โดยชอบธรรม หรือจำง่าย ๆ ว่า ขยันเก็บ

กะ มาจากคำว่า กัลยาณมิตตา คือ การคบหาสมาคมกับคนดี มีคุณธรรม มีน้ำใจและเป็นเพื่อนที่ไม่พาไปผลาญทรัพย์ หรือจำง่าย ๆ ว่า เลือกคบ

สะ มาจากคำว่า สมชีวิตา คือ การใช้จ่ายอย่างประหยัดพอเพียง ใช้ชีวิตสมถะ ไม่ฟุ้งเฟ้อ หรือจำง่าย ๆ ว่า เลือกใช้

ตามหลักธรรมคำสอนขององค์พระสัมมาสัมพุทธเจ้า ที่ทรงสอนเกี่ยวกับเรื่องเงิน ๆ ทอง ๆ หรือเรื่องที่เกี่ยวข้องกับการบริหารจัดการทรัพย์สินหรือโภคทรัพย์ไว้อย่างครบวงจร เพื่อสร้างสมดุลแก่ชีวิตหลายเรื่อง เช่น หลักการสร้างประโยชน์หรือความสุขในปัจจุบันที่เรียกว่า "ทิฎฐธัมมิกัตถะประโยชน์ 4" ประกอบไปด้วย

- 1) อุฏฐานสัมปทา หรือการหาทรัพย์ด้วยความขยันหมั่นเพียร ในทางสุจริตชอบธรรม
- 2) อารักขสัมปทา หรือการรู้จักรักษาทรัพย์ที่หามาได้
- 3) กัลยาณมิตตา หรือการรู้จักคบเพื่อนดีเพื่อไม่ให้ชีวิตถูกชักนำไปในทางที่เสื่อมและ
- 4) สมชีวิตา หรือ การรู้จักใช้จ่ายอย่างสมควรตามฐานะ

โดยหลักทิฎฐธัมมิกัตถะประโยชน์ 4 นี้ ถือเป็นหลักการพื้นฐานเพื่อการดับทุกข์ทางกาย อันเป็นความทุกข์ที่เกิดขึ้นง่ายและมีอยู่มากมายในสังคมปัจจุบัน หากต้องการดับทุกข์ทางสังคม ทรงสอนหลักประโยชน์เบื้องต้นคือ ศรัทธา ศีล จาคะ และปัญญา

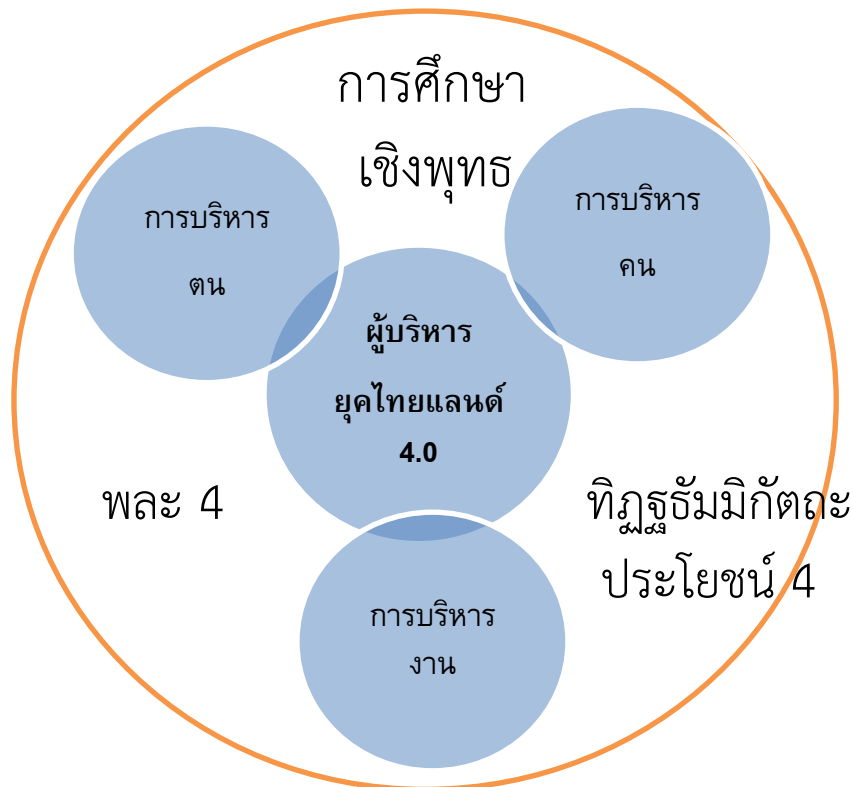
บทสรุป

ในการบริหารสถานศึกษา ที่มุ่งเน้นการศึกษาเชิงพุทธ ในยุคไทยแลนด์ 4.0 ที่ผู้บริหารสถานศึกษานำแนวคิด การนำการบริหารการศึกษาเชิงพุทธนี้ ไปพัฒนาตน พัฒนาคณะ พัฒนางาน เพื่อนำไปใช้พัฒนาบุคลากรในสถานศึกษาของ ตนเอง เพื่อจะทำให้งานที่ดำเนินการอยู่ บรรลุตามวัตถุประสงค์เต็มตามที่ตามนโยบายของสถานศึกษาของตน รวมถึงเกิดการ ทำงานเป็นทีม ส่งผลให้บรรลุตามเป้าหมายที่ตั้งไว้ ส่งผลให้เกิดผลผลิตที่ดีจะช่วยให้ ประเทศชาติในยุคไทยแลนด์ 4.0 นี้ รุ่งเรืองด้วยผลผลิตของสถาบันที่ผลิตออกมาตามแนวทางการบริหารสถานศึกษาเชิงพุทธตามรูปแบบต่าง ๆ ที่ได้กล่าวมา ไม่ว่าจะเป็นรูปแบบ 9M หรือ รูปแบบ POSDCoRB หรือจะเป็นรูปแบบวงจรเดมมิง (PDCA) และยังมีรูปแบบในทาง พระพุทธศาสนา คือ อิทธิบาท 4 เป็นเครื่องมือที่จะทำให้ประสบความสำเร็จ แต่ที่สำคัญที่สุด การบริหารตน บริหารคน และ บริหารงาน ในยุคไทยแลนด์ 4.0 นี้ มีวิธีการบริหาร ที่ผู้บริหารที่ศึกษาการบริหารการศึกษาเชิงพุทธ ในยุคนี้ ควร นำไปใช้ คือ หลัก พละ 4 และ ทิฏฐธัมมิกัตถประโยชน์ 4 นั้นเอง

กล่าวได้ว่าเมื่อผู้บริหารสถานศึกษา นำหลักธรรมเชิงพุทธ มาใช้ในการบริหารตน บริหารคน และบริหารงาน ไม่ว่าจะเป็นหลักพละ 4 และ ทิฏฐธัมมิกัตถประโยชน์ 4 ล้วนสามารถศึกษาสภาพขององค์กร ไปสู่เป้าหมายได้

องค์ความรู้ที่ได้จากการศึกษาในครั้งนี้

การบริหารการศึกษาเชิงพุทธ ยุคไทยแลนด์ 4.0

เอกสารอ้างอิง

- พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย เล่มที่ 20.(2539). อังคุดตริณิกาย เอกนิบาต ทุติยปาปณิกสูตร.
พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.(2539) เล่มที่ 23 พระสุตตันตปิฎก อังคุดตริณิกาย นวกนิบาต เล่ม 23.
- พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย เล่มที่ 35.(2539). อิทธิปาทวิภังค์สุตตันตภา ชนีย์, (กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย..
- บุญทัน ดอกไธสง.(2537). การจัดองค์การ. โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. กรุงเทพมหานคร.
- พระเมธีธรรมาภรณ์ (ประยูร ฒม.มจิต.โต).(2539). คุณธรรมสำหรับนักบริหาร. มูลนิธิพุทธธรรม,กรุงเทพมหานคร.
- วิรัช วิรัชนิภาวรรณ.(2553). แนวคิดและความหมายของการบริหารและการบริหารจัดการ.สำนักพิมพ์โพธิ์เพชร, กรุงเทพมหานคร, 2553.
- สถาพร พิลาดี.(2560). สรุปเล่มรายงานผลโรงเรียนวิถีพุทธพระราชทาน รุ่นที่ 2. โรงพิมพ์มหาจุฬาบรรณาการ, พระนครศรีอยุธยา.
- อนันต์ เกตุวงศ์.(2523). การบริหารการพัฒนา. โรงพิมพ์มหาวิทยาลัย ธรรมศาสตร์, กรุงเทพมหานคร.
- อำนวยการชัย ปฏิพัทธ์เผ่าพงศ์.(2543). ชุมภูกับการจัดการ. สำนักพิมพ์ซิลเวอร์ไลน์, กรุงเทพมหานคร.
- Deming, Edward W.(1995). Out of The Crisis. The Massachusetts Institute of Technology Center for Advanced Engineering Study, USA.
- Getzels, J.W. & E.G. Guba.(1975). “Social Behavior and the Administrative Process,” School Review.
- Griffiths, Daniel E.(1956). Human Relationship in School Administrators. Appleton Century – Crofts, New York.
- Herbert A.(1960). Simon. Administrative Behavior. The McMillan, New York.
- Lewin K.r..(1958). Lippitt & R.K. White. “Patterns of Aggressive Behavior in Experimentally Created Social Climates, in The Study of Leadership. The Interstate Printers and Publishers, Illinois.

คำแนะนำสำหรับผู้เขียน

วัตถุประสงค์

เพื่อเป็นศูนย์กลางเผยแผ่ผลงานวิชาการของวัดคณะสงฆ์มหายานฝ่ายอนันนิกายในประเทศไทยสู่สาธารณชน และส่งเสริมการศึกษาค้นคว้า เพื่อเผยแพร่งานวิจัย และบทความวิชาการ แก่นักวิจัยนักวิชาการ คณาจารย์ และนักศึกษาในระดับบัณฑิตศึกษา ในมิติทางด้านพระพุทธศาสนา นิติศาสตร์ ศึกษาศาสตร์ สังคมศาสตร์ และการศึกษาเชิงประยุกต์ รวมถึงสหวิทยาการอื่น

ขอบเขตการตีพิมพ์

"วารสารอนันนิกาย (Journal Of Anam Nikaya Mahayana in Thailand) รับผิดชอบในแขนงวิชาที่เกี่ยวข้อง ได้แก่ ในมิติทางด้านพระพุทธศาสนา นิติศาสตร์ ศึกษาศาสตร์ สังคมศาสตร์ และการศึกษาเชิงประยุกต์ รวมถึงสหวิทยาการอื่น

การส่งต้นฉบับส่งต้นฉบับ

เอกสารพร้อมไฟล์ข้อมูลในรูปแบบ Word และ Pdf มาที่ email : suriya5179@hotmail.com และสามารถสอบถามรายละเอียดได้ที่ วัดธรรมปัญญาธรรมบางม่วง อำเภอสองพี่น้อง จังหวัดนครปฐม
ติดต่อสอบถามได้ที่ ดร.สุรียา แสงอินตา

เกณฑ์การตีพิมพ์/รูปแบบการตีพิมพ์

1.บทความ ที่ส่งมาเพื่อเผยแพร่ต้องเป็นบทความที่อยู่ในขอบเขตที่กำหนดเท่านั้น โดยไม่เคยตีพิมพ์เผยแพร่ในวารสาร รายงานหรือสิ่งพิมพ์อื่นใดมาก่อน และไม่อยู่ระหว่างการพิจารณาของวารสารอื่น ทุกบทความที่ได้รับการตีพิมพ์ในวารสารนี้จะต้องผ่านการตรวจสอบจากผู้ทรงคุณวุฒิในสาขาวิชาที่เกี่ยวข้องกับบทความที่ได้รับการตีพิมพ์

2.การพิมพ์ต้นฉบับ จะเป็นภาษาไทยหรือภาษาอังกฤษก็ได้มีเนื้อหาที่สมบูรณ์ จัดพิมพ์แบบหน้าเดียว กระดาษพิมพ์ขนาด A4 (8.5x11 นิ้ว) จำนวนไม่เกิน 13 หน้า ใช้รูปแบบ Word ตัวอักษร TH SarabunPSK 14 Point

3.การตั้งระยะขอบ ให้ตั้งเป็นประเภทระยะขอบ เพื่อการเย็บเล่มหนังสือ บน 2.54 ซม., ล่าง 2.54 ซม., ซ้าย 3.00 ซม. ขวา 3.00 ซม., หัวกระดาษและท้ายกระดาษ, จากขอบ หัวกระดาษ 1.5 ซม., ท้ายกระดาษ 1.5 ซม., การใส่เลขหน้า ให้ใส่ด้านบนขวา โดยใช้ตัวอักษรขนาด 16 ตัวปกติ

4.ข้อปฏิบัติการพิมพ์แต่ละหัวข้อ บทความวิจัย ให้เรียงลำดับหัวข้อ ดังนี้

4.1 ชื่อเรื่อง/บทความ ชื่อเรื่องทั้งภาษาไทยและภาษาอังกฤษ ใช้ตัวอักษร TH SarabunPSK ขนาด 18 พอยท์ ตัวหนา ไว้กึ่งกลางหน้ากระดาษ

4.2 ชื่อผู้เขียนบทความ ระบุชื่อผู้เขียน ผู้ร่วมวิจัย (ถ้ามี) และอาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ ทั้งภาษาไทย และภาษาอังกฤษ ขนาดตัวอักษร 12 พอยท์ ตัวหนา ไว้ด้านขวาหน้ากระดาษ

4.3 สังกัดผู้เขียน ระบุตำแหน่งทางวิชาการ สาขา คณะ สังกัด/หน่วยงานของผู้ร่วม (ถ้ามี) ขนาดตัวอักษร 12 พอยท์ ไว้ที่ตำแหน่งใต้ชื่อเรื่อง ไว้ด้านขวาหน้ากระดาษ พร้อมระบุอีเมลผู้เขียน ที่ติดต่อในการส่งบทความ

4.4 บทคัดย่อ (Abstract) บทคัดย่อบทความวิจัย ทั้งภาษาไทยและภาษาอังกฤษ ใช้ตัวอักษร TH SarabunPSK ขนาด 18 พอยท์ ตัวหนา ไว้กึ่งกลางหน้ากระดาษ ความยาวไม่เกิน 300 คำ เนื้อหาในบทคัดย่อใช้ตัวอักษร TH SarabunPSK ขนาด 14 พอยท์

4.5 คำสำคัญ (Keywords) ระบุคำสำคัญ 2-4 คำ ทั้งภาษาไทยและภาษาอังกฤษ ไว้ท้ายบทคัดย่อ ทั้งภาษาไทยและภาษาอังกฤษ ใช้ตัวอักษร TH SarabunPSK ขนาด 14 พอยท์ ตัวหนา

4.6 เนื้อหา (Content) หัวข้อขิดด้านซ้ายกระดาษและใช้อักษร TH SarabunPSK ขนาด 16 พอยท์ ตัวหนา ส่วนเนื้อหาในแต่ละหัวข้อใช้อักษร TH SarabunPSK ตัวปกติ ขนาด 14 พอยท์ มีรายละเอียดดังนี้

*****

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

กรอบแนวคิดการวิจัย (ถ้ามี)

สมมติฐานการวิจัย (ถ้ามี)

วิธีดำเนินการวิจัยระบุ ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง ตัวแปร เครื่องที่ใช้ในการวิจัย การสร้างและหาคุณภาพ การเก็บรวบรวมข้อมูล การวิเคราะห์ข้อมูล แต่ละขั้นตอนควรเขียนให้กระชับและเป็นขั้นตอนที่เหมาะสม

ผลการวิจัยระบุผลการวิจัยตามวัตถุประสงค์อย่างกระชับ ซึ่งอาจมีตารางหรือภาพประกอบ

อภิปรายผลการวิจัยระบุประเด็นที่สำคัญของผลการวิจัยในแต่ละวัตถุประสงค์ และอภิปรายโดยมีการอ้างอิง หรือเชื่อมโยงทฤษฎีและงานวิจัยสนับสนุน

ข้อเสนอแนะ ระบุรายละเอียดข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้ และข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป

*****

4.7 ตาราง (ถ้ามี) ใช้ตารางแบบเส้นคู่ ให้ระบุคำว่า “ตารางที่” ตามด้วยหมายเลขกำกับภาษาอังกฤษ ใช้คำว่า Table

4.8 ภาพ (ถ้ามี) รูปภาพประกอบบทความ ควรบันทึกไฟล์รูปภาพ เป็นนามสกุล JPEG. ให้ระบุคำว่า “ภาพที่” ตามด้วยหมายเลขกำกับ ภาษาอังกฤษใช้คำว่า Figure

4.9 การอ้างอิงในเนื้อหา ใช้ระบบ APA โดยระบุชื่อผู้เขียน ปีที่พิมพ์และเลขหน้า ดังตัวอย่างรูปแบบการอ้างอิงในเนื้อหา ดังปรากฏรายละเอียดด้านล่างนี้

4.10 เอกสารอ้างอิง ใช้ระบบ APA (American Psychological Association style) ดังตัวอย่างรูปแบบการอ้างอิงในเอกสารอ้างอิง ดังปรากฏรายละเอียดด้านล่างนี้

*****

บทความวิชาการ ให้เรียงลำดับหัวข้อ ดังนี้

- 1) บทคัดย่อ (Abstract)
- 2) บทนำ (Introduction)
- 3) เนื้อเรื่อง (Content) แสดงสาระสำคัญที่ต้องการนำเสนอตามลำดับ
- 4) บทสรุป (Conclusion)
- 5) เอกสารอ้างอิง (References)

*****

สำหรับการอ้างอิงเอกสารในบทความนั้น ใช้ระบบ APA ให้ใช้ระบบตัวอักษรโดยใช้ วงเล็บ เปิด-ปิด และระบุชื่อ-นามสกุล ของผู้เขียน ปี พ.ศ. และเลขหน้า ของเอกสารที่นำมาอ้างอิงกำกับท้ายเนื้อความที่ได้อ้างอิง เอกสารที่อ้างอิงในบทความจะต้องปรากฏในเอกสารอ้างอิงท้ายบทความทุกรายการ และผู้เขียนบทความต้องรับผิดชอบถึงความถูกต้องของเอกสารที่นำมาอ้างอิงทั้งหมด การอ้างอิงเป็นภาษาไทยหรือภาษาอังกฤษ โดยรูปแบบของการอ้างอิงเอกสารมีรายละเอียด ดังนี้

5. ตัวอย่างรูปแบบการอ้างอิงในเนื้อหา

5.1 หนังสือ

ผู้เขียน 1 คน

(สำราญ ศรีคำมูล, 2549: 1)

(Bill, 2549: 6)

ผู้เขียน 2 คน

(สำราญ ศรีคำมูล และสนิท วงศ์ปล้อมหิรัญ, 2560 : 31)

(John and David, 1984 : 12)

ผู้เขียน 3 คน

(สนิท วงปล้อมหิรัญ และคณะ, 2559 : 22)

(John Dewey, et al., 2000 : 9)

ผู้เขียนเป็นหน่วยงาน

(มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย, 2559 : 10-15)

(Ministry of Education, 2019 : 4)

การอ้างอิงในเนื้อหา (การอ้างอิงเอกสารสองทอด)

*โดยวิธีหาค่าสัมประสิทธิ์แอลฟาของคอนบาท (Cronbach, 1974 อ้างใน ยุทธ ไทยวรรณ, 2543 : 9) ได้ความเชื่อมั่น...

**ตามแนวคิดของเบสท์ (Best, 1978 อ้างใน ประคอง วรรณสุด, 2538)...

5.2 งานวิจัยหรือวิทยานิพนธ์

(สายัณห์ วงศ์สุรินทร์, 2549 : บทคัดย่อ)

(อาทิตย์ ชูชัย, 2557)

(Watson, 1990)

5.3 รายงานการประชุม

(นฤมล ชุ่มเจริญสุข, 2557 : 20)

(Anan Srita, 1990 : 45)

5.4 วารสาร

(สายัณห์ วงศ์สุรินทร์, 2557 : 76-85)

5.5 หนังสือพิมพ์

(สมศรี หาญอนันตสุข, 2550 : 7)

(Krishman, 2007 : 1)

5.6 จุลสาร แผ่นพับ และแผ่นปลิว

(การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย, 2541)

(Research and Training Center on Independent Living, 1993)

5.7 โสตทัศนวัสดุ

(กฤตสุขชิน พลเสน, 2555)

5.8 ซีดีรอม

(อุทยานประวัติศาสตร์กำแพงเพชร, 2543)ฯ

(Social Science Index, 1999)

5.9 การสัมภาษณ์

(ไชยา เรื่องดี, 2560, มกราคม 14)

(Born, 1990, June 15)

5.10 เอกสารอิเล็กทรอนิกส์

หนังสืออิเล็กทรอนิกส์ และวารสารอิเล็กทรอนิกส์

(สำนักงานหอสมุดมหาวิทยาลัยกรุงเทพ, 2554)

(Kenneth, 1998)

หนังสือพิมพ์อิเล็กทรอนิกส์

(ชุม, (นามแฝง), 25 ตุลาคม 2542)

(ศธ. ยุติการถ่ายโอนสถานศึกษาบัญชี 2, 2550)

เอกสารจากเว็บไซต์เว็บ (www)

(ศูนย์เทคโนโลยีอิเล็กทรอนิกส์และคอมพิวเตอร์แห่งชาติ, ม.ป.ป.)

(Ministry of Education, 2005)

รูปแบบการเขียนเอกสารอ้างอิง

6.1 ตัวอย่างการเขียนเอกสารอ้างอิง

การเขียนเอกสารอ้างอิง เรียงลำดับตามตัวอักษรภาษาไทยก่อน ตามด้วยการอ้างอิงภาษาอังกฤษ การเคาะเว้นวรรค 1 ครั้ง ในรายการที่สองไม่ต้องพิมพ์ชื่อผู้เขียน ให้ขีดเส้นเข้าไป 0.5 นิ้ว หรือ 1.27 ซม. หรือประมาณ 7 ตัวอักษร แล้วตามด้วยเครื่องหมายมหัพภาค (.) เช่น

บุญชม ศรีสะอาด. (2546). การวิจัยสำหรับครู. กรุงเทพฯ : สุวีริยาสาส์น.

_____. (2553). การวิจัยเบื้องต้น. พิมพ์ครั้งที่ 8. กรุงเทพฯ : สุวีริยาสาส์น.

บรรทัดแรกของเอกสารอ้างอิงแต่ละเรื่อง อักษรตัวแรกห่างจากริมกระดาษด้านซ้าย 3.00 ซม. บรรทัดที่สอง และบรรทัดต่อไป ให้ย่อหน้าโดยเว้นอีก 0.5 นิ้ว หรือ 1.27 ซม. เช่น

สายัณห์ วงศ์สุรินทร์, บุญเรือง ศรีเหรียญ และอุษา คงทอง. (2557, มกราคม-มิถุนายน). การศึกษาของคัพประกอบ ความมีวินัยของนักเรียนมัธยมศึกษาในโรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกสามัญศึกษา. ราชภัฏเพชรบูรณ์สาร, 16 (1), 76-85.

6.2 ตัวอย่างรูปแบบการอ้างอิงในเอกสารอ้างอิงหนังสือ

ผู้เขียน 1 คน

สมพงษ์ ชูมาก. (2548). กฎหมายระหว่างประเทศแผนกคดีเมือง. พิมพ์ครั้งที่ 3. กรุงเทพฯ : โอเดียนสโตร์.

ยุทธ ไกยวรรณ. (2548). วิธีวิจัยทางธุรกิจ. กรุงเทพฯ : ศูนย์สื่อเสริมกรุงเทพ.

Wilson, K. (2007). Smart choice. 2nd ed. London : Oxford University Press.

ผู้เขียน 2 คน

ยุทธ ไกยวรรณ และกุสุมา ผลาพรหม. (2555). พื้นฐานการวิจัย. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพฯ : ศูนย์สื่อเสริมกรุงเทพ.

ล้วน สายยศ และอังคณา สายศ. (2542). การวัดด้านจิตพิสัย. กรุงเทพฯ : สุวีริยาสาส์น.

Best, J. W. and Kahn, J. V. (1986). Research in Education. 5th ed. New Jersey : Prentice-Hall.

ผู้เขียน 3 คน

ศิริชัย กาญจนวาสี และคณะ. (2547). การเลือกใช้สถิติที่เหมาะสมสำหรับงานวิจัย. พิมพ์ครั้งที่ 4. กรุงเทพฯ : บุญศิริการพิมพ์.

อวยพร พานิช และคณะ. (2548). ภาษาและหลักการเขียนเพื่อการสื่อสาร. กรุงเทพฯ : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

Sadlack, R. G., et al. (1992). Social Reserch : Theory and Methods. Chestnut : Hill Enterprises.

ผู้เขียนเป็นหน่วยงาน

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ. (2541). การปฏิรูปการเรียนตามแนวคิด 5 ทฤษฎี. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์โอเดียนสแควร์.

ราชกิจจานุเบกษา

พระราชบัญญัติมหาวิทยาลัยราชภัฏ พ.ศ. 2547. (2547, 1 มิถุนายน). ราชกิจจานุเบกษา. เล่ม 121 ตอนพิเศษ 23 ก, 1-24.

งานวิจัยหรือวิทยานิพนธ์

สุชาติ อ่อนสร้อย. (2559). การศึกษาวิเคราะห์วัดตบท 7 ในคัมภีร์ขุททกนิกายธรรมบท. วิทยานิพนธ์ศาสนศาสตร์มหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย.

พวงเพชร พลทอง และคณะ. (2553). การศึกษาพฤติกรรมการเรียนรู้และการพัฒนาตนเองของบุคลากรสายสนับสนุนมหาวิทยาลัยราชภัฏวไลยอลงกรณ์ ในพระบรมราชูปถัมภ์. การค้นคว้าอิสระรัฐประศาสนศาสตร์มหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยราชภัฏวไลยอลงกรณ์ ในพระบรมราชูปถัมภ์.

Kasemsri, K. (2005). Participatory Communication in City Radio FM 96.0. Master of Science Thesis in Development Communication, Graduate Kasetsart University.

วารสาร

สายัณห์ วงศ์สุรินทร์, บุญเรือง ศรีเหรียญ และอุษา คงทอง. (2557, มกราคม-มิถุนายน). การศึกษาองค์ประกอบความมีวินัยของนักเรียนมัธยมศึกษาในโรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกสามัญศึกษา. ราชภัฏเพชรบูรณ์สาร, 16 (1), 76-85.

หนังสือพิมพ์

สมศรี หาญอนันตสุข. (2550, มิถุนายน 26). ภาครัฐธรรมนุญใหม่จะสร้างมิติใหม่ให้สังคมพุทธ. มติชน, 7.

Krishnan, E. (2007, June 26). Rebuilding soft-esteem. Bangkok Post, 1.

จุลสาร แผ่นพับ และแผ่นปลิว

การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย. (2541). ท่องเที่ยวสงขลา. [แผ่นพับ]. สงขลา : การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย.

Research and Training Center on Independent Living. (1993). Guidelines for reporting and writing about people with disabilities. Lawrence: Research and Training Center on Independent Living.

โสตทัศนวัสดุ

กฤตสุชิน พลเสน (ผู้บรรยาย). ปรัชญา. [แถบบันทึกเสียง]. พระนครศรีอยุธยา : มหาวิทยาลัยราชภัฏวไลยอลงกรณ์ราชวิทยาลัย.

ซีดีรอม

อุทยานประวัติศาสตร์กำแพงเพชร. (2543). [CD-ROM]. Available : ฐานข้อมูลไปดูให้เต็มตามล่าค่าความเป็นไทย. [2544, มิถุนายน 23].

Social Science Index. (1999). [CD-ROM]. Available: UMI/Social Science Index. [2005, June 26].

หนังสืออิเล็กทรอนิกส์

สำนักงานหอสมุดมหาวิทยาลัยกรุงเทพ. (2554). รูปแบบการเขียนบรรณานุกรม. [Online]. Available: http://library.bu.ac.th/help/libmanuals/other/write_APA_Thai.pdf. [2555, กุมภาพันธ์ 19].

Abell, S.K. (2002). Science teacher education: An international perspective. [Online]. Available : <http://ebook.Sprinkerlink.com/Search/Search Result.aspx>. [2005, August 20].

วารสารอิเล็กทรอนิกส์

Kenneth, I. (1998). A Buddhist response to the nature of human rights. Journal of Buddhist Ethics. [Online]. 2, (9). Available: <http://www.cas.psu.edu/Jbe/twocont.html>. [2006, August 12].

หนังสือพิมพ์อิเล็กทรอนิกส์

ชุม. (นามแฝง). (2542, ตุลาคม 25). บุญของคนไทย ใน ไทยรัฐ. [Online]. Available: <http://www.thairath.co.th>. [2542, ตุลาคม 25].

ศธ. ยุติ การถ่ายโอนสถานศึกษาบัญชี 2, (2550, มิถุนายน 23). ใน ไทยรัฐ. [Online]. Available: <http://www.thairath.co.th>. [2550, ตุลาคม 30].

เอกสารจากเว็บไซต์เว็บ (www)

ศูนย์เทคโนโลยีอิเล็กทรอนิกส์และคอมพิวเตอร์แห่งชาติ. (ม.ป.ป.). การจัดการศึกษาทางไกล. [Online]. Available: <http://www.nectec.or.th/eourseware/cai/0015.htm>. [2550, สิงหาคม 1].

Ministry of Education. (2005). The Regional Seminar on Higher Education in Southeast Asian Countries. [Online]. Available: <http://www.nectec.or.th/eourseware/cai/0015.htm>. [2006, June 1].

การสัมภาษณ์

ไชยยง เรืองดี. (2560, มกราคม 14), ผู้ช่วยอธิการบดี, มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย. สัมภาษณ์.

Born, Q. (1990, June 15). President, Standard University. Interview.